

УКРАЇНСЬКА КАНАДІЙСЬКА ПОЕЗІЯ

СПРОВА ОЖОВЛЕННЯ ЗМІСТУ

Стефанія Журкевич, М.А.

Оттава, Канада, 1961

UMI Number: EC56045

INFORMATION TO USERS

The quality of this reproduction is dependent upon the quality of the copy submitted. Broken or indistinct print, colored or poor quality illustrations and photographs, print bleed-through, substandard margins, and improper alignment can adversely affect reproduction.

In the unlikely event that the author did not send a complete manuscript and there are missing pages, these will be noted. Also, if unauthorized copyright material had to be removed, a note will indicate the deletion.

UMI Microform EC56045
Copyright 2011 by ProQuest LLC
All rights reserved. This microform edition is protected against
unauthorized copying under Title 17, United States Code.

ProQuest LLC
789 East Eisenhower Parkway
P.O. Box 1346
Ann Arbor, MI 48106-1346

UKRAINIAN CANADIAN POETRY

an Attempt to Define the General Idea

Stephanie Zmurkevych, M.A.

Ottawa, Canada, 1951

УКРАЇНСЬКА КАНАДІЙСЬКА ПОЕЗІЯ

СПРОБА ОХОПЛЕННЯ ЗМІСТУ

Стефанія Жмуркевич, М.А.

Оцю працю предложено філософічному
Виділові Оттавського Університету за посе-
редництвом Східно-Південного Європейського
Інституту з метою досягнути титул доктора
філософії.

Оттава, Канада, 1951

П О Д Я К А

Пану Професорові д-ру Ю.Генику-Березовському
за керівництво цією працею складаю щиру подяку.

З М І С Т

Розділ	Сторінка
ВСТУП	УІ
I. ТЕОРІЯ	I
1. Дефініція названого темою	
2. Стил ь українського мистецтва	
3. Фольклор і індивідуальна творчість	
4. Психогенеза віршів	
II. ЗОВНІШНЯ ФОРМА ВІРШІВ	16
1. Мова	
2. Метричність, римування, конструкція	
III. АНАЛІЗ	33
1. Переселенці в новий світ	
2. Автори віршової продукції	
3. Поділ авторів	
IV. ПРОБЛЕМАТИКА	69
1. Поезія й мистецтво	
2. Соціальні й політичні питання	
3. Нова батьківщина	
4. Спомини, рефлексії, чиста лірика	
5. Т.зв. веселі вірші	
V. ВПЛИВИ І ТРАДИЦІЯ	89

З М І С Т

Розділ	Сторінка
УІ.СИНТЕЗА	101
1. Познаки нового середовища	
2. Спільні риси з українською літературою	
УІІ.П.КАРМАНСЬКИЙ У КАНАДІ	117
УІІІ.ПРОФЕСОР ВАТСОН КІРКОНЕЛ	132
ІХ.ЕМІГРАЦІЙНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ	141
1. В.Стефаник	
2. Е.Маланюк	
3. Інші	
Х.ВИСНОВКИ	162
БІБЛІОГРАФІЯ	174
АПЕНДИКСИ	181
1. Недруковані охоплювання проблеми	
2. Резюме	
АНАЛІТИЧНИЙ ІНДЕКС	199

ВСТУП

Читаючи Canadian Overtons проф.В.Кірконеда¹, зустрічаємо фразу: у к р а ї н с ь к а - к а н а д і й с ь к а п о е з і я / Ukrainian Canadian poetry /. Що таке окреслене тим висловом, це проблема, яку хотіла б я насвітлити.

Питання, поставлене в формі "що таке х?" має філософський характер. До розв'язки питання мушу однак дійти за поміччю описової методи. При допомозі відповіді на питання, який є предмет, стараюсь знайти відповідь на те, що таке він.

Працю розпочала я кореспонденцією зі знавцями української літературної продукції в Канаді. Діставши ласкаві інформації про джерела до праці на цю тему², шукала я за творами тих, що продукували речі із поетичними претензіями.

Коли зустріла я віршові твори авторів, яких імена не поміщені в нарисах проф.Кірконеда, ані у Пропам'ятній Книзі³, а вносили вони щось нове відносно проблеми, старалась пізнати автора, щоб дізнатись, чи не дав він чогось цінного під псевдонімом. Так нпр. зустрівши Про що в Кремлі говорили Гр.Микитенка, старалась я познайомитись із постаттю автора, що поставив проблему комунізму, як загрози для світа, в більшого

¹ Winnipeg, 1935.

² Проф.В.Кірконел, Проф.К.Андрусинин, проф.Я.Рудницький, д-р М.Мандрика, О.Івах, д-р К.Біда.

³ Вінніпег, 1950.

розміру творі. Зустрівши натомість маленький віршик, якого автор назвав себе Піт Цяп і не вніс нічого нового ні змістом, ні формою - переходила мимо цього явища, нотуючи лиш те, що могло дати мені матеріял до загального образу обговорюваного темою.

Запримітивши, що в авторів нев'язаної форми творів нема схлонности до неримованої поезії, зредукувала предмет дослідів лиш до віршів.

Прізвищ /правдоподібно справжніх імен і псевдонімів/, які не були запозичені із української європейської літератури /тематика та другі льокальні ознаки вказували на те/ - рахувала я далеко поза сто. Тому зредукувала реєстр імен авторів творів із поетичними првтензіями до імен, поданих у Пропам'ятній Книзі і тих доданих імен, які, на мою думку, внесли в русло літературної продукції якісь замітні під 'якимнебудь оглядом елементи. В такім реєстрі знаходяться імена активних у віршовій продукції, яких твори майже не мають підстав до претензій бути поетичними. Вони служать до пізнання тла для поетичної творчости.

Дорогою аналізу творів старалась я охопити можливості авторового пера та характер його постаті. Допомогли у тому напрямі ласкаві відповіді на моє прохання інформаціями про свою творчість слідуючі особи: Т.Гуменюк, О.Івах, С.Ковбель, М.Лазечко-Гас, д-р М.Мандрика, о.А.Трух.

Бачивши в багатьох віршах відмінне розуміння поезії від того, що приймає естетика, я бачила загрозу, що предмет, названий темою, може мати некорисне наświetлення у праці через включення в неї предмету непоетичної натури, пов'язаного однак органічно з світом поезії, що конкретизується в українському слові в Канаді - заплянувала я організацію праці в такій послідовності опрацювання:

1. Чисто естетичний аспект на предмет,
2. Опис подрібних фактів, що складаються на поняття предмету,
3. Абстракція поняття канадійськості та українськості.

Взявши принцип поділу проф. Кірконеда, поділила я авторів на:

1. Вихованих в Україні учасників першої імміграції,
2. Вихованих в Україні учасників другої імміграції,
3. Вихованих у Канаді.

Таке угруповання допомагає пізнанню змісту творчості.

Хвиля нових утікачів з-під советського режиму принесе, сподіюсь, свіжі елементи в українське канадійське письменство. Моя праця обіймає лиш період часу від початків поселення українців у Канаді до часу еміграції по останній війні.

Під українською літературою розумію збір творів, що повстали в українській мові. Українці, що пишуть в англійській мові, не розбудовують української літератури, але вносять українські елементи в русло загально-канадійської літератури. Такі явища обговорити б у праці на споріднену тему.

Соціальна вартість обговорюваного предмету є розширенням його інтерпретації.

Розглядана отже проблема під аспектами:

1. Естетики,

2. Соціологічної психології.

Найчастіше оперую в праці терміном "поезія". Розумію при цьому ділянку мистецтва, якої матеріалом є слово.

Під словом "мистецтво" розумію продукт людського духа, що разом із наукою творить культуру.

Слово "література" вживаю у вузькому її обсягу - не все, що записане, а те, що протиставиться науковим творам своєю ціллю - розбуджуванням усіх чинників душі, не лиш промовленням до розуму. Від поняття поезія розрізняю поняття вірш. Поезія може бути у в'язаній і нев'язаній формі. Вірш є ширшим поняттям, як поезія в віршовій формі.

Розрізняю рівнож поняття літературної творчості від поняття літературної продукції. Творчість інспірує творче натхнення; продукція є ширшим поняттям усіх витворів із претензіями до краси, без огляду на наявність творчої інвенції.

Зміст і форма твору має тут дуже широке значення. У авторів цілком примітивної форми виразу змістом є туга, а формою сюжет. Найбільше неадекватне поняття тут отже це поняття змісту й форми.

Ідеалізм і реалізм брані тут не як філософічні напрями,

а як літературні стилі. Ідеалізм - схоплювання надземського, реалізм - копіювання природи, як засіб конкретизації ідей краси.

Слово "класичний" беру в сенсі неокласиків.

Модернізмом називаю протиставлення до трафаретности у літературному світі. Як прояви модернізму появились у двадцятим столітті літературні напрями, оперті на ірраціональних чинниках, що дало у висліді ряд нових стилів, як імпресіонізм, експресіонізм.

Під поняттям стилю розумію індивідуальні прикмети способу вислову. Деякі автори мають свій власний оригінальний стиль. Має свій стиль певна група авторів, що по-своєму використовує дійсність конкретного світу в мистецькому творі, нпр. натуралісти.

Фольклором називаю народну творчість, якої ім'я автора розливається у масі народу, з якого він вийшов.

Відкривши деталі прояву українського духа в віршовій продукції канадійських українців, сподіюсь, що моя праця розширить відомості про предмет, який проф.Кіркконел окреслює¹:

If it were nothing else, this foreign language poetry would be valuable to the historian and the sociologist in their study of the human and emotional side of emigration¹.

¹ W.Kirkconnell, Twilight of Liberty, London-Toronto, 1941, p.106.

Крім спорадичних нотаток у пресі та загальної інформації у Пропам'ятній Книзі нема нічого друкованого в українській мові на цю тему.

В англійській мові розглядав цей предмет проф. Кіркнел, головню із аспекту канадійських національних співвідносин.

Розділ І.

ТЕОРІЯ

І. Д е ф і н і ц і я н а з в а н о г о т е м о ю.

Pereat mundus, fiat ars повторюється рівнозвучно від часів класичного світу до сьогодні.

В ході філософії знаходило людство багато рисів, що були конститутивними для поняття отого могутнього, не приступного для чистого RATIO предмету ¹.

Найосновнішою його прикметою назвало воно концентрацію краси в творі людського духа ².

Складення елементів краси, що ними наповнена природа, в суцільну екзистенцію - приманювало людський інтелект. Але творча інвенція, що конструує твори - проявилась недосяжною для людського інтелекту ³.

Залишилось пізнавати способи складення елементів краси, нав'язувати відношення їх до сприймаючого об'єкту.

¹ Платон, Кант, Тен та другі.

² R.Ingarden, Das litterarische Kunstwerk.

³ Diese geistige Zeugungskraft kann keine Lehre oder Anweisung erschaffen. Sie ist das reine Geschenk der Natur, welche hier zum zweiten Male sich schliesst. J.W.Schelling, Über das Verhältniss der bildenden Kunst zur Natur, s.20.

Краса залишилась ідеалом, приступним до якого небудь відношення лиш у її конкретизації. Границею пізнання її через інтелект є дефініція: гарне це те, що без причинового зв'язку подобається¹.

Конкретизація краси в матеріалі, званім словом, має безконечну кількість можливостей. Приналежність слова до якоїсь конкретної мови визначає границі отих можливостей.

Конкретизація краси в слові української мови пов'язана із характером того, що конструує українську мову, із характером української ментальності.

Еманация української духовости і найкращий його виразник, це слово Шевченка. Неприступний чистому інтелектові об'єкт поезії окреслює воно:

То серце по волі
З Богом розмовля,
То серце себе че
Господню славу,
А думка край світа
На хмарі гуля²

¹ Schönheit ist Form der Zweckmässigkeit eines Gegenstandes, sofern sie ohne Vorstellung eines Zwecks an ihm wahrgenommen wird. - J.Kant, Kritik der Urteilkraft, s.39-41, 48, 59-77.

² Перебендя.

В тому поетичному охопленні творчого акту видвигає Шевченко два чинники світосприймання: чуття і розум. Діткнувшись у творчому унесенні до найбільш внеслих елементів космосу /"Господню славу"/, людський дух /творця/ прошибає розумом /"думка"/ непроглядні сфери буття /"край світа на хмарі гуля"/. Стан творчого процесу, що не має порівняння із іншими психічними станами, може бути окреслений за поміччю поетичної пересади:

То серце по волі
З Богом розмовля.....

Людина, що здібна переживати такі психічні акти, є діаметрально різна від звичайних людей, що світ уймають по - верховно. Зустріч із людьми розпорошує творчу інвенцію, тому Шевченко каже:

Добре еси, мій кобзарю,
Добре батьку робиш,
Що співати - розмовляти
На могилу ходиш I

Лиш зустріч із тим, що творить гармонійність із могоутністю душі творця, дає імпульс до схоплювання елементів краси.

Царством буття елементів краси є даний нам світ. Сфери світу, закриті розумові серпанком хмар таємничости, що видаються пограниччям із небуттям /"край світа"/ - дають розкриття таємної містерії, що є відбиткою буття Абсолюту. Той

I Перебендя.

світ вливає зміст у слово і воно стає тим, що Шевченко називає "Боже слово".

Оте Боже слово, те, що ми в щоденній мові називаємо поезією, має свою генезу в почутті. Без глибини чуття не може заіснувати творчий процес мистця. Тому каже Шевченко Перебенді:

виспівуй,
Поки не заснуло твоє серце.

"Мистецтво є виявом найвищої істини буття" ¹ каже наш учений, його дефініція окреслює *genus proximum* нашого основного поняття, довкруги котрого побудована теза. *Differentia specifica* того поняття: о с т а т о ч н и м п р и з н а ч е н н я м й о г о є к р а с а. ²

В поетичному оформленні людиною сучасности діяння світа мистецтва на психіку:

І тривожно, з трепетом жду,
Що ось нагряне прибоєм
Хвиля образів,
Що окрилить серце омахом багряним
Слів негаданих порив....³

Подібні погляди на мистецтво знаходимо в європейській та американській науці.

¹ Б.Стебельський, На межі епох, Літер.Наук.Вісник, 1948.

² R.Ingarden, Das litterarische Kunstwerk.

³ Б.Кравців, Кораблі.

2. С т и л ь у к р а ї н с ь к о г о м и с т е ц т в а .

Ідеал краси має безконечну кількість можливостей його уйняття. Українській ментальності найближча є скрайність можливостей конкретизації ідеї краси, яку називаємо ідеалізмом. Платонове "буття речей це відблиск хитких тіней вічних незмінних ідей"^І - дуже близьке до виразу світосприймання української духовості. І - найкращим способом втілювання ідеї краси є в українців ідеалістичний стиль.

Реалізм, що був наявний в Україні в часі свого володіння в І9. ст., не є близький українській духовості. Вірне передавання дійсності на зразок фотографічної кліші - не може заспокоїти душі, що тужить до безмежних просторів позаконкретного світу.

Візантійський стиль будівель та малярства і скульптури оволодів українським мистецтвом, підкреслюючи схильність до містицизму, що нуртувала в душі українського творчого генія. Східні мотиви, повні чару таємничості, ввійшли в українську казку не лиш як усюди приймає мандрівні мотиви, а як рідні. Навіть вишивка, один із родів ужиткової штуки, має символіку і є проявом тяготіння до світу ідеалів.

Погляди зразкових постатей українського життя, підсичені

І Платон, Симпозіон.

переглядом народної творчості, уповноважують до тези про спрямовання української духовості.

Естетично-творча, нічим не зв'язана фантазія наших предків не зупиняється на описово-образовому представленні предметів. Вона переміщує їх у космічні простори, уосіблюючи гіперболізує:

Стояла світелка новозроблена,
А в тій світелці три віконечка.
В першім оконечку ясний місяць,
В другім оконечку ясні зірки.
Що ж місячик - то господарчик,
Що сонечко, то господиня, ^І
Яснії зірки, то його дітки ^І.

Пісні з історичною основою рівнож знаменні гіперболізмом. Епітети та гіперболізм, паралелізм та подвійні синонімічні вислови - це головна прикмета віршованої творчості з історичним елементом.

Колискові пісні багаті символікою.

Любовна лірика - складова частина українського фольклору містить багато елементів ідеалістичного світосприймання.

Д.Чижевський вважає назви понять "слава", "слово", "правда" у Шевченка синонімами ширших понять. "Слава" - національна традиція, "слово" - національна культура, "правда" - загально-людські ідеали. Назви діячів визвольного руху вважає Чижевський у Шевченка символами всього руху. Оцю саму символіку закріплює Чижевський у других письменників, нпр.Куліша.

^І Енциклопедія Українознавства, ст.252.

Символізм, як літературна течія двадцятого віку, з'явився на ґрунті української літератури під впливом Заходу, не як заключення із народньо-творчих тенденцій.

На канадійський ґрунт прийшло українське світосприймання, зраджуючись вибором тематики та фразеологією віршів. Стилiстичні засоби рівнож характеризують специфічне українцям відношення до дійсности.

Основними елементами *decorum*, наявними в українській канадійській віршовій творчості, є:

- 1/ епітети, часто постійні,
- 2/ пестливі слова та пейоративні вислови,
- 3/ реторичні звороти,
- 4/ символізм,
- 5/ паралелізм,
- 6/ архаїзація мови.

3. Ф о л ь к л о р і і н д и в і д у а л ь н а т в о р ч і с т ь .

На терені України, де скупчення людей із однією мовою витворювало атмосферу психічної спільноти, буйно розрослася та вітка літератури, що зветься фольклор. "З уст до уст" переходили вірші, продовжуючи в цей спосіб своє існування без утривалення на папері. Коли вони йшли в світ, затрачувалось ім'я їхнього автора, не відіграючи ролі.

Широкі простори нової землі, що прийняли українських переселенців, витворили брак скупчення й можливостей для розвитку фольклору. Але нарід відчував голод на те, до чого так основно привикла використав техніку допоборювання простору.

По розсіяних по Канаді фармах та промислових центрах мерехтіли краски українських вишивок, прикрашуючи одяги та предмети домашнього вжитку. Були вони не лише прикрасою, а й символом того, що залишилось в Україні, що дороге серцю переселенця і що давало йому підставу до пошани для рідного.

Не лиш у предметах із нитки та дерева /різьблення/ виявив український переселенець своє замилювання до того, що плекали його предки й земляки. Якраз найсильніше проявив він оте своє замилювання до проявів стремління до краси у - слові. Пригадувались мелодії й слова, знайомі йому від колиски через цілий час побуту на рідних землях. Коли ж з'явилися свіжі вражіння, викликали потребу дати їм вислів і розходились на папері.

Коли на рідних землях такий словний текст не мав прищепленого імени свого автора, тут, друкуючись, мав етикету свого творця.

Незаписаність і співтворчість - ці основні прикмети фольклору - проявились на канадійському ґрунті неосновними.

Народна творчість українців у Канаді була дуже люблена, бо друк її розходився масово. Перший збірник таких віршів розійшовся у 5000 примірників.

Фольклор розпочинає творчість українців Канади ^I. Хоча фольклором називаємо творчість безіменних авторів, що записана може бути лиш випадково, на терені Канади обставини змушують змодифікувати його дефініцію. Байдуже, чи автор відомий і - чи виголошує, чи записує імпровізоване. Твір виявляє зміст реакції, що заходить у певної групи людей на явища неіндивідуальної натури. Вияв такого змісту доконаний середниками, що не переростають рівня інтелектуальних спроможностей тієї групи.

I Зразок весільної пісні, що вказує своїм змістом на терен повстання:

Якби мама знала,
Що в тебе весілля,
То би приїхала
Шіфов на весілля.

Шіфов на весілля,

А кіньми до хати....

Поетична пересада, повторювання фраз, звертання - характерні риси українського фольклору. Варваризм "шіфов" в'яже із реальною дійсністю і зближує тим до прози. Але в цілості - стилевий продукт народної творчості.

Покласти границю поміж фольклором та індивідуальною творчістю - на ґрунті українського вірша в Канаді є дуже важко. Автори, друкуючи вірші, подавали імена або ініціали, хотіли отже, щоб бачити їх як окремі постаті. Мусимо трактувати їх як окремі, хоча часто дуже невиразні, фармою злиті з масою постаті. Але зміст їх творів мусимо трактувати, як вираз життя групи, до якої вони належать.

Сама наявність таких творів є доказом, що серед поселенців Канади, в яких пливе українська кров, не перестав існувати гін до світа краси, хоча проявляв він деколи форми дуже різні рівнем артизму від виплечаних століттями сильних красою творів фольклору. Велетенська кількість імен творців віршів вказує на те, що чули потребу вислову своїх стремлень не лиш вибрані одиниці, а й реакція на нове середовище у формі віршів - була явищем загальним.

4. Психогенеза віршів.

Життя в нових обставинах, на другій земній півкулі - це джерело спостережень, це збудник багатьох почувань, що силуються виявитись словами.

Життя українця супроводжає пісня. "Спів цей - як роса" - каже Франко ¹. Має він вітальні сили і, як каже Франко, є одним із симптомів живучості ², коли мова про екзистенцію народу.

Репертуар популярних пісень не містить змісту, що міг би бути виразом почуття людини, яка опинилась на другій земній півкулі. Неодному імігрантові в Канаді пригадалась пісня:

Там за тихим, за Дунаєм,
На землі є Божий рай,
Ми туди, туди бажаєм,
Там наш любий рідний край... ³

Але пісня ця оспівує інакші обставини, як ці, що їх зустріли наші імігранти. Переселення до Туреччини, що викликало появу цієї пісні, було насильне - переселення в Канаду розкривало імігрантам овиди демократичних свобод та можливостей матеріяльного добробуту. Почуття отже в Канаді було інакше, як колись у турецькій неволі. Туга за рідним краєм була спільним

¹ Наймит.

² Мойсей.

³ Запорожець за Дунаєм.

мотивом у психіці переселенців тих двох родів.

Новість життєвих форм розбуджувала творчі зародки, що містились часом у душі неознайомленої із вибагливістю форми, чи засадами логіки, людини.

Настрій, викликаний неясно спостереженими причинами, що впливали із нових обставин життя - викликав асоціацію якоїсь пісні, основаної на подібній тонації настрою.

Стоїть явір зелененький,
В воду похилився,
На козака пригдонька
Козак зажурився 1

Фрагмент цей був у свідомості Т.Федика, коли його переповнене вражіннями серце шукало вислову. Початкові вислови його вірша видаються плягіятом. Але - вони мусіли бути моттом. Паралелізм поміж природою та людським почуттям в оцій пісні помагав окреслити той психічний стан, що тяготів невисловлений, а не знаходив заспокоєння простими, прозовими словами.

Не козак тут відчував щось подібне до журби, а селянин, що його серце переповнювали нові вражіння. Тому зникло слово "козак" і текст пісні трохи змінився:

Стоїть явір зелененький,
На бік похилився;
Приснився ми сон дивненький
Тим я зажурився..... 2

1 Народня пісня.

2 Т.Федик, Стоїть явір зелененький.

Дальші строфи виповнює лірично-нарративний текст, побудований на тій самій ритміці, що перша строфа.

Ритмічність і римування є одинокою прикметою, що відрізняє цілий вірш від прозової мови - вдираються подекуди у текст прикмети звичайної, не поетичної мови. Мусіла отже ритмічність та римування бути основним вальором вірша - в розумінні його автора. Вірш цей має продуману архітектоніку, рамову. Був отже конструований на якихсь засадах, які автор мав у свідомості.

Тарас Шевченко був дуже популярним автором серед народу. Від його Кобзаря розпочиналась праця над самоосвітою.

Читаючи вірш М.Адамовської:

Серцем - нудьгою
Думкою лину
У село рідне
На Україну..... 1 -,

Не можна опертись асоціації Шевченкових слів:

І я дивлюся.
І серцем лину
В темний садочок
На Україну..... 2

Початкові слова вірша Адамовської не ідентичні зі словами Шевченка, але сенс обох фрагментів має дуже подібний зміст. Дальші строфи ритмічно однакові із першою. Цілий вірш виражає

1 На Україну.

2 Кобзар.

настрій такий, як визначає перша строфа. Сам зміст цілого вірша відмінний від змісту Шевченкового вірша.

Інтелект, що заховав у пам'яті близькі своїй душевній конструкції уявлення, подразнений силою вражень, ставить ці уявлення в центр свідомости та добудовує до них комплекси асоціаційно пов'язаних уявлень.

Подекуди інтелект відгребує цілі образи, або цілі словні фрази. Частіше однак лиш якусь мелодію, чи ритміку, чи еффонічні ефекти.

Найкращою сатирою в українській літературі є сатира на суспільний лад І.Франка "Лис Микита".

Гей, хто в лісі не буває,
Той не бачив, той не знає,
Як Микита Лис живе....

На канадійському ґрунті являється сатира на лад у Советському світі, Про що в Кремлі говорили. Тематика і сюжет обох творів інакші. Спільна лиш провідна ідея і - ритміка.

Подивляю, як можливо
Здять все волі терпеливо.....^І

Поштовхом до того роду оформлення своїх думок, підсвідомим зв'язком із світом фантазії - було захоплення ефектом Франкової сатири. В тому душевному порушенні класичним твором зродилась ідея оформлення виразу того, що тяготіло ваготою змісту в душі автора, захопленого ідеєю бунту проти неправди.

^І Гр.Микитенко, Про що в Кремлі говорили.

Таке душевне запліднення наступає часом без вчуття у якийсь артистичний твір. Сам настрій ставить серпанок на дійсність і фантазія складає елементи світа в якісь уклади образів, ситуацій, мелодій.

Весна. Ї так нині як колись
Манить мене вона кудись...¹

Той чар внутрішньої сили, що каже авторові втіляти свої переживання в слова, вичувається у сприймаючого твір. Той чар є проявом поезії. Спосіб використання натхнення залежний є від індивідуальних прикмет того, кого натхнення навідує. В результаті того є різні ступені досконалости використання слова, є різні стилі вислову і різні літературні роди. На поетичність твору впливає сила творчого натхнення, що зраджує своє існування в сприйманні твору консументом.

Поет із великою інтелектуальною підготовкою вичікує моменту натхнення "тривожно, з трепетом", неначе зустрічі із таємним, містичним світом. Поет М.Мандрика вважає границею поміж світом творчости "заліза турбот щоденних"², що тяжіючи на стопах, притягають людину до землі, від взнеслости.

¹ Т.Кройтер, Весна.

² На вічну пам'ять Ол.Кошицю.

До зовнішньої форми зачисляю:

- 1/ граматичну форму слів та їхніх контекстів,
- 2/ ритміку,
- 3/ римування,
- 4/ конструкцію віршів у строфах.

Добір поетичних форм і взагалі стилістика є рівнож елементом форми. Але стиль є стисло пов'язаний із змістом у широкому слова значенні, тому обговорюваний він у розділі I^I.

Найбільш зовнішня сторінка віршів, видаваних у Канаді, є їх найслабшою точкою. Брак фахівців при видавництвах відбився дуже сильно на віршах.

Коли лиш глянути на хоча б збірник деклямацій Сніп², зразу впадає у вічі перекручення прізвищ³. Вірші клясиків писані правильно, -та не можна цього сказати про авторів, які потребували коректи автора. Нпр.: том I, ч.3, ст.57: він смієсь; том I, ч.3, ст.69: хочем; том 2, ч.3, ст.72: знаєм; том 2, ч.I, ст.83: щоб про їх ся розпитати.

I ст.5.

2 зладив М.Кумка, Вінніпег, Український Голос, т.I, 1937, т.2, 1940.

3 нпр. Микола Матіїв-Мельник писаний не раз М.Матвіїв-Мельник.

І. М о в а.

/Огляд основних рисів мови, якою писані українські вірші в Канаді/.

Тому, що українські вірші, які повстали в Канаді, не проходили через руки фахових мовознавців при їхньому друкуванні, публікації тих віршів є primary sources для дослідників мови.

Велике число осіб, що друкували свої вірші по періодичних виданнях та як окремі видання - дає дуже різномірний під оглядом мови матеріал.

Відхилення тут від правильної літературної мови є тро-
які:

- 1/ варваризми й неологізми,
- 2/ діалектизми української мови,
- 3/ *licentia poetica* /?!/.

У щоденній мові закріплюється частіше запозичування слів, головне з англійської мови, часто чужі слова змінені, як нпр.: car - гара; англійське слово без закінчення дістало закінчення іменника жіночого роду -а, а корінь дістав фонетичну зміну к→г /безголосне→в голосне/.

У віршах автори пильно вистерігаються варваризмів. Лише у гумористичних віршах, які атакують наслідування мови оточення, такі слова знаходяться, нпр. у календарі Точило зустрічаємо псевдонім Гарний Джов та тексти віршів перетикані варва-

ризмами із щоденної мови канадійських українців.

Діалектичних форм зустрічаємо у віршовому канадійському дорібку дуже багато. Автори із східних земель України переплітають українську мову формами східних, а автори зі західних земель - формами західних діалектів.

Деякі форми слів не є діалектичні, лиш просто неправильні. Такі неправильні форми часто можна включити у групу *licentia poetica*, бо бувають вони свого роду засобом до ви-
держання ритмічності, нпр.:

Чайка з квилінням сідає
На срібній поли Дніпрові, і
їй крилечка в крові і /Мандрика/

Щоб викинути склад для ритмічності, уживає автор нескладотворче "й" замість "і" і наслідком того повстає форма "їй", якої не зустрічаємо ані в літературній мові, ані в діалектах в родовому відмінку займенника особового третьої особи жіночого роду.

І Антологія українського письменства в Канаді, ст.98.

І. Н е п р а в и л ь н і г р а м а т и ч н і
ф о р м и а в т о р і в і з с х і д н і х з е м е л ь
У к р а ї н и. -

а/ Ф о н е т и к а.

Зустрічаються архаїчні неповноголосні форми, як нпр.:

Струтивши срамітний сльози ¹.

Загально вживане слово "сріблиста" натомість прибирає тут повноголосну форму:

- сребристая ².

Звуки і, е, що чергуються в закритих і відкритих словах, вживані тут неправильно:

На порозі в літній вечер
Сяде хлопчик..... ³,

але:

Жайворонок в небі
В промінях пурнає ⁴.

Чергування "о","і" в позиціях як повище "і"/"е", рівнож не все таке, як у словах, вживаних у літературній мові:

Без~~кі~~нечні дощі небо точуть ⁵.

1 Мандрика, Антологія, ст.106.

2 Тулевітрів, Думи і пісні, ст.10.

3 Мандрика, Антологія, ст.99.

4 Крат, За землю і волю, ст.25.

5 Мандрика, Антологія, ст.99.

Звук е, що чергується із и та фонетичним зером, /смерть, вмирати, умру/ залишається у слові вмирати:

Гей не вагаймо^{сь}, не біймо^{сь} вмерати ¹.

Буває брак готованих, як нпр.:

Завжди лиш отим жу^{русь} ².

б/ М о р ф о л о г і я.

У відмінюванні іменників зустрічаються неправильні форми кличного відмінка та родового. Кличний відмінок буває рівний називному, як у російській мові:

Гей зима, зима ³.

Родовий відмінок чоловічих іменників на зразок російської мови має закінчення -я:

Ніхто не матиме рая ⁴.
Як тільки партія моя ⁴.

Орудний відмінок іменників жіночого роду дістає інколи закінчення -ой, замість -ою:

Хай мій вірш пригад^{кою} вам буде.

Знахідний відмінок іменника "мати" має форму називного:

Любити щиро мати природу ⁵.

1 Крат, За землю і волю, ст.6.

2 Тулевітрів, Думи і пісні, ст.29.

3 Тулевітрів, Думи і пісні, ст.10.

4 Ibid., ст.58. Автор вживає цю форму свідомо, наслідуючи большевиків.

5 Ibid., ст.13.

Займенник особовий третьої особи жіночого роду в родовому відмінку дістає неправильну форму, форму давального відмінка:

Їй крилечка в крові ¹.

Дуже часто вживана подвійна форма прикметника, нпр.:

/зима/ То вихристая,
То морозна́я,
І скриплива́я
І красива́я ²,

або:

Чому ви такі́ ³.

Дієслово в третій особі однини відміни "и" дістає закінчення з відміни "е":

Огненне море
Під хмари вдаре ⁴,

або:

Нехай ворог відвічний твій баче ⁵.

Зустрічається архаїчні форми дієслова, як нпр.: participium perfecti activi:

Ти любя над все народ ⁶.

¹ Мандрика, Антологія, ст.98. Форму цю вживає автор для скорочення рядка о один склад.

² Тулевітрів, Думи і пісні, ст.10.

³ Ibid., ст.58.

⁴ Крат, За землю і волю, ст.5.

⁵ Тулевітрів, Думи і пісні, ст.13.

⁶ Ibid., ст.40.

в/ Л е к с и к а.

Зустрічаються інколи слова невживані в літературній мові, ані у діалектах, як нпр.:

Крику каміння не вчують ¹,

або:

Осінь хмарная настала,²
Вся листва поопадала.

г/ О р т о г р а ф і я.

Передача на письмі звука "і" є в переважній кількості при помочі букви "и", як нпр.:

Не страшні йому чекисти ³,

або:

Страшну пираміду ⁴,

або:

В зливи чорниї валяться гори ⁵.

Явище замінювання букви і буквою и є так часте, що в Антології нпр. на ст.98-106 зустрічаємо його 7 разів.

1 Ibid., ст.15.

2 Ibid., ст.9.Вживане слово, що має таку форму, але інше значення.

3 Тулевітрів, Думи і пісні, ст.85.

4 Крат, За землю і волю, ст.8.

5 Мандрика, Антологія, ст.103.

Буває й буква и заступлена буквою і, нпр.:

Хто пресою цікавиться,
Нехай попірає ¹.

Слово "мати" має закінчення, писане буквою е:

Горе тобі, стара мате ².

Буква ц, що передає звук повсталий із х перед суфіксом -тв -
заступлена тут знаками х + с:

Усе хиже птахство ³.

¹ Тулевітрів, Думи і пісні, ст.86.

² Крат, За землю і волю, ст.22.

³ Ibid., ст.42.

II. Неправильності мови західних авторів. -

а/ Фонетика.

Палятальність у суфіксі -ськ- /нпр. український, військо-/ не проявляється в західних діалектах, тому зустрічаємо:

Римське войско ¹

Рівнож брак палятальности шипучих є ознакою західних діалектів, нпр.:

Широкий лан, широкий лан,
А скільки тут бодяче ²

Палятальність у словах, як "спів", "свято":

І хоч голоден, то все сьпівав ³,

або:

Ось і нині ми сьвяткуєм ⁴.

Суфікс -ечк- змінений тут на -ічк-:

Володимир князь ясне сонічко ⁵.

Довгий приголосний перед закінченням у іменників середнього роду, у яких в староцерковній мові було закінчення -іс

¹ Ясенчук, Антологія, ст.20.

² Адамовська, Ibid., ст.70.

³ Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.14.

⁴ Ibid., ст.18.

⁵ Івах, Антологія, ст.33.

/нпр. життя/, є тут короткий:

Широкий лан,
А скільки тут бо^дяче.

Брак повноголосу у групі tert:

При боці його цареградський меч ^I.

У слові "чотири", говореного в західніх діалектах "читири",
брак повноголосу:

Тисяч вісімсот чтирнайцять ².

б/ М о р ф о л о г і я.

В називному відмінку іменників середнього роду закінчення, що повстало із староцерковного -іє, тут має форму не -а, лиш -е:

Широкий лан,
А скільки тут бо^дяче е ³.

Родовий відмінок іменника "мати" має форму називного:

Та ж ми діти одної мати ⁴.

Родовий відмінок множини "коралів" має скорочену форму, пропущене закінчення:

Калина, мов кров,
Мов низка кораль ⁵.

I Ibid., ст.33.

2 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.19.

3 Адамовська, Антологія, ст.70.

4 Федик, Ibid., ст.10.

5 Івах, Ibid., ст.33.

Давальний відмінок чоловічих іменників дуже часто має закінчення -еви, або -ови, замість -еві, -ові:

Послідню прислугу ¹
Стрільцеви зробили ¹,

або:

Все подібне тут Христови ².

Орудний однини іменників жіночого роду має діалектичне закінчення -ов, -ев, замість -ою, -ею:

Сиджу з своєв родиноньков ³,

або:

Темнов ночев в брудну хату / ніччю/
Ледво проволікся ⁴.

Займенник "те" має форму "то":

Не міг ніхто тоє знати ⁵.

Відміна займенника "я", "ти", "си" прибирає скорочену форму, нпр.:

Не можу тя вже пізнати ⁶,

¹ Іван Новосад, Ibid., ст.55.

² Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.18.

³ Федик, Антологія, ст.9.

⁴ Пруська, Ibid., ст.58.

⁵ Федик, Ibid., ст.10.

⁶ Ibid., ст.9.

або:

Приснив ми ся сон дивненький ¹,

або:

Возьми си райфера ².

Прикметник жіночого роду в родовому відмінку має -ой, замість уживаного в літературній мові -ї:

Та ж ми діти одной мати ³.

Орудний відмінок однини прикметника жіночого роду має закінчення -о + ѣ, замість -ою:

Темнов ночев були дснї
Наче зірка красна ⁴.

Числівник "чотирнадцять" має форму "чтирнаїцять":

Тисяч вісімсот чтирнаїцять ⁵.

Дієслово на другу особу має діалектичну форму, утворену з архаїчної форми перфекта /забув еси/:

Чись забув ⁶,

в теперішньому часі для другої особи однини є форма без закінчення в дієслові "хотіти":

1 Ibid., ст.9.

2 Ibid., ст.9.

3 Ibid., ст.10.

4 Пруська, Ibid., ст.59.

5 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.19.

6 Ковбель, Антологія, ст.21:

Не хоч курки та заяця ¹.

Третя особа однини має в дієсловах "е" відміни закінчення -е, не -еть перед часткою "ся":

Вибираєсь у бій лютий
Стрілець молоденький ².

У відміні "е" та сама форма має закінчення -ї, замість -є:

Як довго лист ся зеленії ³.

В першій особі множини пропущене в закінченні -о:

То ми пісні не забудем,
при чому буває закінчення "е" відміни трапляється у дієсловах "и" відміни:

Та ми тямем ті могили ⁴.

Майбутній час утворений не з допоміжного дієслова бути і діє-
означеної форми дієслова, а з дієслова бути+дієслово у мину-
лому часі:

Буде сотий рік святився,^{\$}

..або:

Як довго я буду жив ⁶.

1 Федик, Ibid., ст.II.

2 Адамовська, Ibid., ст.65.

3 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.I9.

4 Ibid., ст.20.

5 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.I9.

6 Ibid., ст.7.

В/ Л е к с и к а.

Бувають уживані скорочені слова, нпр.:

Не мож вас пізнати ¹,

або:

Зате гра із боку ².
З часта поглядати

Є вживані тут слова із суфіксами, що не зустрічаються в літературній мові, нпр. до слова "там" доданий приросток -ки:

Колись козак гуляв тамки ³.

Вживані архаїчні слова, як давнє свѣтъ - світло, у формі "світ":

Сонця світ ⁴.

Бувають польонізми, нпр.:

Зараза грасує, людей десяткує ⁵,

або:

Я хочу завше з тобою бути ⁶.

¹ Федик, Антологія, ст.10 /-можна/.

² Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.25.

³ Ibid., ст.5.

⁴ Ковбель, Антологія, ст.17.

⁵ Ковбель, Ibid., ст.33.

⁶ Гунькевич, Ibidem, ст.40.

г/ С к л а д н я.

Прийменник, що сьогодні має літературну форму "до" і в'яжеться із родовим відмінком, буває тут вживаний в архаїчній формі "к" і лучиться із давальним відмінком:

Всі його к' собі манили ¹,
або форму "д", рівнож із давальним відмінком:

Прийдіть д' мені ².

Прийменник "через" зустрічаємо із називним відмінком:

Через вражі вороги
Мушу жити в чужині ³.

Останній приклад підсуває думку, що "вражі вороги" це форма знахідного, рівного називному - через легковаження ворогів, але наступний приклад заперечує тому. Додаток, на який переходить дія, ужитий у називному відмінку:

Чи затамив ти свої славні гетьмани ⁴.

Частка "ся" не приросла до дієслова, а в більшості випадків стоїть перед дієсловом, нпр.:

По пісні ся розходили.
І почали ся працювати ⁵.

Є ще інший спосіб оперування часткою "ся":

Наколи я пробудивсь ся /!/

1 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.І4.

2 Федик, Антологія, ст.І0.

3 Ясенчук, Канадійський Кобзар, ст.І3.

4 Ibid., ст.5.

5 Ibid., ст.2І.

Мова авторів із східних земель не має відносно багато діалектичних форм. Часто із них трапляються діалектичні закінчення у відмінюванні дієслів. Рівнож можна узагальнити неправильну ортографію звуків "і", "и". Відхилення від літературної мови це здебільша наслідки браку коректора при видавництвах.

Мова західних авторів має багато елементів діалектів західних українських земель, з них найчастіше зустрічаємо:

1/ давальний відмінок іменників чоловічих закінчений на -ови, -еви,

2/ орудний відмінок жіночих іменників закінчений на -ов, -ев,

3/ відірвання частки "ся" від дієслова,

4/ творення майбутнього часу через сполуку відміни дієслова "бути" і форми минулого часу даного дієслова.

Брак коректора при видавництвах був рівнож дуже маркантним явищем.

2. Метричність, римування, конструкція. -

Д-р М.Мандрика бачить найбільш розповсюдженим ритмом канадійських українських віршів коломийковий ритм ¹. Того самого погляду є проф.В.Кірконел ².

Коломийковий ритм зустрічаємо у авторів: Т.Федик, М.Кумка, І.Павчук, І.Новосад, А.Прусська, М.Адамовська, К.Новосад, М.Крип'якевич.

Крім коломийкового ритму зустрічаємо різні комбінації ямбів, трохеїв, анапестів, дактилів.

Строфи найчастіше бувають чотирирядкові з римуванням а б а б, при чому римування буває неповне. Крім цього бувають строфи дворядкові, п'ятирядкові, шостирядкові і вірші без строф переплітані октавами /Мандрика/. Римування у п'ятирядкових строфах буває: а б а б б.

Із спеціальних родів форми - зустрічаємо тут форму сонету /М.Ічнявський/ та думи /П.Крат/.

¹ Vidi ст. 184.

² Ukrainian Canadian Poetry, Opinion, October 1947.

I. П е р е с е л е н ц і в н о в и й с в і т .

Чутки про можливість переселення до Канади появились у Галичині в 1885 р. Почувши про життя в Канаді, нарід, знеможений чужим правлінням, почав снувати дивоглядні версії про "край, у якому на дубі росте хліб" ^I.

Будова залізничної лінії від Атлантику на захід до берегів Тихого Океану - це факт, що притягнув сюди нових людей. Корабельні агентства накликали села й міста до приїзду на нові землі. І розпочалась еміграція з Галичини й Буковини. Першими імігрантами - українцями були селяни з Калушини, що прибули 1891 р. до Вінніпегу, а звідтіля переїхали на ферму в Манітобі.

Робітнича маса, що приїхавши сюди, виробила собі опінію малокультурної, виявила в короткому часі великі здібності в організуванні життя. Масу оцю творили в першу чергу хлібороби, а поруч них ремісники та торгівці; були серед них і студенти, що приїхавши в Канаду, працювали на хліб та при цьому кінчали студії.

Приїжджаючи в Канаду, українські переселенці вірили, що зустрінуть свободу і радо підпорядковувались приписам громадського життя їх нової батьківщини. Зрозуміли вони потребу вивчення англійської мови і проявились не мало здібними у тому

I За Пропаг'ятною Книгою.

напрямі. Але при цьому не забували про свою рідну мову і творили за дозволом уряду школи у власній мові. Вчили в "Рідній школі" ідеалісти, що сповняли наложений на себе обов'язок із запалом.

Після упадку Української Держави, по першій світовій війні, розпочалась друга іміграція українців до Канади. Складалась вона в першу чергу із учасників визвольних змагань за Україну. Хвиля нових утікачів із батьківщини внесла багато цінного елементу. Приїхали визначні одиниці з українського політичного та культурного життя. Між ними поет д-р І.Мандрика.

Українці, що проживали у Канаді, звідавши перед тим інші краї, окреслюють життя в Канаді найкращими красками:

Нігде не мають українці такого повного культурно-освітнього й політичного життя та не здобули такого рівня матеріального і духового добробуту, як у Канаді ^І.

Так каже українець, що пізнав умови життя в Україні під царським правлінням, в Галичині, в Карпатській Україні та в З'єдинених Державах. На його думку - демократичні свободи та досконала техніка Нового Світу, а при цьому витривалість, ініціативність та потяг до культурного піднесення українських емігрантів - це причина такого стану. Перешкодами в цьому напрямі вважає він низький стан освіти перших переселенців та впливи комунізму.

І Проф.В.Григоріїв, передаю за Пропам'ятною Книгою.

Перша зустріч із канадійським краєвидом /Онтерійські гори та тунелі/ викликала "плач і вереск"^І у жінок і дітей. В перших невідрадних умовах життя ішов "із наболілих грудей" вираз туги за рідним краєм. Кріпила людей віра у краще завтра й нею дійшли вони до матеріальних дібр та промостили шлях своїм дітям.

Перші імігранти не мали зразу тут своєї преси та користувались краєвою. Після 12-ти років, у 1903 р. почав виходити Український Фармер. Першим часописом, що розповсюджував ім'я українського народу, був Український Голос, що почав виходити в 1910 р.

Велетенське тяготіння до світа пісні проявилось у розповсюдженні перших друкованих збірок віршників. Книжка Пісні про Канаду і Австрію, збірка віршів Теодора Федика і других робітників вийшла в шести виданнях, що обіймали 50 тисяч примірників. До писання віршів взялися люди із різним ступенем освіти.

Література Канади в англійській мові має більше, як півтора сотні років продукції, яку респектував королівський двір. Українська література не мала в Канаді ніяких меценатів і видання ішли на власний кошт авторів. В Україні не мали письменники змоги цілковито професіонізуватись. Література не забезпечувала їм змоги існування. Мусіли вони бути службовцями

І М.Адамовська, Початки в Канаді, Календар Українського Голосу, 1937.

/Мирний, Коцюбинський/, журналістами /Франко/, адвокатами /Черемшина/, вчителями /Васильченко/, та сповнювали інші функції, і тільки залишки часу присвячували на писання. Те, отже, що автори віршів у Канаді працювали на гріш, а лиш залишки часу присвячували на писання, не є специфічно канадійським явищем. Виїмковим тут явищем є велика кількість авторів, що приготувались до писання не через систематичну науку в школі, а дорогою самоосвіти.

Жадоба знання, яку проявили українські імігранти в Канаді, є явищем гідним подиву. Але найбільш помітним явищем тут є брак цілковитого відвернення уваги у напрямі матеріальних дібр. Духове життя абсорбує людей, що мають можливість поліпшити свої матеріальні умовини до нечуваного їм стану. Довказом того - багатство віршів тут повсталих.

2. А в т о р и в і р ш о в о ї п р о д у к ц і ї.

А д а м о в с ь к а Марія, уроджена в Західній Ук-
раїні 1890 р. Прибула до Канади 1899 р. Вірші поміщувала в
Українському Голосі. В багатьох віршах її проявляються вирази
патріотизму, що прибирають форму чистої туги за батьківщиною,
то знов проходять у вираз апотеози лицарства й героїзму:

Все будь горда, матусенько,
Бо все, що ти мала,
Для матері України
У жертву віддала....¹

Б о ж и к Степан, греко-католицький священник, автор
збірки Фанфари. Поміщував вірші у пресі і в збірнику Сніп. У
віршах його бренить струна оптимізму:

Хоч і море нам вороже,
Та в душі надії жар.

Твердить він, що доля народу може змінитись лиш дорогою бороть-
би. Предметом його тематики є рідний край.

В о л о х а т ю к Т.Д., уроджений в Західній Україні
1898 року. Прибув до Канади 1923 року і в короткому часі став
священником православної Церкви. Деколи друкує вірші під псев-
донімом Т.Дмитренко.

Г у м е н ю к Теодор, уроджений в Західній Україні
1891 р. До Канади прибув 1908 р. Є адвокатом. Видав віршовану
гумореску Про що в Кремлі говорили під псевдонімом Гриць Мики-

¹ Антологія, ст.65.

тенко.

Політична ситуація на рідних землях, яка грозить поширенням на цілий світ, каже авторові зобразити досадно реальний стан України. Пластично представляє він продовження російського імперіялізму комуністичними володарями з Кремля. Про симпатиків комунізму каже він:

Таких ми і в Канаді
Так прип'яли, що ще й раді,
Що за нашим возом йдуть.... І

Г у н ь к е в и ч Дмитро, уроджений 1893 р. в Західній Україні. В 1909 р. виїхав до Америки, а опісля переїхав до Канади. Вважають його найбільше плодовитим письменником на цілому американському континенті. Друковані такі його драматичні твори: В галицькій неволі, Українська Книгарня, Вінніпег, 1921, Жертва темноти, Русалка, Львів, 1924, Клюб суффражисток, Львів, 1925, Криваві перли, Роздештвенська ніч, Марс, Вінніпег, 1924, Манівцями, Львів, 1931, На хвилях любови, Канадійський Фармер, 1928, Панські примхи, Львів, 1928. Діточі картини: Потомки героїв, Славко в Карпатах, Витай весно, вид.Промінь; комедія Навчить біда ворожити, Український Голос, 1926.

Природа уйнята ним по-романтичному, помітна схлонність до квієтизму:

Вітрець шепоче, запашно дише,

І Про що в Кремлі призабули.

Мов до сну просить, легко кодише,
Сонливі мрії мов навіває....¹

Г о с п о д и н Андрій, уроджений в Західній Україні 1900 р. В Канаді від 1923 р. Є він автором багатьох оповідань та споминів і статей. У віршах вчувається в життя канадійських фарм, маючи душу взагалі вразливу на той елемент окружаючого світа, що називаємо природою. Канадійське життя охоплює він спостереженням:

Людська рука різьбить природу.

Д а н и л ь ч у к Іван, уроджений в Канаді 1901 р. Помер у 1944 р. Був учителем. Друкована його збірка: Світає день. Поміщував вірші в Українському Голосі. Описує нову батьківщину, та не відвертає уваги від українського минулого, нпр. у вірші Федьковичеві.

Д о р о щ у к Семен уроджений у Західній Україні 1894 р. В Канаді від 1897 р. Власник видавництва Промінь і друкарні. Велика кількість його віршів має гумористичний характер. В основному є він лірик у стилі Франка зі Зів'ялого листя. Мрійник та романтик. До рідної пісні він каже:

Щоб почувли люди
Твою силу, твої звуки
Та духом кріпшали ².

¹ На хвилях любови, уривок друкований в Антології Українського Письменства в Канаді, ст.

² Антологія, ст.78.

Дяковська Теофіля містить вірші в Українському Робітнику. Деякі її вірші накликають "любити матір-Україну" та є присвячені відданню чести героям. Інші вірші відзначають актуальні події із рідного краю, як нпр. боротьбу за незалежність Карпатської України. Ідучи за хвилею популярного панегіризму, пише вірш Панні Ганні Арабській. Ось зразок її стилю:

Як слухаю пісні, то слів я не чую
Лише відчуваю в ній багато див.
І село родинне і сади вишневі
І шум колосистих моїх рідних нив¹.

І в а х Онуфрій уроджений в Західній Україні 1900 р. В Канаді від 1909 р. Покінчив філософічний факультет. Автор наукових праць: Історія людства, 1933, Нарис історії Великої Британії, 1939, Коротка історія Канади, 1940. Крім цього написав ряд популярних книжечок та сотки статей, оглядів та нарисів. Повість Голос землі, 1937. З віршованої творчості дав збірку Бойова сурма України, 1931 та поему Той, кого світ ловив та не спіймав. Збірка перекладів на англійську мову Ukrainian Songs and Lyrics, Winnipeg, 1933. Драма Відлет журавля, 1923 р. і Голгофти України, 1924, обидві друкуються в часописі Український Фармер. Про свою віршовану творчість каже, що ставиться до неї дуже скромно, бо не мав нагоди вповні розгорнути крила, бо час його проходив на праці.

¹ Український Робітник, 30.VI.1943.

І ч н я в с ь к и й Мирослав /Іван А.Сфимович Кмета/
уроджений у Східній Україні. Теологічні студії закінчив у Полтаві. В Канаді від 1929 р. Є проповідником українських баптистів. Друковані його збірки віршів: Арфа, Київ, 1924, Народні мелодії, Харків, 1927, Фрагменти, Вінніпег, 1929, Ліра емігранта, 1936, його новелі Ніч і Гураган друковані в Європі, переложені на чужі мови.

К о в б е л ь Семен уроджений в Західній Україні 1877 року. В Канаді він від 1909 р. Багато енергії присвятив на українське громадське життя. Зібрав і написав матеріали до Пропам'ятної Книги Народного Дому в Вінніпегу. Його драма Дівочі мрії, 1920, була в репертуарі театру ім.Тобілевича в Галичині.Крім неї друкована драма Парубочі мрії /в сюжет входить індіанський світ, охоплений на зразок романтичного світа циган/, та кілька одноактівок. Вірші друковані в Канадійському Фармері, Українському Голосі, деякі поміщені у збірнику Сніп, в День Матері та в Антології українського письменства в Канаді.

К р а т. Павло, уроджений у Східній Україні 1882 р. В Канаді від 1907 р. Тепер він є проповідником презвітеріянської церкви та автором книжок на наукові теми. В 1911 р. вийшла збірка Робітничі пісні, в якій були поміщені його вірші, що виражали ідеологію скрайніх радикалів. Його збірка За землю і волю є виразом комуністичного світосприймання через такі моменти:

І. Включення українського елементу в російську рево-

люційну акцію ¹,

2. Поборювання Церкви та приниження особи Христа до ролі Мойсея ²,

3. Оборона жидів, як покривджених головно Церквою ³.

Вірші накликають до боротьби за соціальну рівність, за новий лад на світі. Вони перетикані словами "буржуазія", "червоний прапор". Модель віршів мав за зразок однак Шевченка, Франка та народні думи. Місця, що не просякнуті агітаційною тенденцією, мають пластичні образи:

Хмари перлові під місяцем линуць,
Мов злякана згряя летить,
Зірки під собою серпанкою криють
Лиш місяць у повні блищить --
Не сміють його доторкнутися хмари...⁴

При його співучасті вийшла збірка перекладів на англійську мову: Songs of Ukraina, 1916.

К и р і я к Ілля, уроджений у Західній Україні 1893 р. Приїхав до Канади в 1916 р. Студіював на університеті, опісля вчителював. Друкована його повість Сини землі, що показує життя українських піонерів, як на фільмовій ленті. Вірші поміщував в Українському Голосі, а вони поміщені у збірочці В День Матері.

¹ За землю і волю, ст.24.

² Ibid., ст.46.

³ Жидівські погроми, вірш, ст.31, Ibid.

⁴ Ст.

К р и п я к е в и ч Михайло приїхав дитиною, покінчив учительський семінар та студіював фармацію. Є автором драматичних сценок і діалогів, вірші його здебільша гумористичні. Свое відношення до народніх традицій окреслює у вірші в честь Шевченка:

У далекім краю, в чужій стороні,
Я уплів віночок, Кобзарю, тобі...

К р о й т е р Тетяна, уроджена в Західній Україні в 1904 р., приїхала до Канади в 1905 р. Учителька, студіювала на університеті. Вірші друкувала в Українському Голосі, Канадійському Фармері, Канадійському Українцеві, Жіночій Долі /Коломия, Україна/, Віснику /Львів/. Крім цього писала в англійській мові. Деколи писала під псевдонімом Тетяна. Її лірика охоплює широку шкалу почувань. Нераз відчувається в її віршах мольові акорди:

Олов'яне небо нависло журбою,
А вітер лютує і свище і дме,
Пінистії хвилі метають собою
На річці, що десь в невідоме пливе...^I

Інші її вірші в тоні "Хочу жити" Лесі Українки.

К у д р и к Василь приїхав до Канади 1903 р. Є православним священиком. Був редактором Українського Голосу. Поміщував вірші під різними псевдонімами в Українському Голосі, Канадійському Фармері та Віснику.

^I Антологія, ст.142.

К у п ч е н к о Володимир, 1897 р. уроджений у Західній Україні, приїхав у 1921 р. Абсольвент філософічного факультету. Вірші друковані в Канадійському Фармері 1922-1924 рр. Директор школи в Альберті.

К у п ч е н к о Віктор, власник друкарні в Едмонтоні, є одним із авторів віршів про Канаду, країну "вільних людей - не погорджених плебеїв". Він зображує перших фермерів з України, яким ірреальний чинник заборонював попадати в зневіру при перших труднощах на фермах, закликав:

А правда - гарна це країна?
А правда - весело тут жити! ¹

К а у м к а Михайло приїхав із Західної України п'ятнадцятирічним хлопцем у 1908 р. Вчив у Рідній Школі, був співробітником Українського Голосу. Написав кілька популярних книжок. Здав збірку деклямацій Сніп, в якій помістив вірші авторів не лиш канадійських українців. Його вірші друковані в канадійських та львівських часописах та журналах.

Майже всі його вірші є гумористичні, є вони розповідного характеру, ляпідарно накреслюють ситуації, нпр.:

Скоїлася катастрофа:
Поїзд з шин звалився.
Один вагон в рів звернувся,
Другий лиш схилився ².

¹ У 50-річчя наших піонерів, Календар Української Родини, 1941.

² Антологія, ст.46.

Комічний ефект переважно в кінці вірша. Вірш Жиди й українці, якого початок тут цитований, зображує контрастові типи. Жиди, лиш легко придавлені в часі катастрофи, кричать, що всі побиті та міркують над грошевою винагородою за шкоди; українці, справді побиті в тій самій катастрофі, реагують так: Утіхаймо, бо ще скажуть -вагон підносити...

М а з у р и к Григорій приїхав зі Західної України, маючи 28 років у 1926 р. Був передтим у Києві та знав найвизнатніших поетів. Поміщував вірші у Канадійському Фармері, Правді і Волі та Українському Робітнику. В Календарі Канадійського Фармера з 1945 р. є його Вибрані сатири під псевдонімом Яця Отрути. У вступі до його віршів висказана думка, що, коли б вийшла його збірка, був би це скарб канадійських українців. Він сам каже, що:

...часом, бач, перо іржаве
Й папір не гладкий, а ряпавий...¹

Хоча частіше друковані його сатири, він більше виявляє себе в ліриці. Ось уривок:

Із лона зоряної ночі
Я викликаю образ твій ².

М а н д р и к а Михайло І., уроджений в 1886 р. у Східній Україні. Доктор прав і професор міжнародного права. Був по—

1 Календар Канадійського Фармера, 1945.

2 Календар Канадійського Фармера, 1945.

словом до Уставодавчих Зборів та член Української Центральної Ради, радник посольства на Кубані і Туреччині, представник Кубанського Уряду в Японії. До Канади приїхав 1928 р. Збірки його поезій: Пісні, Радомисль, 1906, Книга гніву, Київ, 1918, Пісні про Анемону, Київ, 1917, Мій сад, Вінніпег, 1941. Поміщував вірші в періодичних виданнях. Є автором наукових праць з ділянки права і економії. Поміщував статті в журналах Огні, Літературно-Науковий Вісник, Суспільство, Нова Україна, Комашня, Союз та в Записках Української Академії Наук в Києві.

М у с і й ч у к С., є священником греко-католицької Церкви. Друкував вірші у пресі та видав збірки: Вічним духам України і На крилах в Україну. Всі вірші є моралізаторського характеру зі становища релігійного і суспільницького.

Н о в о с а д Іван, уроджений 1886 р. в Західній Україні, в Канаді від 1910 р. Вірші його поміщували в Українському Голосі, Канадійському Українцеві, Ранку та в Антології Українського письменства в Канаді.

Нову батьківщину змальовує він радісними образками життя, в якому підкреслює:

- 1/ свободу від поляків,
- 2/ вмільість організації праці.

Крім життя в новій батьківщині, порушує він теми боротьби за Україну, проявляє в них патріотичні почування.

Ой впав стрілець серед степу,
Ранений в самі груди,

Як умирав, шептав слова:
"Хай Україна буде" ¹.

Н о в о с а д Катря приїхала з Галичини у 1921 р., маючи двадцятьодин років.

Ой, не співай, душе моя,
Пісні жалібненькі,
Хай не знають твого жалю
Сторони рідненькі ².

Висказує вона тугу за рідним краєм, в якому покинула вона білі хатки, вишневі садочки рідного села.

П а в л и ч е н к о Т., інженер, професор університету, дав наукові праці. Його поема Дух Нації, видана в Саскатуні у 1940 р., інспірована патріотичними почуттями. Вважає він, що боротьба в обороні батьківщини власного народу є природною реакцією, не є вона в ніякому разі злочином супроти християнських засад. Він завзиває до завзяття проти ворога України.

П а в ч у к Іван, уроджений у 1884 р., приїхав до Канади в 1900 р. Друкував вірші в Українському Голосі. Поміщений його вірш в Антології. Крім цього писав у нев'язаній формі.

Слова його зраджують цінення громадської праці та до бачування в ній вартостей життя. Поняттям рідного дому окреслює він свою державу, для якої повинні бути присвячені всі зусилля, а:

¹ Антологія, ст.54.

² Ibid., ст.69.

Хто рідний дім зневажає,
Того в житті Бог карає,
Його свої обминають,
Чужі в хату не пускають ¹.

П р у с ь к а Анна приїхала семирічною зі Західної України в 1902 р. Померла 1947 р. Вірші її поміщував Український Голос, Канадійський Фармер, Правда і Воля. Поміщені вірші в Антології.

Змальовує вона нужду робітників, що даремне шукають праці. Зразок її лірики:

Мрії мої незабутні,
Як я вас згадаю,
То защемить з болю серце...²

Р а р а г о в с ь к и й Д., інформує у передмові до своєї збірки Робітничі пісні, що він робітник, вірші видає на те, щоб підкріпити робітничу класу в завзятті, щоб завершити "піднесення до гідності людини". В чорних красках змальовує усе життя, що є поза межами Советського Союзу. Канада зображена нпр. так:

Загнали нас аж у Канаду,
Щоб в ній погибати ³.

Гостро висміває він релігію взагалі, а зокрема християнську, оперуючи при цьому аргументами, що не мають реальних підстав.

¹ Антологія, ст.49.

² Ibid., ст.59.

³ Робітничі пісні.

Важко нпр. звести під поняття "поетичної" пересади вирізок із традицій у Гошеві, прикрашений видуманим автором мотивом танцюючої в часі відправи постаті, що мала б узмисловлювати Матір Божу, яку автор називає "матка боска руска польска". Хто знає ближче історію Гошева, мусить ствердити радше антагонізм релігійних обрядів українців і поляків. Крізь усі вірші пробиває агітація.

С е м ч у к Степан, греко-католицький священник, автор збірок віршів. Поміщував вірші у Нашому Житті. У вірші Місто каже він:

люди насичені, гарячі червоні
забули на духа, на Спаса ¹.

Піонерів канадійського життя підносить він до висоти лицарства:

Вросли у прерію могили:
Тих наших перших лицарів
І підняли закон любови
Камінні рамена хрестів ².

Т р у х Андрій є монахом ЧСВВ, живе в Мондері, приїхав у 1926 р. Дуже улюбленою народною піснею є пісня Ой у лузі червона калина, якої строфи, починаючи від другої, написав у 1914 р. наш автор, що тепер пише вірші того типу:

До стіп Твоїх, небесна Божа Мати

¹ Наше Життя, 1941, ч. 2.

² Ювілейний Календар Української Родини, 1941.

4 Думи і пісні, ст. 20.

Але до такого стану дійде лиш дорогою боротьби, вважає він. На комуністичну агітацію реагує він так:

Коли б справді в Московії
Ріки молоком текли,
Невже тоді б "добродії"
Большевицькі тут жили? ¹

Ф е д и к Теодор, уроджений 1873 р. в Західній Україні, приїхав до Канади 1905 р. В 1908 р. видав збірник Пісні про Канаду, в якому помістив вірші свої та інших робітників. У віршах виражає свою тугу за рідним та почуття в новому середовищі:

...в Канаді добре жити,
Нема що казати. ²

Ч а й к і в с ь к и й Петро, уроджений 1888 р. в Західній Україні, до Канади прибув у 1897 р. Був учителем. Помер у 1938 р. Вірші поміщував у часописах.

Я с е н ч у к Йосип приїхав, маючи вісімнадцять років у 1911 р. Видав збірку Канадійський Кобзар, в якій накликає:

Люби свою батьківщину,
Свою мову і звичай ³.

¹ Ibid., ст.46.

² Антологія, ст.II.

³ Канадійський Кобзар, ст.38.

Поміж східньою і західньою Україною був кордон - ріка Збруч. На схід від неї був український нарід під російським, на захід - під польським пануванням. До моменту повстання польської держави західні землі були під австрійською займанщиною. Еміграція українців із східньої України до Канади розпочалась після упадку відновленої Української Держави. Принесла вона в першу чергу учасників визвольних змагань. Автори віршів у Канаді, що прибули зі східніх земель України, вносять пожвавлення у віршову продукцію.

Люди, що виховались на ґрунті Канади, мусять автоматично мати в характері впливи країни їх молодости.

Тому розподіляю авторів на три групи: 1/ автори із західніх земель, 2/ із східніх, 3/ виховані в Канаді. /Групи вичислені за принципом хронологічної наявности в Канаді/.

Із західніх земель прибули слідуючі автори: Т.Д.Волохатюк, С.Ковбель, І.Кириак, Т.Гуменюк, Д.Гунькевич, А.Господин, В.Кудрик, Віктор Купченко, Володимир Купченко, М.Кумка, Г.Мазурик, С.Мусійчук, Іван Новосад, Катря Новосад, І.Павчук, С.Семчук, А.Трух, Й.Ясенчук, Т.Індик, Д.Рараговський.

Із східніх земель: М.Ічнявський, П.Крат, М.Мандрика, В.Тулевітрів, Т.Павличенко.

Виховані в Канаді: М.Адамовська, І.Данильчук, С.Дорошук, О.Івах, Т.Кройтер, А.Прусська, П.Чайковський.

До цієї групи долучу талановиту поетку, що пише по-англійськи - Миру Лазечко-Гас.

З огляду на звання визначую такі групи авторів:

1. священники і проповідники різних віровизнань: Т.Волохатюк, М.Ічнявський, П.Крат, В.Кудрик, С.Мусійчук, С.Семчук, А.Трух,

2. науковці і професійна інтелігенція: Т.Гуменюк, О.Павличенко, М.Мандрика,

3. учителі: А.Господин, І.Данильчук, О.Івах, І.Киріак, В.Купченко, Т.Кройтер, П.Чайковський,

4. працівники преси: М.Кумка, Г.Мазурик,

5. рільники, робітники та промисловці: Д.Гунькевич, М.Адамовська, Т.Дяковська, С.Ковбель, В.Купченко, І.Павчук, А.Прусська, Й.Ясенчук, Т.Федик, Д.Рараговський.

Приналежність до груп тих обох поділів не є вповні адекватна. Хто приїхав сюди 15-річним хлопцем, не був ще зрілою людиною і був далеко більш вразливий на зміни способу життя, як повнолітній. Дехто кінчав студії на учителя, але працює у пресі. Можна однак мати загальний погляд на участь у писанні віршів людей різнородних професій і можна слідкувати зміни відношення до народніх традицій у людей, що виїхали з краю з більшою чи меншою власною індивідуальністю.

Типові явища авторів трьох періодів віршової продукції наглядні у їх репрезентантів:

1/ С.Ковбель репрезентує першу іміграцію.

2/ М.Мандрика, що приїхав у Канаду з етикеткою поета

із оригінальною продукцією - є найкращим репрезентантом авторів другої іміграції.

З/ О.Івах, вихований у Канаді, цікавий для нас як типове канадійське явище.

Семен К о в б е л ь.

Пише С.Ковбель зразу жарти для товаришів у війську та праці, опісля пише матеріал для діточих деклямацій та дітям під розвагу.

Його ім'я позначене опісля у драматичній продукції. Що було життєвим ідеалом С.Ковбля - вказує Пропам'ятна Книга Народного Дому в Вінніпегу, 1950. Громадська праця це те, що діяв він із вмілістю. Коли зайти до дому ввічливого старушка, впадає в вічі бібліотека, яка була джерелом його знання. Лагідна його усмішка підсичується, коли розказує він про високі школи своїх дітей.

Людина із любов'ю до своїх земляків - має спостереження хиб людей, якісь настрої, душевні пориви, рефлексії. І висказує те все рядочками віршів.

Застановляється він над вартістю життя, знаходить її у приязні. Вірші мабуть вважає засобом поучення, тому висказує в них твердження про те, що молоде покоління, яке не бачило місцевости уродження своїх предків - повинно любити все те, що складається на поняття батьківщини свого народу. Змальовує він ту батьківщину, підкреслюючи такі елементи:

1/ чар природи /спів соловейка, арому квітів/,

2/ глибінь емоційного життя /"а у дівчини серденько від кохання аж тремтить"/,

3/ ролю пісні у житті людини, як чинника відпружуючого від турбот,

4/ релігійність /"Де у Бога щастя й долі
просять люди в молитвах"/,

5/ любов до традиції /"слава невміруча"/, освяченої
кров'ю героїв. I

Вважає він, що приналежність до народу вимагає жертвенности для нього. В часі, коли політичне в'язнення в Україні дошкуляє народів - члени того самого народу, що знайшли захист і добробут поза його межами, повинні допомагати країні своєю жертвенністю.

Свою нову батьківщину прославив він перекладом гимну на її честь.

Михайло М а н д р и к а.

Образ його психічної структури дає уривок із ліричного вірша:

Ми йдем у весну повнієї жаги...¹

Мандрівка далекими світами дала авторові багато вражень. Він знайшов тему не лиш там, де

На Прип'яті в вічній тиші,
В огні і крові комиші...²

Він вразливий на природу інших бачених країв. Дає її картини, нпр.:

Бийшли в гори і стали над морем
Евкалипти стрункі і прозорі
Всіх найвищі - немає їм пари,³
Їм не рівня тополі й чинари.

В описах природи елімінує він рефлексійні та ліричні елементи. Непретензійні вислови, в'язанка шкіців, мов фільмова лента - викликає те все естетичне потрясіння самим шкіцом вирізків із різноманітності форм природи.

Патріотична лірика його знаходить завершення в апотеозі Києва⁴. Київ є синонімом традиції княжих часів з історії України. Вірш насичений змістом, складений із ряду поетичних висло-

¹ Ibid., ст.98.

² Антологія, ст.404.

³ Ibid., ст.404.

⁴ Вірш Київ, збірка Мій сад.

вів, пов'язаних конструкційно.

Київ окреслений трьома моментами:

1/ "церкви золотoverхі" / pars pro toto золотої доби української державности/,

2/ сади, Дніпро /природа/,

3/ одуховлений світ /серця, "осаяні" ідеєю/.

Своє відношення окреслює автор:

Моя любов безмірна, дух мій в твоїх горах,
В серцях осаяних тобою покоління...

Ідеалістичні елементи /внеслисть ідеї/ окреслює автор за поміччю метафори /"в серцях осаяних тобою покоління"/, яку попереджує уявлення гір /"дух мій в твоїх горах"/, що скріплює враження самої метафори. Майстерність вірша проявляється в добірї поетичних фігур та розміщенні їх побіч себе.

В цьому вірші оперує автор шкіцями образів:

...твої сади, ліси шовкові,
І гомін любий твій, і плескіт кораблів,
Блакитна подорож Дніпра твого святого...

Але шкіци насичені емоційним виразом. Сади й ліси окреслені епітетом "шовкові", що викликає не так образівість, як ніжне наставлення. Гомін і плескіт кораблів є названий дослівним окресленням авторового чуття, Дніпро, як елемент тривкості - "святий".

На тлі нашкіцованої основними рисами краси природи виринають у вірші золотoverхі церкви, конкретні досягнення людських високих тенденцій. Доповненням змісту є поняття "нетлінна

спадщина", "оспівані віки", "серця осяяні", "світла далечинь" - усе те світ абстрактів, поданих фантазії читача через епітети зі світа образowego.

Вірш На вічну пам'ять О.Кошицеві¹ вважає автор виразом українського лихоліття². Він написаний у біблійному тоні.

Початок "Сказав Господь" вводить читача в найвищу сферу, якої може сягнути людська думка. Тематика ролі мистецтва була подібно охоплювана. Т.Шевченко нав'язував "слово нове" із біблійними сюжетами / Осії глава XI, Марія, Пророк/. Франко назвав місію мистця місією Мойсея.

Границею поміж світом, даним кожному психічному об'єктові, і світом мистецтва, вважає М.Мандрика розбрат із буденними фактами:

...скинь заліза з ніг
турбот щоденних....

За тією границею є "струни вічності шовкові". Бог призначає мистця "дихнути у струни" і атмосферою висот

сповнити душі і храми.

В часі, коли

кров і смерть, слізки темніють очі -

мистецтво має призначення бути променем надії й дзвоном тривоги. А коли сповняться Господні обітници -

¹ Друковано кілька разів у Альманахах.

² Vidі додаток: Недруковані охоплення проблеми.

Я сонце дам на гори і долини,
тоді пісня буде виразником радості.

Спостерігає М.Мандрика нюанси відтінів чару природи, приглядається дрогоїнам душі, в інтимнім закутку її особистого життя, та уймає відношення людської великої індивідуальності до світа.

Типово канадйським явищем у нього є переклад Гайявати /із Лонгфеллов/, друкований у Канадйському Фармері.

Онуфрій І в а х. /Шкіц постаті поета канадійського виховання і зіставлення із сучасним йому літературним світом України/.

Коли М.Хвильовий давав вираз своїм уявленням реалізації доктрини, що були змістом його життя й заволодівши цілком його психікою - показалаь Азazelем людства, втілив продукт своєї творчої уяви у глибоку змістом істоту, якій на ім'я дав він "я". Один доктор Тагабат оформлений у творі іменням. Дегенерат - теж конкретна людина, що думає, говорить. Мати - виразно зарисована людська постать, що говорить, переживає, іде на смерть.

Модерністичний письменник типу М.Хвильового добачує у світі людей, що діють і виконують функції машин, а при цьому носять якесь ім'я. "Я" не обмежене назвою конкретної людини - обмежене лиш ситуацією, яку витворює час. Читач не має права розуміти під "я" ані М.Хвильового, ані якогось сина якоїсь матері та комунара, що побачив жах змісту свого ідеалу, ані навіть не сміє розуміти під тією назвою людства, що дійшло до межі можливостей реалізації своїх гонів до зла.

"Я" - це носій форми чинника, який діє у п о з а - к о н к р е т н о м у світі незамкненими формою одиниці поняття.

Л.Українка жила в царстві волюнтаризму. У неї не обмежувалось життя людини на реакції на якісь діючі чинники, ані

навіть на фактах творчої натури. В неї життя це чин, що поконує обставини. Людині чину давала ім'я, яке носив колись у конкретному світі знаний історії чоловік. Роберт Брюс в поемі її не має окреслень своєї постаті. Його окреслює лиш його чин.

Скрайність модернізму Хвильового та поминення реалістичних тонкостей, знаменне авторам двадцятого віку, навіть при зображуванні конкретної історичної постаті /нпр. Роберт Брюс/ - це типічні моменти модерністичного пера.

О.Івах дає поему про Сковороду. Коли б із словами Григорій Сковорода не в'язалось асоціативно поняття мітичної в українській уяві постаті найзаметнішого українського філософа - поема його представляла б мало інтересну читачеві людину. Але Сковорода, сам звук слова в'яже читача із минулим, у якому діяв дух українського філософа, компілюючи охоплення філософії українською душею.

Постать, яку знає історія народу як таку, що присвятила життя найбільш взнеслій ділянці та залишилась у пам'яті символом тривкості характеру і моральних вартостей - у вірші Іваха виражає тези філософського характеру.

Теза Руссо про природу близька українській психіці. Зіставлення поглядів французького філософа і українського світогляду, це дія інтелектуального характеру.

...І на жовті поля
полетіла журна
тиха пісня села,

що ворухить до дна .
цілу душу... I

Уявлення жовтих піль, настроїв тихої пісні, натхненої чаром села і дії інтелектуального характеру в поемі розливаються в емоційному порушенні. Розв'язка проблеми /філософічна розв'язка життя/:

Та не довго тягар
Його серце давив -
Взяв сопілку мудрець... 2

Лявірування у сфері думок за поміччю зображування дії та уявлень дало поему Той, кого світ ловив та не спіймав.

Зображення героя поеми на тлі природи, подання його основної прикмети

Ні бровою моргнув,
бо глибоко в думки
філософа пірнув.....,

дальше слідує проблема, підготована тезою Руссо

-жійте так, як сама
вас природа учить,

проблема - виражена алегорією з життя бджіл. Розв'язка проблеми - зображення сопілки з журною піснею, яка

ворухить до дна цілу душу
і груди від тих звуків тремтять.

Така є конструкція поеми.

Приготування до акції /акцією не є дія зі сфери фактів, а розв'язка філософської проблеми/ тут, неначе увертюра

I,2 Той, кого світ ловив та не спіймав.

в опері:

сів в траву чужинець,
щоб обвіяв його
холодочком вітрець.

Поема показує, що ролю прохолоди для втомленого мандрівника відграє у мандрівника крізь життя - пісня.

Сковорода в поемі браний як конкретна постать, знаменна в нашій історії позитивними рисами.

Другою знаменною постаттю з нашої історії, що творить зміст поеми О.Іваха, є князь Володимир.

Постать Сковороди асоціює поняття з етичного та метафізичного світу. Постать князя, окресленого "ясне сонечко", в'яже читача із елементами історичної епохи княжої доби. Князь Володимир, як людина - окреслений ляпідарно:

...глянув на синів зором сокола,
глянув на жону зором лебедя,
очима вірла на дружинників¹.

Насичені змістом метафори заступають точні окреслення характеру. Як голова держави - окреслений князь епітетом "ясне сонечко". Як представник свого часу він має багато прикмет:

На коні сидить білогривому,
На сіделечку горіховому,
При боці його цареградський меч
Сорок і сім раз загартований,
Груди заслонив панцир кований,
Голову прикрив болгарський шолом,
Старим віщуном заворожений,

¹ Поема Слово про Кирила Кожемяку-борця та Куру печеніжину-силача, уривок із поеми, Антологія, ст.33.

Синім цвітом щит помальований,
Рукоять меча трираменная,
Наїжив стрілки срібний сагайдак,
Стремить в небо спис, лук напружений,
Сріблом-золотом сяють стремена.

Одушевлення природи, питоменне класичній українській поезії:

Чому річенько, ти ховасшся,
В комиші густім укривасшся?
- В комиші густім укриваюся,
Бо хмар градових я страхаюся...

Постаті з творів О.Іваха брані з минулого. До духа часу, в якому являлись ці постаті конкретними, пристосовує автор стиль вірша.

Інший стиль репрезентує вірш "калина мов кров". В ньому слово "козак" надає історичного окреслення охопленому вирізкові дійсності. Дія окреслена поняттями: "вороний готов" і "шабляка блистить". Вони розбуджують фантазію, підсичувану розбуджуванням чуттєвих чинників:

...шаліє десь кат...
...ридає десь дзвін...

Україна в вогні боротьби. Шаління ворога накинуло на край біль і жаль. Вираз болю краю передає автор символікою:

Калина мов кров,
Мов низка кораль,
Похилилась в Україні,
Бо гне її жаль...¹

Дзвін тривоги приглушує зойки болю. Яркий образ насиченої червінню калини притемнює дим. Зображення диму ставить автор на

тлі символу романтичним чаром охопленого вишневого саду. Кра-
са і життєвий розцвіт /червона калина/ у стихійному нищенні.
А на тлі того уривчасте: вмирає твій брат...

Образ батьківщини із характерними його рисами /калина,
вишня/ та трагедія населення - викликають почуття завзятости
визволяти край. Шаблюка блистить - одинокий світляний, ясний
елемент із оточуючого світа в часі димів побоевищ. І одно -
кий "вороний" офірує приязнь героям, що йдуть визволяти рід -
них. Козацький похід - одинокий рятунок поневоленої батьків -
щини. Переконавання це сугерує автор трикратним повторюванням
фрази "гайда в похід, козаченьку", розставляючи її поміж ряд-
ками про 1/ страждання від катівської руки,

2/ сигнал тривоги,

3/ приготування до протидії традиційними середниками.

Подібного характеру є вірш Цвіт вишні упав. Це вираз
почуття краю через ряд образів. Паралельно зіставлені образи з
оточуючого світа і людського життя.

Ув'язнення найдорожчого скарбу людини /мати і син/,
зображене на тлі образу:

Цвіт вишні упав
На чорний шлях...¹

Білість вишневого цвіту і контраст кольору тла, на яке він упав,
розбуджує жаль над невинністю, яку нищить пекло терпіння. Основ-
на експресія - біль.

¹ Антологія, ст.35.

Утрата предмету реалізації життєвих надій молодого, сильного емоціями організму - зображена на тлі символу смутку "схилилась лоза" над монотонністю тривкого дзюрчання води. Безнадійність - у цілості.

Самотність осиротілої матері зіставлена із квилінням чайки, як символом горя над утраченим щастям.

Цикль образів замикає статичний постумент могили героїв, злагіднений зеленню барвінку.

Оперування пластичними образами, насичення змісту в лаконічні, ляпідарні вислови та викликування образів за поміччю контрастів - робить вірші О.Іваха повними сильної ефективности.

I/ Трихотомія /три метафори в вірші Боротьба Кирила Кожемяки, будовання вірша трьома образами, як у вірші Цвіт вишні упав/,

2/ одуховлення природи /нпр. "тужить" Київська земля/,

3/ паралелізм поміж природою та людським життям - майстерні поетичні форми, які витворюють атмосферу далеку від прози.

Різномордність життєвих явищ та проблем, як предмет поетичної творчості - дуже додатний вальор творчості О.Іваха. І підсувається думка, що в звуках його ліри - "любов по розлучі тужить".

Розрізнення трьох періодів віршової творчости українців у Канаді є концепцією пров.В.Кіркконела. Є можливі інші поділи цієї творчости. Поділ проф.Кіркконела має як засаду хронологічний аспект і охоплює дійсно характерні моменти.

У проблематиці віршів українських канадійських авторів розрізняю такі основні мотиви:

1. Поезія й мистецтво
2. Соціальні й політичні питання
3. Нова батьківщина
4. Спомини, рефлексії, чиста лірика
5. Проблематика т.зв. "веселих віршів".

І. П о е з і я й м и с т е ц т в о .

Перший хронологічно автор віршів в українській творчості Канади, Теодор Федик, називає свої вірші "стихами". Він дає пояснення, що спонукало його їх писати. У вірші Стоїть явір дає він опис інтроспективного характеру. З цього вірша довідуємось, що є генезою вірша Федика і що він сам розуміє у віршуванні.

Брак знайомства з термінами з ділянки психології та естетики дає заступлення їх. Автор свідомий, що в його психіці щось накипіло та виявляється в візії найближчих людей; відчуває він брак вислову, але здає собі справу, що мусять висловити нескхопиме раціональними чинниками. Простими словами дає він нам розв'язку питання, що було поштовхом до писання віршів наших імігрантів.

Не вміючи назвати отого, що могло б дати йому полегшу,

він каже:

А я мушу, милі браття, філософом стати ¹,
вичуваючи велич у слові філософ, як і в тому, на що бракне його
му слів.

С.Дорошук окреслює пісню, як творчий, позитивний чин -
ник. В умовах демократичного устрою, каже він, момент свободи
сприяє розростові творчості. Накликає він до продовжування
культу ідеалів у віршах:

До сонця лини високо...²

Т.Кройтер бачить зміст свого життя в віршах:

Хочу жити і співати,
Хоч мої пісні сумні...³

В.Тулевітрів називає свою віршову творчість "лірою", каже до
неї:

Не покида мене любов, надія й віра,
Коли струна твоя брешить ⁴.

Вірші вважає він зброєю за добро, до них каже:

Летить же ви думи
В невільну країну
Та допоможіть людям
У лиху годину ⁵.

¹ Антологія, ст.14.

² Ibid., ст.78.

³ Ibid., ст.141.

⁴ Думи і Пісні, ст.33.

⁵ Ibid., ст.7.

Брак заінтересування літературою вважає він проявом декаденції:

Ржавіє книга на полицях,
Запанувало в світі зло¹.

Автор цей підкреслює, що поети є добродіями суспільности, боряться за її добро і не знаходять вироку.

О.Івах вважає, що раціональний чинник наповняє душу ваготою проблем, які зустрічає людина, шукаючи правди. Відпруження з такого стану дає пісню. Генезою пісні є емоційне порушення².

М.Мандрика призначає цьому питанню вірш На вічну пам'ять О.Кошицю. Коли "кров і смерть" - пісня являється віщу - ном, нею проявляється воля Всевишнього. В пісні проявляються вітальні сили, що вливають енергію до підйому. Сили ці пов'язані генетично із вищою сферою непроминального буття, тому звуки пісні торкають

струни вічності шовкові.

Через пісню переорганізовується буття поневоленої нації у стан, якого синонімом є ранок.

Пісня є Божим знаряддям, творчим чинником буття.

Реакцію на поезію окреслює М.Ічнявський:

...люблю шовкове музи слово
Й від музики його п'янію і горю.

¹ Думи і Пісні, ст.56.

² Той, кого світ ловив і не спіймав.

Проблема поезії уйнята в українській поезії Канади з такими її розуміннями:

- 1/ Оформлення підсвідомих чинників життя ¹,
- 2/ Як творчий чинник у формації життя народу ²,
- 3/ Як вираз найвищих поривів людського духа ³,
- 4/ Як діяння музи ⁴.

У проктиці віршування проявляють автори віршів ще інше розуміння предмету поезії. Продукуючи твори, зраджують претензії до поетичности, вони вкладають у них:

- 1/ Моралізаторські тенденції ⁵,
- 2/ Агітацію своїх політичних переконань. ⁶

1 Т.Федик і другі.

2 М.Мандрика, Дорошук.

3 О.Івах.

4 В.Тулевітрів, Т.Кройтер.

5 С.Ковбель, С.Мусійчук.

6 Пр.Рараговський.

2. Соціальні й політичні питання.

Соціальні мотиви, що мали часте місце в українській літературі тих часів, коли починається віршування в канадійських українців, появляються і в канадійських авторів.

Пристосовання до реального життя каже канадійським авторам вказувати на хиби соціального устрою нової батьківщини. Вихована в Канаді Анна Пруська п'ятнує безробіття. Дає вона образ із життя безробітного робітника, а до того образка дає вона в фіналі пояснення:

Оттак живуть бідні люди.
В країні багатій.¹

Скрайність соціалістичних переконань проявляється у збірці П.Крата За землю і волю.² Автор цей не примінюється до канадійських умовин. Видвигає справу боротьби за соціальну рівність взагалі, підкреслюючи положення царської Росії. Прибирає він саркастичний стиль висловів, накликаючи до боротьби за соціальну рівність - з царатом і з Церквою, яку вважає він рівнож за в'язи народу під соціальним оглядом. У нього символом соціального гнету є у збірці визначений царат, у якому важну допоміжну роль відіграє, на його думку, Церква. Згідно

¹ Вірш Віс гуде хуртовина.

² 1914 !

з ідеологією революціонерів, ширить він ідеї:

1/ включення українського елемента в русло російської революції /"ми революції російської мечі"/,

2/ поборювання віри і голошення, що Христос був лише великою людиною,

3/ оборону жидів.

Протилежні переконання до тих, які висказані у збірці За землю і волю, висказує збірка Телевітрева Думи і пісні.

Автор часто виступає проти "добродіїв", що нарід

...з пуття зведуть,
Усі ваші мрії
Як дим пропадуть 1.

Висказує переконання, що "раю", про який переконують творці комуністичного устрою, нема і не може бути. До тих, що творять "рай" в Україні, звертається:

Не кажіть, що край мій рідний
Здобув волю й став свободний.
Ні, ви того не кажіть,
Тільки ділом докажіть 2.

Він жадає доказу на те, що

...новітні царенята
У краю тім не панують
Й українців не мордують 3.

1 Думи і пісні, ст.14.

2 Ibid., ст.34.

3 Ibid., ст.34.

Бачить він дух спротиву проти новітнього ярма:

Ой, росте, росте
Сила гайдамацька,
Не встоїш ти перед нею,
Сило азійська ¹.

Виразно кпить із большевицької ідеології:

Ніхто не може мати рая,
Лиш тільки партія моя -
Так уявляє чоловік
Із назвою "большевик" ².

Теоретиків комунізму називає він людодурами. Їм закидає, що

...скували ноги і руки,
Зранили серце, розбили душу,
Приобіцявши на вербі грушу ³.

Порушує він справу байдужости світових політиків супроти того,
що -

Немає дня, нема хвилини,
Щоб не кінчилась життя чия...
По всіх просторах України
Трупами встелена земля ⁴.

Причиною такої байдужости бачить він комуністичну акцію поза
межами Москви:

Гей, валюто золота, яка ти лукава... ⁵

Зразком комуністичної агітації є збірка М.Параговського
го Робітничі пісні. Життя в Канаді описує так:

¹ Думи і пісні, ст.35.

² Ibid., ст.56.

³ Ibid., ст.82.

⁴ Ibid., ст.27.

⁵ Ibid., ст.65.

Імігранти бідні йдуть
Виснажені до розпуки
Й шукають муки на руки
І знайти її не можуть ¹.

Причину безробіття бачить у тому, що "пани кризи дали". Одинокий щасливий куток на земній кулі бачить він в Совєтському Союзі, де

Із пекла рай збудували
Його розбудовують ще до днесь.
І, як все гарно врихтують
Вибілять і помалюють,
То крашого й в небі не знайдеш ².

-А спаситель всього мира
Червона Армія в нас ³.

Усе те, що виславляє **Гараговський**, називає Гриць Микитенко

...усі гниючі
Чужі струпи, сміття й гад ⁴.

В тій псевдо-українській державі на Радянщині він бачить імперіалістичне панування Росії, в якого устрою

...інших вір є много
Та вкраїнця ні одного
Він не має на верхах ⁵.

Трагедію українського народу під пануванням комуніс -

¹ Вірш Про імігрантів в Канаді.

² Вірш Про Радянську Україну.

³ Вірш Про Радянський Союз.

⁴ Про що в Кремлі призабули.

⁵ Ibid..

тів малює А.Трух:

Понад рідними полями
Над убогими хатками
сумно, тихо...
Тільки вороном літає
Наче дєбичі шукає...¹
чорне лихо...

Те, що тепер зустрічаємо в Україні, грозить світові, підго -
товляє повний наступ ворог світу:

Із-за моря, із Сходу
Йде погибель для народу:
Дух зтрати.
Хоче світло в нас згасити,
Хоче правду в нас убити:²
Бога взяти....²

Опорою проти наступу злоби вважає він віру:

Та хоч світ вкривають хмари сірі,
Ви, брати держіться, стійте в вірі!³

¹ Вірш Стійте в вірі, Календар Української Родини, 1943.

² Ibid.

³ Ibid.

3. Н о в а б а т ь к і в щ и н а.

Появилась велика кількість віршів, у яких заторкнена проблема нової батьківщини.

Перший український автор на цьому континенті, Теодор Федик, пише про добробут та соціальну рівність у Канаді. Життя своє в Канаді вважає він "пануванням" в порівнянні із життям на українських землях під австрійським пануванням:

Бо Канада, то вільний край,
Так ся називає -
Чи хто бідний, чи багатий,
То одну честь має ¹.

Застановлюється він над усіми достатками, які є в Канаді. Підходить до цієї справи з точки зору селянина та такими критеріями міряє добро своєї нової батьківщини.

Йосип Ясенчук пише вірш Подяка неньці Канаді, в якому висказує він вдячність новій батьківщині за те, що прийняла скитальців. Називає він Канаду "світлом серед темнот". Відчуває він зобов'язання супроти Канади. Запевнює отже:

Тобі віддячусь,
Як прийде час ².

І.Новосад характеризує Канаду у вірші Прибрана вітчизна, як радісний край, що дає можливість кожному вільно жити:

В.Тулевітрів пише:

1 Антологія, ст.II.

2 Канадійський Кобзар, ст.7.

Люблю простори я широкі,
Долини, гори і луги,
Люблю озера я глибокі
І рік крутії береги.

Люблю природу я канадійську
І спів її буйних вітрів,
Люблю я працю тут громадську,
Плугів орання і посів ¹.

Про заслуги українців для нової їх батьківщини пише
А.Господин у вірші Українським піонерам.

Йшли ви вперед і завзято корили
Дику природу для людських потреб ².

Не легко приходило оце корення природи, тому перші українські
поселенці переносили "грози і бурі". Вони були

...тверді, як криця,
В мандрах тужних ви були себе певні ³.

Перешкодами, що були до поконання першим поселенцям, були ка-
міння прерій, які розбивали наші рільники, заки плуг зрівняв
землю для пшениці. Хоча клімат не сприяв емігрантам з Європи,
їх

-не скорили морози і спеки ⁴.

Важкий труд тих, що орали камінні простори - перемінив "камін-
ня дикого гірський нагреб" у широкі лани пшеничного поля.

¹ Думи і пісні, ст.82.

² Антологія

³ Ibid.,

⁴ Ibid.

Канада - зорана й засіяна - дише радістю. Багатство її простору витворює специфічну її прикмету, а природа, покорена людською рукою, обсипує людей. Чар жнив вичуває той, хто віддав для них свій труд. Він відчуває радість, коли

Пшениця співає-шумить ¹.

У вірші Збудилось сонце характеризує цей автор життя нового світу словами:

Усе іде на повну ходу -
Людська рука різьбить природу ².

Чар канадійської природи описує М.Ічнявський у вірші Ніагарський карнавал.

Удари грому, шум кінноти,
І рев, і стогін. Плач і спів...³

На тлі акустичних ефектів зарисовує він величність скель. "Тисячі золотих очей" вражають автора, як надмір того, що перетворює людина в природі. І він дає на те досадне окреслення:

Дівки сміються надто ⁴.

До простих спостережень життя та природи Канади та артистичних реакцій на дивовижні чуда людської руки на тлі величної природи долучуються гимни в честь Канади.

¹ Антологія, ст.III.

² Ibid., ст.I09.

³ Ліра емігранта.

⁴ Ibid.

4. С п о м и н и, р е ф л е к с і ї, ч и с т а л і- р и к а.

Тематикою інших віршів є рефлексії над життям взагалі, вираз діяння природи на психіку. Весна, осінь, літо, зима - розбуджують почуття та викликають рефлексії та порівняння із людським життям.

Еротика уйнята по романтичному, нпр.

Нас ждуть казок і марев береги,
Нас ждуть і манять дивні діброви...
Ми йдем у весну повні жаги
І п'яні від любови....¹

Ч и с т а л і р и к а в імпресіоністичному стилі, репрезентована М.Ічнявським. М.Ічнявський присвячує, як і всі канадійські автори, свої вірші здебільша таким справам, які знаходять відгомін у масах читачів /трагедія поневоленої України, релігійні піднесення і т.п./. Вартість його пера якраз у віршах неприступних до сприйняття людиною без витонченої вразливості на чисто естетичні враження.

-Наголовок: Ключник ². Перша строфа дає враження ніжної м'якості невинної життєрадісної істоти. Автор називає предмет словом "очі". Вони мають спільну прикмету із краскою васильків у житах. Відбитка душі в них окреслена двома словами: співно-

¹ М.Мандрика, Антологія, ст.99.

² Збірка Ліра емігранта.

-шовкові.

Відношення чуттєве до власника очей виражає метафора: колись солодко так...

Друга строфа пояснює власника очей: не Даліли вогнисті, а істоти подібної до ангела. Відношення до неї - очі кажуть: будь щасливий...

Третя строфа віддає прикмети душі власника очей: зоряна тайна життя, в ній виєліміновані почуття журби і гніву, пряме вона сонцем крізь життя. Натяк на окреслення власника очей: "дзвоню мамі"...

Четверта строфа розкриває безмежну любов до власника тих очей - донечки.

Недомовлення в закінченні вірша впроваджує душу в стан похмілля по сильних чуттєвих потрясіннях, які дає лиш тільки поезія.

Дуже сильні враження дає вірш на релігійну тему, назва його: Покаяння I.

Коли наголовок попереднього вірша викликав настрій таємниці, наголовок "покаяння" зразу при перших словах вірша наповнюється змістом. Перша строфа є інтроспекцією. Свідомість гріха виражена метафорами "камінь", "ніч", почуття віддалення від Бога виражене: Де Ти?

I Збірка Ліра емігранта.

Друга строфа виражає стан, подібний до стану раненого птаха - упадок, безсилля до лету.

В третій строфі найсильніший вираз почуття упадку: "ніч кладе руку", "змію вбий". Протиставне окреслення - "щастям уп'юся", окреслення прагнення душі.

Кінцева строфа виражає прохання: прости, прости, прости...

5. В е с е л і в і р ш і.

Поділ віршів у збірнику Сніп^I на патріотичні і веселі дає підставу до осуду, що вірші були призначувані до двох цілей: виховання та розвеселення суспільности, подібно, як у Перебенді Шевченко розподіляє творчість Кобзаря на веселу /"скачи враже, як пан каже!"/ і на дидактичну /"тяжко-важко заспіває, як Січ руйнували"/. Мабуть третя категорія поетичної творчости - чистий продукт поетичної контемпляції, яку Шевченко зображує образом Перебенді на тлі природи, де "люди не чують" - тут не знаходить примінення. Виділені із двох категорій /політичних віршів та віршів веселих/ є вірші, яких темою є зустріч Нового Року, Воскресення, Св.Николая, Христового Різдва, свято Книжки та окремою частиною збірника є деклямації в день Матері.

В другому томі збірки Сніп дві частини є призначені віршам з нагоди національних свят: Соборности, Крут, Першого Листопада, Шевченка та других визначних постатей українського життя.

В розділі "Веселі деклямації" поміщені вірші Руданського, Глібова, Гребінки, І.Франка, Юри Шкрумеляка, Володимира Самійленка, В.Масляка, П.Гулака-Артемівського, Олени

I Зладив М.Кумка, Вінніпег, Український Голос, 1940.

Пчілки, Щурата. З канадійських авторів поміщені вірші Михайла Кумки, Семена Ковбля, М.Магира, П.Капельгорського та інших.

М.Кумка дає коротенькі вірші комічного характеру. Вірш Фахова недуга¹ є розповіддю про шевця, який думає категоріями свого звання. Комічний ефект у описі недуги при допомозі термінології його звання. Жидівський барометер² оснований на комізмі ситуації. Повішений на дереві шнурок сповняє функцію інструменту:

Він для мене всяку зміну
Точно реєструє -
Нема шнурка, барометер
Тоді не існує.

Пригода з чорнилом³ це вірш, обчислений на комічний ефект. Хлопчик випив чорнило та на пересторогу товариша, що це отрує, каже:

Я закусив бібулою,
Не бійся, Гаврило,
А бібула в середині
Витягне чорнило.

Утопивсь дідусь⁴ є розповіддю про плач хлопця на місці, де втопився дідусь, на який милосердиться пливак та шукає діда в воді. Не знайшовши, дістає вияснення хлопця, що дід утопився 7 років назад.

1 т.І, ч.І, ст.7.

2 Ibid., ст.98.

3 Ibid., ст.90.

4 Ibid., ст.92.

На Молочній дорозі.¹ Літун пояснює, чому їде поволі:

Якраз ми тепер заїхали
В Молочну Дорогу...
А швидкий рух пропелера
Масло вирабляє,
І це масло, товаришу,
Літак зупиняє.

Говорила небіжечка² кпить із скупарства.

Найбільше вдалим із зібраних тут віршів того автора є Жида й українці³. Ефект комунізму тут у зіставленні характерів життів і українців.

М. М а г и р - поміщує в розділі Веселі Деклямації такі вірші: Дурна гуска, Три бажання, Хитрий Рабін.

Дурна гуска⁴ це алегорія на зарозумілість. Три бажання це вірш, що висміває захланність на гроші. Хитрий рабін⁵ це сатира на хитрість. Рабін питається Бога, яку вартість має у Бога тисяча доларів, дістає відповідь, що вартість одної гривні. На питання, яку вартість має тисяча років - що вартість одної хвилини. Рабін просить Бога одного долара, а Бог обіцяє це зробити за хвилину.

1 Ibid., ст.104.

2 Ibid., ст.110.

3 т.І, ч.І, ст.121.

4 Ibid., ст.176.

5 Ibid., ст.79.

С. К о в б е л ь поміщує тут вірші: Голубці й Електрика. Голубці це віршована розповідь про те, як англійка, жінка українця, робила голубці:

Коли хочеш, чоловіче,
Їсти ті присмачки,
Біжи купи, але скоро,
Шпильочок дві пачки.
Треба буде ті листочки
Добре зішпилити...

Електрика ¹. Перші три строфи інформують про наявність електрики у всьому на землі. Дві останні дають комічний ефект.

А найбільше вже мабуть
Тої благодати
У собаки на хвості,
Коли хочеш знати.

Стань ногою лиш на хвіст,
Ждати не прийдеться -
Електрика в голові
Зараз відізветься.

Автор, підписаний ініціалами В.К. дає у збірці вірш І так далі, і так далі ². Це сатира на виховання в Канаді. Вживані тут варваризми, зазначувані автором лапками /"гуд-тайм"/. Описавши життя канадійської дівчини, в закінченні вірша вказує автор на науку, яка впливає з того прикладу:

Як хочете щастя, долі,
Вчіть дітей на тую ж моду,
Щоб цурались свого роду,
Щоб нічого не думали...

¹ Ibid., ст.102.

² т.2, ч.І, ст.185.

...А як будуть у них гроші,
То не треба і науки,
Щастя само влізе в руки...

- "Веселі вірші" канадійських авторів не всі мають моралізаторський характер. Деякі з них призначені лиш до розвеселення; є анекдотичного характеру, нпр. Електрика, Голубці, На мелечній Дорозі, Фахова недуга.

Вірш Кумки Говорила небіжечка має моралізаторський характер. Порушує він загально-людські хиби. М.Магира Дурна Гуска рівнож висміває загально-людські хиби.

Вірш М.Кумки Жиди й українці та вірш В.К. І так далі, і так далі обмежується до українських мотивів.

Канадійські автори порушують часто у віршах анекдотичного характеру типи жидів /Жидівський барометер, Жиди й українці, Хитрий рабін/. Жиди зображувані тут як відмінні від українців типи - основною рисою їх є хитрість.

Час першої імміграції до Канади приносить у віршову продукцію українців впливи найбільше популярних творів української літератури.

Друга імміграція вийшла із школи літературних новостей та використала цю школу залежно від своєї індивідуальности і талану.

Покоління виховане в Канаді має помітний вплив популярних авторів. Найчастішим джерелом віршового лексикону всіх тих груп є Кобзар Т.Шевченка. "Слава", "могили" і т.п. мають символічне окреслення народніх цінностей у С.Ковбля на зразок народного генія. Цілі фрази /"розкуються незабаром", "і муки за муки" ^І та образи, головнo зображування пімсти повторюються у П.Крата за Шевченком.

Появляється збірка Йосипа Ясенчука під назвою Канадійський Кобзар. Автор збірки включає сюди багато моралізаторського характеру віршів - видно уймаючи в цей спосіб Функцію Кобзаря.

Коли йдеться про впливи канадійської англійської літератури, то не можна їх дошукатись за виїмком авторів, що пишуть в англійській мові. У авторів вихованих у Канаді можна запримітити легко рівнож впливи української літератури з краю.

І Т.Шевченко, Посланіє - П.Крат, За землю і волю.

Франкове

Отсе тая стежечка,
Де дівчина йшла,
Що з мого сердечка
Щастя унесла....¹

має відгомін у А.Прусської:

Ой вже тая стежечка
Терном заростає.
Пішла доля десь світами
Більше не вертає....²

Вірш цієї авторки Віс гуде заверуха³ є відгомонам частих мотивів у літературній продукції Європи з доби позитивізму. Головно польські поетки /Е.Оржешкова, М.Конопніцька/ дають чорні образки із життя народу, маючи ціллю розкрити недотягнення суспільного ладу, щоб тим принести суспільності користь.

Л.Українки Contra spem spero відбилась у вірші Т. Кройтор Хочу жити⁴. Сама фраза наголоску є свого роду переспівом Жити хочу.

Нова батьківщина вплинула на тематику.

1 І.Франко, Зів'яле листя.

2 Антологія, ст.60.

3 Ibid., ст.58.

4 Ibid., ст.141.

В і д н о ш е н н я д о в е л и к и х п о с т а -
т е й і з у к р а ї н с ь к о ї і с т о р і ї й к у -
л ь т у р и . -

Ш е в ч е н к о . У збірнику Сніп¹ /друга частина
другого тому/ поміщений вибір віршів у честь Шевченка. Усіх
віршів у честь Шевченка є 85. Зібрані тут вірші українських
класиків, українських авторів живучих у краю та українських
канадійських авторів. Є такі імена авторів тих віршів: І.Фран-
ко, Леся Українка, Олена Пчілка, Борис Грінченко, Богдан Леп-
кий, Микола Вороний, Володимир Самійленко, Леонід Глібів, Сви-
ридон Черкасенко, Грицько Чупринка, Уляна Кравченко, Людмила
Старицька-Черняхівська, Анатангел Кримський, Марійка Підгі-
рянка, Юра Шкрумеляк, Микола Угрин-Безгрішний, Олесь Бабій,
Константина Малицька, Іванна Блажкевичева, Ярослав Вільшенко,
П-Сич, Л.Р., К.Г., М.Чарський, Дмитро Макогон, А.Трух, А.Ма-
гир і Д.Беч.

В числі 85 віршів є 25 віршів із наголовком На рокови-
ни Шевченка чи На роковини Тараса. Сім із тих усіх віршів ма-
ють у наголовку Шевченкову могилу. Із оригінальної тематики
зв'язаної із Шевченком є вірші: Шевченкова верба², Дух у Каневі³,

1 Зладив М.Кумка, Вінніпег, Український Голос, 1940.

2 ст.100.

3 ст.106.

Тарасова пісня ^I, Життя Шевченка ², Наш пророк ³, Сон зимової ночі ⁴, Меч Тараса ⁵, Над Дніпром ⁶, В Кріпості ⁷, Українська мова ⁸, Псалма ⁹ і т.п.

Із віршів Шевченка є такі тут наголовки: Вибір Гетьмана ¹⁰, Псалом. 43 ¹¹, Суботів ¹², Минають дні ¹³, Сичі ¹⁴, Молитва ¹⁵, Три душі ¹⁶, На вічну пам'ять Котляревському ¹⁷, Мені тринадцятий минало ¹⁸, Доти ¹⁹, Матері ²⁰.

Поміщена у збірці "Перерібка з Шевченка" під наголовком Ми випили і розійшлись. Вірш починається словами: "Ми випили і розійшлись". Автор: Гриць Щипавка.

У вірші Псалма ²¹ називає Шевченка автор вірша, Л.Р., пророком і батьком народу. В першій частині вірша малює автор теперішній стан України, що є, як каже автор, реалізацією пророцтва Шевченка:

В огні її окрадену збудять.

I ст.40.	10 т.2,ч.1,ст.34.	19 т.1,ч.2,ст.40.
2 ст.47.	11 Ibid., ст.47.	20 т.1,ч.3,ст.74.
3 ст.48.	12 Ibid., ст.95.	21 ст.94.
4 ст.67.	13 Ibid., ст.64.	
5 ст.77.	14 Ibid., ст.158.	
6 ст.86	15 т.2,ч.2,ст.109.	
7 ст.95.	16 Ibid., ст.114.	
8 ст.107.	17 Ibid., ст.140.	
9 ст.94.	18 т.1,ч.1,ст.10.	

В другій частині звертається автор до Шевченка, як до того, що "ближче Бога", щоб

вселив нам душу і думку одну.

Вірш На спомин Тараса Шевченка¹ має автора названого П.Сич. Пригадує він Шевченків вірш На вічну пам'ять Котляревському, головню поняттям соловейка. Зустрічаємо тут Шевченкову фразеологію, нпр.: "Поки сонце сяє", "місяць білолиций".

Автор окреслює Шевченка так:

Ім'я твоє, як святого
Люди поважають...

Вірш В Шевченкові роковини² має автора названого К.Г. Змальований тут сумний стан України, який був до часу приходу Шевченка. Прихід Шевченка називає автор вірша "маленьким вогником". Про Шевченкове слово каже він:

Сіяло слово, як алмаз
І голубило всіх сумних.

Шевченко названий у тому вірші пророком. Автор запевнює, що нарід Шевченка буде довершувати Шевченкове діло. В тому вірші порушувана в першу чергу роль Шевченка, як суспільного діяча. Не поминена однак і його роль поета:

Все, чим радів, чим страждав,
Зберіг у чудних низках слів.

1 ст.92.

2 ст.88.

М.Чирський у вірші Незабутньому Тарасові Шевченкові¹ представляє Шевченка, як загально-людського діяча. Видвигає він Шевченків ідеалізм, вбираючи його в метафоричний вислів "єднання сердець з блакиттю". Підкреслює він три чинники в Шевченковій творчості:

- 1/ розбуджування любови до меншого брата,
- 2/ любови до волі,
- 3/ любови до краси.

Стиль автора того вірша є алегоричний, нпр. воля названа тут ранком з росю і квітами.

Автор вірша Поклін душі великій², Д.Макогон, зображує рівнож алегорично стан України. Час до приходу Шевченка характеризує він сном народу. До Шевченка каже він:

Поклін тобі, великий наш Тарасе,
Могуче сонце, ясне, промінисте,
Поклін складають робітничі класи
Тобі, наш батьку, за слово вогнисте.

Як вказує повища цитата - автор говорить у імені лиш одної, робітничої класи, а не цілого народу.

Вірш На спомин Тараса Шевченка³ починає автор словами

На причілку за Каневом
Стоїть одинока
З Дніпра видно бовваніє
Могила широка.

1 ст.87.

2 ст.80.

3 ст.92.

На тлі зображеної могили Шевченка снує автор фантастичні пасма візій. Пояснює автор, що рибалки бачать, як на пригірку стоїть Кобзар та молиться; одягнений кобзар у чорну рясу, мов кирею. Це, каже автор, Шевченко

викликає з Дніпра долю України.

Крім постаті Кобзаря ульоковує автор на могилі соловіїв, що "осядуть могилу іноді і співають з Тарасом". До співу того до-лучує автор гомін Дніпра і шум гаю. Так буде, каже автор:

Не притихне старий Кобзар
А буде співати,
Поки доля Україну
Привита, як мати.

А.Трух називає Шевченка у вірші В річницю смерти Шевченка¹ кобзарем і батьком. Вірш насичує автор атмосферою історичних Шевченкових поем. Доторкує він історіософічну проблему - проблему повстання української держави. Вважає він, що брак так геніяльної сили, як Шевченко, є причиною, що ще нема самостійности.

Устань, рідний, обізвися -
закінчує автор вірш цим реторичним зворотом.

Фрагменти із Шевченкового життя є темою вірша Перше розчарування Шевченка². Автор вірша, А.Магир, описує Шевченкову подорож до камінних стовпів, що підпирають небо. Опис

¹ ст.49.

² ст.43.

цей закінчує автор спостереженням Шевченка, що

Далеко небо від землі.

Від себе додає автор, що земля ідентична із неправдою й неволею, в якій Рідний Край не має щастя й долі.

Автор вірша Поклін Тобі¹, Д.Беч, називає Шевченка віщим кобзарем. Приписує Шевченкові спосібна народу одною ідеєю. Автор вірить, що у майбутньому понесеться на Шевченкову річницю пісня слави, волі.

У вірші п.н. Півець горя²/sic! / надужита поетична пересада. Беручи дослівно слова автора /Р.Завадовича/, треба розуміти, що Шевченко "не співав про добро" і "не співав про красу", сповнив для України роль, яку сповнив Христос для людства.

Не солод мрій з бандури лив,
Не захоплювався тим,
Що радість в серце лис.

Цілість вірша не дає права думати, що було інтенцією автора приниження вартости Шевченкового поетичного талану.

Як велику вагу присвячувано до Шевченкових роковин на терені Канади, каже друкований тут вірш Великі дні³:

Март - свято свят
Що рік по рік
для рідних хат
І нив і рік...

1 ст.41.

2 ст.24.

3 ст.10.

Як видно у віршах, що повстали в Канаді, Шевченко трактований тут як національний духовий провідник. Предметом загальної уваги є його біографія і політична творчість. Доходить під тим оглядом так далеко, як у вірші Півець гора¹, є парадоксальний вислів, що Шевченко "не дбав про красу".

Шевченко – поет є джерелом думок і лексики усіх авторів канадійських віршів. Деяке посунення у напрямі оцінювання артистичної якості Шевченка є в вірші К.Г. В Шевченкові роковини², де мова, що Шевченкове слово "сіяло як алмаз". Автор цього вірша звертає увагу на психічну сторінку творця:

Все чим радів, чим страждав,
Зберіг у чудних низках слів.

В загальному – Шевченко в Канаді є символом національного об'єднання і патріотизму. Називають його: Кобзарем, пророком, батьком, сонцем. Не лиш пишуть вірші на його честь, але й переплітають свої вірші його думками та позичають термінологію. /Нпр. Канадійський Кобзар – назва збірки Й.Ясенчука./

І. Ф р а н к о. У групі віршів, названій На роковини Івана Франка і др. зібрано у збірці Сніп 10 віршів, присвячених прославленню Івана Франка. В тому числі віршів є вірші Свиридона Черкасенка, Богдана Лепкого, Олеса Бабія, Уляни Крав-

1 ст.129.

2 ст.132.

ченко, Юри Шкрумеляка, Миколи Вороного, Ярослава Вільшенка та два вірші, найбільш правдоподібно, що канадійських авторів. Одного автор названий Буй-Тур /вірш Пам'ятник Франкові¹/, другого з ініціалом О. /вірш має назву Мойсей українського народу² з поясненням "після Мойсея перелицював О."/.

Вірш Буй-Тура оснований на елементах Франкових Каменярів³. Взяті рівнож поняття із Мойсея: бажання в душі, гігант. Розбивання скали, пробивання і вирівнювання шляху для поколінь і сам вислів "каменярі" - із Каменярів. Автор вірша каже про Франка:

І бив поет, життя все бив
І як вже неміч йшла у руки,
То кликав нас до боротьби,
То кликав з силою розпуки.

У вірші Мойсей українського народу слово "Мойсей" заступлене словом "Франко", а "Канаан" словом "Україна" у запозиченому від Франка описі мандрівки до обіцяної землі. Є тут вислів про те, що Франко з народом своїм наблизився "до межі України". Цей метафоричний вислів побудований на поняттях Франкового Мойсея, однак видно, що Франків метафізичний світ не зовсім був вірно сприйманий. Наводить автор уривок із Мойсея:

1 ст.129.

2 ст.132.

3 Vidi.ст.

Сорок літ говорив нам пророк.
Так велично та гарно
Про обіцяну цю вітчину,

змінюючи останній рядок на таку форму:

Та не пусто та марно.

Вислови Франка про Мойсея - провідника мас - тут окреслюють
особу Франка. Автор закінчує вірш:

Так Франко промостив нам шлях
У вільну Україну.

Маркіян Шашкевич. В честь Шашкевича поміщені
вірші П.Карманського, Богдана Лепкого та канадійських авторів:
Теодора Псліха та Віри Лебедової.

Вірш Теодора Псліха Поклін Маркіянові¹ представляє
алегорично стан України до появи Шашкевича, вживаючи висловів
"сумно", "глухо", "бурі", "тучі". Шашкевич названий зіркою.
Автор твердить:

Пірвалися окупи,
Сталося чудо, диво-див!
Бо воскресла рідна мова,
Гомін ріками поплив.

Віра Лебедова називає Шашкевича у вірші В роковини
Маркіяна Шашкевича² - пророком. Підкреслює вона в цьому вірші
ролю народньої мови, яка була призабутою і в погорді серед ви-
щих верств народу.

¹ ст.137.

² ст.139.

Іван Котляревський. В честь Котляревського поміщені у збірці вірші Шевченка та Миколи Вороного, а з канадійської творчости вірш Андрія Бобенка. У вірші тому мова про українське лихоліття, на якого тлі не чути рідного.

З інших авторів української літератури прославлені віршем у збірці цій: Леся Українка, Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Наталія Кобринська, Леонід Глібів, Василь Стефаник, Борис Грінченко. Крім постатей з літератури прославлені тут постаті з політичної історії та з історії культури: Петлюра, Ольга Басараб, Вітовський, Михайло Грушевський, Мазепа, Микола Лисенко. З-поміж канадійських авторів дав найбільше похвальних віршів Степан Мусійчук, названий у збірці Мусій Степанчук. Автор цей видав окрему збірку, названу Вічним Духам України.¹

¹ Vidi et.

I. П о з н а к и н о в о г о с е р е д о в и щ а.

Українська віршова продукція розпочалась тоді, коли в Канаді процвітала вже ціле століття література в англійській мові. Батьківським домом цієї літератури була Європа, а в першу чергу Англія.

Змістом канадійської англійської літератури є малюнок природи, реалістичне зображення піонерського життя та роман - тичне охоплення життя серед дикої природи. Моралізаторство, виступаючи в настирливій формі, принижує артистичний розмах.

Рівень цієї літератури не прирівнюють її критики із рівнем літератури Англії, вважаючи, що ненормальним було б прирівнювати дитину до батьків, замість дитину до дитини.

Не трактована ця література як продукт випадку, а як результат расових, соціальних, економічних та політичних умов, якими живе Домінія спосна з Королівством. Моделем її була література Англії¹.

Коли б навіть і спокусило було перших українських авторів наслідувати англійські зразки, то не могло б їх бажання бути зреалізоване тому, що поверховне опановання англійської мови не уможливлювало вчутись у чар поезії тієї мови. Національна індивідуальність однак залишилась і в авторів, що англійську

1 Logan J.B., Highways of Canadian Literature, Toronto.

мову пізнали краще, як українську, бо в мурах альяма матер. Приноровились вони відразу до писання в першу чергу дидактичних віршів.

Дидактичність і описи нового життя є тим, що спільне із літературою в англійській мові.

Т е м а т и ч н о отже приноровлюються українські автори до нових обставин. Не виключили однак тематики, що незалежна від середовища їхнього життя.

Приглядаючись канадійській мистецькій виставці малярства і скульптури, зазначується типово канадійську продукцію по тематиці. Моделем образу бачимо чорношкіру модерно одягнену жінку, пейзаж представляє дикі скелі Онтерійських гір, декоративний образ має мотив індіанської чи ескімоської маски, яскравість колірив подекуди підкреслює країну із різномірними культурними вкладами.

Тематику тих образів опрацьовували люди із досвідом свого пензля. Виключивши наявність чисто локальних моментів канадійського малярства, образи зраджують манери, які зустрічаємо і в європейських майстрів.

В мистецьких витворах слова, найбільше із усіх ділянок мистецтва, проявляються питоменні явища ознак психічної структури автора, головнориси національності даного автора.

Як репрезентували себе українці в конгломераті народів Канади? - Охопили словом те, що було характерне їхній новій батьківщині, проявляючи при тому симптоми приналежности до народних традицій, усанкціонованих століттями.

2. С п і л ь н і р и с и з у к р а ї н с ь к о ю
л і т е р а т у р о ю.

З огляду на зміст ¹ пов'язані українські вірші, що
повстали в Канаді, з усією українською літературою такими мо-
ментами:

- 1/ зв'язок із землею,
- 2/ жертвенність для народу і героїчність,
- 3/ глибока неповерховна релігійність,
- 4/ квієтизм.

Основою української нації є хліборобська маса, яка у всіх ча-
стинах світа віднайде свій зв'язок із землею ².

¹ Про спільні риси форми ст.5.

² І.Мірчук, Історія української культури.

Проблема землі охоплена українськими майстрами пера. Стефаникове "наше діло з землею, пустиш її - пропадеш" І¹ повторюється часто, як сюжет вірша в Канаді.

І.Новосад, даючи ясний образ весни на селі, виражає сенс життя рільника образом пробудження землі, яка принесе рільникові радість жнив. Земля - матеріал, яким оперує рільник, є змістом його життя. Приносить заспокоєння його прагнень, дає йому радість.

Але той кусок землі, що зветься Україною, має нерозривний зв'язок із усіма своїми синами. І.Новосад окреслює цей зв'язок:

Живеш щасливо, та як згадаєш
Про свій рідний та рідимий край,
То зараз серце заб'ється в груди
І чогось робиться тобі жаль...²

Селянський світогляд проявляється у вірші А.Господина. Вичувається атмосферу сільського життя в описі:

Радість охоплює вас неізмірною
В час, як пшениця співає, шумить...³

О.Кобилянська уйняла землю, як основний чинник селянського буття в повісті Земля.

І.Франко зв'язує буття українського народу із землею.

І В.Стефаник, Вона - земля.

2 Вірш Прибрана вітчизна, Антологія, ст.53.

3 Антологія, ст.III.

Ори, ори й співай, ти велетню закутий...¹

Співай - мова про мистецтво, яке в очах Франка є для народу "як роса" для нив. Ори - символ чинностей рільника, так питомих для українського народу, що концентрують поняття праці взагалі.

Шевченкові метафоричні вислови: леміш, чересло, старий плуг, це симптоми світогляду селянина, не лиш випадково підібрані поетичні фрази.

Катря Новосад дає алегоричний образ:

Широкий лан, широкий луг,
А вкрився бурянами;
А хто ж візьме у руки плуг,
Хто піде за волами?²

Символи поступу зображені в М.Мандрики поняттями із рільничого життя:

Лани, лани! Широкі та розлогі!
Не орані, забуті перелогі
Чортополохом поросли...³

Вірш М.Адамовської малює фрагменти рідного села. Перші об'єкти, тут зарисовані, це сади довкруги чепурних хат, овіяні піснею народу і соловейка, а на їхньому тлі фрагменти косовиці і жнив. Цілий образ дає настрій спокою та браку журб⁴.

1 Поема Наймит.

2 Антологія, ст.70.

3 Антологія, ст.61.

4 Антологія, ст.97.

Людина байдужа на життя села не запримітить нюансів його реакцій на висліди праці. А.Господин дає вираз почуттю рільника у вірші Українським піонерам:

Вздовж і у шир необмежений простір,
Гнеться колосся в далеку блакить,
Радість охоплює вас неізмінна. 1.
В час, як пшениця співає-шумить 1.

С.Ковбель зображує рідний край романтичним способом. Як типовий образ дає уявлення сільського вечора, коли

...по тяжкій праці в полі
Ллються пісні по садках 2.

Т.Федик підкреслює добробут Канади з точки зору селянина:

Сто тринадцять моргів поля,
Є на чім орати 3.

1 Антологія, ст.III.

2 Ibid., ст.20.

3 Ibid., ст.9.

Д р у г а спільна риса українського вірша в Канаді це вираз г е р о ї з м у. Апотеоза козацтва і гайдамаччини в Шевченка це момент героїзму в нашій писаній та неписаній літературі. Символ боротьби за волю, Прометей, на тлі боротьби Кавказу ¹ це центральне зображення в Шевченковій творчості. Франкове

За дармо край твій
Ввесь политий кров'ю твоїх борців? ²

як один із симптомів живучості нації /другим симптомом є "усе, чим може вгору дух піднятися"/ - є хоривським вогнем, що проявляє Боже веління, яке призначило народові обіцяну землю - самостійну державу.

Леся Українка присвячує увагу ідеї боротьби за волю, беручи за сюжет постаті з історії, або історичні моменти /Роберт Брюс, Грішниця/.

Історичний епос - билини, Слово про Ігорів похід, думи - наскрізь просякні героїзмом.

Популярна пісня:

Гей, гук, мати, гук,
Де козаки йдуть,
І щаслива тая доріженька
Куди вони йдуть ³.

¹ Кавказ.

² Вступ до поеми Мойсей.

³ Народня пісня.

Інша пісня у ще більш бадьорому тоні висловлює переконання:

Краще згинуть, як так жити,
В бій веде, у бій ¹.

Продовженням пісень героїчного змісту є стрілецькі пісні:

Хто живий, вставай, боронити край
Вкритий вогнем і мерцями.
Не буде тобі сумно в боротьбі
Між Січовими Стрільцями ².

Ідейні настановлення готових до бою виражає пісня, якої фрагмент:

За правду, за волю,
За славу і честь
Прапор наш леліє горою ³.

На канадійському ґрунті часто порушувана тема героїства і лицарськості.

С.Ковбель накликає до любови рідного краю, якого

...могили насувають
Думи про часи сумні,
Коли за святую волю
Тисячі лягло вірлят
В боротьбі у чистім полі ⁴.

Могили, Шевченків символ традиції визвольних змагань, тут на-
вівають повагою, маєстатичністю. Рівнож Шевченкове окреслення
"свята" воля визначує тут поняття взнеслості ідеалу. "Орлята"
рівнож взяте на зразок Шевченкової термінології, містить по-
няття відваги. Своє відношення до тих героїчних моментів

1 Народня пісня.

2 Народня пісня.

3 Народня пісня.

4 Антологія, ст.21.

окреслює автор: "Тішить серце, тисне груди". Ними хоче висказати радше гордість, як радість. Він є сином народу із історією повною героїчних вчинків.

Поняття червоної калини, яке зустрічаємо в вірші О. Іваха "калина мов кров" є символом у піснях з часів визвольних змагань 1917 р. у краю. Вірш Іваха присвячений козацьким часам. Він зображує Україну вкриту жалем. Дим побосвищ і жорстокість ворога на тлі символу краси і життя - калини, що гнеться додолу. Країна взиває:

Гайда в похід козаченьку,
Вмирає твій брат ¹.

Ступати"на козацький шлях" накликає Т.Волохатюк:

Нехай живе козацька слава,
Лунає по країні знов ².

Й.Ясенчук висловлюється у збірці Канадійський Кобзар про "славних лицарів, могучих, чубатих, запорозьких козаків". Славить він Шевченка, що писав

Про свободу давну козацьку
Та про запорожців ³.

Цілу збірку перетикує він згадками про відважні козацькі подвиги в обороні батьківщини.

І.Новосад присвячує увагу стрілецьким часам. Відданість

¹ Антологія, ст.29.

² Ibid., ст.127.

³ Канадійський Кобзар.

стрілецькій ідеї висказує вмираючий:

Хай Україна буде! ¹

В іншому вірші цього автора виражений дух стрілецтва у словах:

На вічну його пам'ять,
На вічну славу ².

М.Адамовська порушує тему війни за волю України з підходом до цих подій, як народніх святощів; найбільша жертвенність для краю - жертвенність життя, в неї охоплена образом героя, що впав. До матері його звертається вона:

Все будь горда, матусенько,
Бо все, що ти мала,
Для матері - України
У жертву віддала ³.

В.Тулевітрів звертає свою головну увагу на проблему боротьби України за свободу. Стрілецькі діла називає святими. Він накликає до бадьорости, до віри, що

Через згарища й руїни
Попрямуєм до Вкраїни ⁴.

С.Мусійчук пише цілу збірку Вічним Духам України, якої провідною ідеєю є ширити серед народу любов до героїських діл.

А.Трух, що в 1914 р. писав

...Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,⁵
То прославить по всій Україні Січових Стрільців

каже тут у Канаді:

На поклик твій батьку, я знов у ряд стану,
В змаганні за волю і славу твою ⁶.

1 Антологія, ст.54.

2 Антологія, ст.54.

4 Думи і пісні, ст.27.

5 Народня пісня.

6 Вірш Народе, я люблю тебе, Світло, 15.VI.1951.

Третій спільний елемент із
краєвою літературою проявляється в віршовій продукції, це
релігійність. В історії нашої літератури прояви-
лась ота риса психіки нашого народу не лиш у церковних піснях,
а й творах світського характеру. Козацькі думи: Про бурю на
Чорному морю, Про Марусю Богуславку, Про Олексія Поповича -
виявляють глибоку релігійність і на ній основану сильно зако-
рінену моральність.

Пісня про Почаївську Богоматір /1675/ оспівує чудесне
врятування козаків перед турецькою навалою.

Релігійні наставлення народу насвітлює творчість Шев-
ченка. Ніж, як символ пімсти за кривди народу - "свячений".
Патріотичні піднесення пов'язані з релігійними піднесеннями.
Постать благочинного символізує благословення в бій за бать-
ківщину.

Свою Україну любіть...
Любіть її, во время люте
За неї Господа моліть ¹.

Постаті селян, впроваджені як персонажі Шевченкової
творчости, вважають закони моралі ненарушальними, для тих за-
конів вони вирікаються власних дітей ².

Релігійність нашого народу, що проявляється в його лі-
тературі, є глибока, не поверховна - кимсь накинута. Має цей

¹ Гайдамаки.

² Катерина.

момент підложжя в психічній конструкції народу. Перевага чуттєвих елементів над раціональними є характерною рисою української вдачі. Українська психіка схильна до емоційних актів, а основою релігійних актів є і р а ц і о н а л ь н е ¹.

На ґрунті канадійської української віршової творчості проявляється світогляд із релігійним підложжям.

Т.Федик бажає своїм найближчим

В щастя, здоров'я, добрі
Господа хвалити ².

Життя людини в цьому вірші рівнозначне із прославлянням Бога, а таке відношення до життя є ідеалом християнського світогляду.

С.Ковбель описує український вечір у вірші Злуда, з цього фрагмент:

Люди хрестяться
Молитву шепчуть... ³

Так пращає день наш селянин.

І.Павчук висказує переконання, що керуючою силою людського життя є Бог:

Хто рідний край зневажає,
Того в житті Бог карає ⁴.

¹ R.Otto, Das Heilige.

² Антологія, ст.13.

³ Ibid., ст.18.

⁴ Ibid., ст.49.

М.Адамовська пише спогади про край, у якому вона "уперше Богу молилась".

А.Господин вважає базою міжнародних відносин християнські основи. Він каже устами козака:

Без гріха святого,
Щоб не сягав про свободу
Народу могого ¹.

Й.Ясенчук у вірші Подяка дякує князеві Володимирові за те, що "без світла нас не лишив", називаючи світлом християнську віру. В іншому вірші каже він про традиції святкування Христового Різдва, що ця днина врочиста і повинна залишитись такою, якою була для батьків. Автор цей накликає земляків до взаємної любови та мирного співжиття із другими національностями.

В.Тулєвітрів вірить, що ворога пімстити pomoже Божа сила. Осуджуючи сучасне панування матеріялізму, каже, що наслідком такого стану

Не вірус громада
Ані в Бога, ні в Христа ².

Із втратою християнської віри люди затрачують основи життєвих засад, попадають у зневіру і признають одного божка: гріш.

Христове воскресення викликає в автора найбільше духовне піднесення. /Вірш На Великдень/.

¹ Антологія, ст.ІІЗ.

² Думи і пісні, ст.32.

Інтерпретує він розуміння Христової науки, що прояв -
ляється в любові ближнього.

У вірші Вітчині висказує він певність у її перемогу:

Вітчино, ти молишся Богу - І
Бог всюди сущий і всемогучий І.

Глибоко закорінені релігійні переконання проявляє Мира
Лазечко-Гаас.

Автори віршів, що є священниками, пишуть вірші на ре-
лігійні теми. А.Трух дає ряд молитов і пісень церковних.
М.Ічнявський дає вираз почуттям людини у відношенні до Бога
у віршах інтроспективного характеру.

К в і є т и з м був одною із основних рисів української ментальності, що виявлялись словами філософів і поетів, найбільше досадно виступає ця риса в часі доби романтизму.

Г.Сковорода був виразником квієтизму в філософічних і віршових творах.

Популярна народна пісня

Де згода в семействі, де мир і тишина,
Щасливі там люди, блаженна сторона.
Їх Бог благословляє...¹

Котляревський і Квітка-Основяненко є найсильнішими виразниками цієї риси народнього характеру.

Т.Шевченко виражає ідеологію спротиву проти ворожого насильства. Спосіб життя народу має в його очах ідилічний чар, як у картині із такого життя Садок вишневий.

У канадійських віршах проявляється рівнож схлонність до квієтизму. Д.Гунькевич пригадує своєю драматичною поемою На хвилях любови Котляревського з Наталкою Полтавкою.

І.Новосад зображує світ лагідними спокійними тонами у вірші Прибрана вітчизна.

М.Адамовська зображує світ у вірші На Україну.

А.Господин висказує радісний спокій; коли природа шумить улюблені "прадідні думи" ².

¹ З Наталки Полтавки, кінцеві слова.

² Антологія, ст.ІІЗ.

Всі автори, порушуючи проблему села, вкладають у вірш почуття, яке Шевченко окреслив

Село. І серце одпочине...¹

О.Івах впровадив постать Сковороди. Устами Сковороди висказав:

Оця бджілка мала
М^ирно в світі живе,
Щоб росло в гаразді
Покоління нове ².

¹ Шевченко, Княжна.

² Той, кого світ ловив і не спіймав.

В цій праці є відмінне трактування від погляду проф. Кірконеда - відносно поета Петра Карманського. Проф.Кірконел враховує його до українських канадійських авторів, вирізняючи його як великої міри поета¹. Петро Карманський, живучи короткий час у Канаді, друкував свої вірші, але не був органічно зв'язаний із життям Канади, тому присвячую увагу до його віршів, друкованих у Канаді - окремо.

Найцікавішою постаттю під артистичним оглядом серед авторів віршів у Канаді був П.Карманський. Не враховую його до ряду українських канадійських авторів тому, що не є він органічно пов'язаний із життям Канади, є лиш гостем, що являється метеором на віднокрюзі Канади. Згадую його на тому місці тому, що жив короткий час у Канаді та друкувались тут його вірші.

У збірці перекладів Canadian Overtons проф.Кірконеда² названий він визнатним поетом, не лиш обдарованим виїмковим таланом, але й зазнайомленим із тайнами мистецького ремесла, надиханого атмосферою вічно квітучого мистецтвом Риму. Хоча зазначає проф.Кірконел, що в часі писання цієї збірки перекладів є П.Карманський у Бразилії, розглядає його творчість в рамках канадійської творчості.

¹ Canadian Overtons.

² Вінніпег, 1935.

Не в тоні Ой, люлі смутку¹ вірші П.Карманського писані на канадійському ґрунті. Не Weltschmerz обвіяв його канадійські вірші. Але Молода Муза натхнула його слова зроджені в Канаді.

Поминувши великий мистецький рівень творчости П.Карманського, мусимо вирізнити його творчість з-поміж канадійської творчости других авторів українців. Причиною тут впровадження на канадійський ґрунт елементів Молодої Музи.

Збірка Сніп² містить матеріял до пізнання творчости поета в Канаді.

У збірці Сніп поміщено 17 віршів П.Карманського. Ця відносно велика кількість віршів поета у збірнику канадійської редакції свідчить, що творчість його знаходила зрозуміння на терені Канади. Підtitул Український Декляматор пояснює призначення віршів поміщених у збірнику. Дуже часто зустрічаємо в ньому сміховинки Руданського /найбільш популярного із українських клясиків на канадійському ґрунті після Шевченка/. Крім цього на зміст збірки складаються вірші Шевченка, Франка та других клясиків, як рівнож вірші канадійських авторів та сучасних поетів із краю.

Вірші П.Карманського у тій збірці є майже виключно

¹ Збірка П.Карманського, видана у Львові.

² Зладив Михайло Кумка, Вінніпег, Український Голос, 1937.

патріотичного характеру. На їхній зміст складаються два елементи:

- 1/ охоплення моменту визвольних змагань,
- 2/ роля українського скитальця.

До групи патріотичних віршів належить вірш В роковини Шашкевича¹, різний від попередніх тим, що визначає роль мистецтва відносно народу.

Не чисельно репрезентована група релігійних мотивів. Лиш вірш Коляда² присвячений виключно релігійній тематиці. Але багато віршів із патріотичним змістом оснований на виразі відношення людини до Бога.

Патріотичні вірші П.Карманського це не лиш вираз почувань. Це вираз ідеології. Декотрі з них доторкують історичних моментів, декотрі є апотеозом героїства. Але все це лиш канва, на якій снується мереживо понять аристократизму духа, погорди до рабства.

У вірші І прийде час³ вираз ідеології поета доходить до меж трансцендентного світу, світу містики, світу візій майбутнього. Внеслість настрю підсичує автор фразою із Об'явлення Івана, гл.14, в.15. Непретензійний підбір слів початку

1 том 2, частина 2, ст.136.

2 том 1, частина 2, ст.82.

3 том 2, частина 3, ст.26.

вірша І прийде час гармонізує із фразеологією цілості.

Містична Мати "дасть синам приказ":

І постеліть покоси раз у раз...

І на цей час великий - треба підготувитись:

Нехай серця у вас закаменіють
І ваш кулак хай буде як скала!

Не лиш психічним станом треба зустрічати час, коли "доповниться міра" - тому поет взиває:

Підпережіть мечами ваші бедра!

Ляпідарні вислови "ідуть жнива" і "прийде час", покладені у фіналі вірша, як відгомін цілості вірша замикають шкід візії майбутнього.

Гнів і месть мусить бути вгашений лиш чином,
Щоб не остав з гнізда брехні і слід.

Гнів, месть та відношення до ворога аналізує автор і в інших віршах. Спеціально присвячує цій проблемі вірш Ска - рай же Боже! ^І Як у Шевченка постать Прометея, так у П.Карманського символом народньої реакції на ворожі знущання є Самсон. Він просить у цьому вірші Бога, щоб дав нам міць Самсона. Наслідком ворожого панування є:

1/ "сльози в горю скам'янілі, яких розпука сплакати не може",

2/ "рани в серці накипілі",

3/ "чорний смуток, що безприютним з терня стелить
ложе",

4/ "голод духа, що як люта змора нам у піску гложе",

5/ "вічний сором, що палить нам очі",

6/ "жаль, що в серці трійло помсти родить".

Всі ті окреслення замикає метафоричний образ:

- воля до хреста прибита.

Вороже панування символізують такі елементи "діявольських тор-
тур": 1/ темні льохи і тюремні мури, 2/ кров неповинна,
3/ гори трупів.

Поет кличе до Бога: "Скарай їх!" Від Бога сподіється
поет сили для народу:

Скарай їх Боже! Нам же дай відвагу,
Дай міць Самсона!

Не лиш пасивне очікування Самсонової сили судилось
народові.

У вірші Ні, не ридати^I каже він:

Вбити в серці спочуття над гадом,
Не примлівати й вогню не гасити...

Він завзиває "пестити тугу", якій неznана слабість, твердить,
що "мука й туга" зродять покоління, яке

Ніж священний стисне під полою.

В цьому вірші парафразує він слова Псалму СХХУІІ і біблійним

тоном накликає до віри, що прийде боевий згук, та накликає

Перепоїти всі бажання ядом,
Жаждою помсти, що голодна висє,
І вбити в серці спочуття над гадом,
Що в собі трійло скорпіонів криє.

Бунт і завзяття никне лиш у відношенні до Бога. Побий нас, Боже, за провини¹ це вірш повний покори, але супроти найвищого добра, це підкреслення причини наявності спротиву проти поневолення. Лиш у відношенні до Бога душа поета здібна на прохання. І просить він:

Щоб сурми громовії
Ще раз заграли на полях!

У відношенні до Бога в нього цілковите самозаперечення:

Карай нас, Боже, за провини!

Цілковите піддання своєї волі волі Бога виражене словами:

Ми все з покорю дитини
Приймемо з рук Твоїх -

у парі із вірою в Божу справедливість:

Карай нас, за провини, Боже,
Ми все приймемо з рук Твоїх.
Тільки най правда переможе...

В обороні правди, у шляху до обіцяної землі, "Кана - ану"² висказує автор - "ми мусимо" "піти на бій", мусимо "з берлогів встати", "заржавілі добуть мечі". В цьому вірші³

¹ том 2, частина 3, ст.87.

² Ми мусимо, том 2, частина 3, ст.85.

³ том 2, частина 1, ст.98.

виступає автор проти психології рабства. Він грозить що

ворог вижене із хати,
З брудних леговищ на печі,
І рабський візьме спокій...

Він перестерігає, що земля скроплена кров'ю героїв відкаже рабам могили. Не вільно, каже він, проспати "останній герць". Вірить, що

Нас на своїх могутніх крилах
До хмар підійме Свобода,
Покаже нам, сліпцям, вирій.

І - хоча в жилах "мутна слезить вода" і серце стискає біль на згадку свіжих могил - до чину гнатиме "Син докори",

Мов приском буде нас пеком,
Нас буде гнати глум і сором.

Активність, чин мусить бути змістом життя. Як у вірші Ми мусимо символом пасивного спокою були брудні леговища на печі, так у вірші Не плачте, скорбні ^І ще більш досадно характеризує він пасивність:

В холоднім гробі,
В глухім спокою,
Знайдеться кращий світ...

Тим, що "безцільно прожили юні дні" - належить, на думку автора, "тернистий шлях", "жебручий костур", "дні сирітства".

Таким каже він:

Не плачте - ридайте, скорбні!

Протилежний світ до світу нашкіцзованого в попередньо-
му вірші зображений віршем Стрілецька присяга-клятьба¹.

Ідеологія стрілецтва опирається на:

- 1/ крові народу,
- 2/ честі вільних батьків,
- 3/ заповіті борців,
- 4/ славі історії,
- 5/ гоні до волі.

Стрілецька честь держить прапор України. Помочі для неї про-
сить поет у всесильного Бога і Йому каже:

На ці тортури по "таборах смерти",
На люд, терновим вінчаний вінцем,
На тих, що в тюрмах їм прийшлося вмерти,
На діточок попалених живцем -
Я присягаю і клянусь!
На все, що чесним і святим зову,
Я присягаю і кленусь:
Не дам поганьбленню мого народу,
Піду на муки і на ад терпінь!
Та не скорюся - не зігнуся!

Вірш Одчай це страшна зброя² виражає твердження, що
одчай, викликаний знуцанням ворогів,

Не знає жертв,
Ні стриму, ані міри.

В цьому вірші малює поет чорну картину історії:

З пожежі та руїн ми ледво зберегли
Для дальших поколінь геройський епос болю.

І том 2, частина 3, ст.59.

2 том 2, частина 3, ст.49.

Відносно майбутнього - автор заповідає весну, якусь рішачу хвилину, відносно неї ставить він питання:

Невже об лід людства розіб'ється таран
Кривавих наших молеб?

В інших віршах навітлює поет свою ідеологію через апотеозу історичних моментів. Одним із таких віршів є В роковини Листопада. Момент чину Листопаду підносить автор до величі свята. Він називає цей чин чудом, прирівнює до воскресення Лазаря, до нього звертається із словами:

Благословенна будь священна та хвилино!
Та "чудо" це органічно пов'язане із героїзмом. Тому:

Осанна гордим лицарям!
"Сили люду скам'янілі в сні" розбудили герої, тому:

Ім'я героя не таке, щоб вмерти.

Тема героїзму є у вірші Останній лист до матері^I. Тут дає автор шкід останніх хвилин перед смертю героя. В моменті, коли герой вичікує, як "погасне сяйво дня" і серце його стане "приспане, студене", інтроспекція каже йому:

Мені не страшно світ кидати
І гинути від куль звірів,
Коби тобі лиш, бідна мати,
І тим, що смутком ржавлять ґрати,
День волі й щастя зазорів.

Три чинники із світа пращають його:

- 1/ босві сурми,
- 2/ спогад про голосіння матері,
- 3/ проклони катів.

І на кожний із них інакше реагує душа. На босві сурми - завіт месникам. На голосіння матері:

Прости, прости твоїй дитині
І у старечій самотині
Журбі і горю не корись!

Не плач! Твій син не сплямив чести
І прадідних святих присяг.

На проклони катів - вірою, "що довершиться жертва мести".

Героям присвячений вірш Спіть герої, в ньому поет запевнює

Ми вас помстимо.

Романтичне затирання межі поміж світом людини та природи, поміж абстрактами і конкретами:

Хай вколише вашу тугу
Шумнокрилий вітер з луку...
Серед рідних піль в пошумі топіль
Мрійте мрію про походи,
Про народини свободи,
В пошумі топіль
Хай засне ваш біль...
Як наспіє час, розбудимо вас,
Загрохочуть самопали,
Задрижать бескидські скали...

Істоту героїв протиставить він у вірші І досі мріє -
мо ^І - рабам. Почуття героя в боротьбі є так сильне, що спогад

Його вичерпує сили своєю потугою:

І досі мріємо і досі мліємо,
Коли згадаємо диво,
Як биті тугою, стальні потугою,
Ми вийшли з сіл на жниво,
І бренькіт наших ніс
Кривавий клав покіс.

"Свято боротьби" освячували герої, коли

трупом по полях
Мостили волі шлях.

Лави "п'яних славою" героїв визвольних змагань збіль-
шуються в часі "спокою".

Вірш Лебединий спів¹ накреслює монумент героїв, замучених
в тюрмі. Велич тих постатей підкреслює поет зіставленням мо-
менту їхньої смерті із вирізком Христових Страстей:

Спокійним поглядом повели
По черні, що ревла: Розпни!

Смерть героїв з-під катівської руки вважає поет жертвою ціло-
го краю:

І бачилось, душа народу
З піснями ждала сходу...

В момент містичного акту тілесної смерті безсмертних мучени-
ків -

Зводи неба посіріли
І впала мовчанка гробів.
Кат зрозумів, що грім несеться
Що жертва даром не минеться...

Із віршами патріотичного змісту пов'язаний вірш В роковини Маркіяна Шашкевича¹. В ньому наświetлює поет свій погляд на роль мистецтва в житті народу. Життя українського народу до часу появи Маркіяна Шашкевича зображує поет алегоричними образами: "погасли скрізь в хатах світла", "спинилось все життя - у сумі", "одна могила", а

На гробі довго Бояном забута
Лежала народня Кобза,
І лиш часом надмірна смута
Торкнулась струн, родилась скорбна нута,
Болюча мов слюза.

Постать Шашкевича вважає поет еманациєю народу:

Та плач пісень і довгі люду муки
І бездорадний сум
Зродив співця.

Слово Шашкевича вважає поет каганцем серед народу. Воно одушевляє людей і "немов на заклик тайних сил" являються свіжі співці. Пісня робить чудо:

Гремутъ-ячать воскресні дзвони,
На лан виходять міліони -
Ідуть на бій раби.

Проблема скитальщини порушена у вірші Моя ти, земле?².

Може дармо буду тугу слати,
І дармо буду дожидати стрічі
І доведеться рай твій споминати,
Як сон, як мрію, що не сниться вдвічі?...

¹ том 2, частина 2, ст.136.

² том 2, частина I, ст.99.

"Втрачений рай батьківщини" тече медами, розсипає золото по нивах, є розмайним гасм, квітчаним садами, де співи дзвонять, ллються в переливах... Цей чарівний край манить красою сусідів, є місцем паломництва для всіх прибуд і кормителем рабівничих караванів. А сини тієї країни скитаються по світі.

Долю скитальця охоплює поет такими моментами:

- 1/ блудження по чужині,
- 2/ глодання костей від чужих обідів,
- 3/ горювання під сусідським тином,
- 4/ життя в недолі,
- 5/ брак того, що називається рідною хатою.

Слово "вигнанці" вживає поет у вірші Одчай це страшна зброя.

Бездольні вигнанці, подавлені журбою
На судище несем терновий наш вінець -

Це окреслення відноситься до поняття ширшого, як поняття емігрант /-скиталець/. Із поняттям вигнанства ідентифікує поет поняття утрати держави. "Бездольні вигнанці" кажуть:

З пожежі та руїн ми ледви зберігли
Для дальших поколінь геройський епос болю.

У вірші Скарай їх, Боже^I заступає поет вислів "вигнанці" словом "безприютні".

За чорний смуток, що за нами ходить,
І безприютним з терня стелить ложе,
За жаль, що в серці трійло помсти родить,
Скарай їх, Боже!

Ця неадекватність понять "вигнанець", "безприютний" і поняття "бездержавний" - у поета є наслідком їх споріднення у його понятті.

Релігійного змісту є вірш Коляда¹. Містична таємничість проникає крізь фразу "здрігнувся степ", що отвірає ряд образів, пов'язаних із Христовим Різдом. Світ ангелів, радість людей, щастя Богоматері, знаки на небі із віщуванням Грода.

Релігійними моментами просякніті вірші. Доля України, в понятті автора, залежна від Бога, тому акт віддання батьківщини в Божі руки та благання Бога за неї пронизують майже кожний вірш.

Момент релігійності та уживання частих символів і метафор із селянського світу² у П.Карманського часто зустрічаємо у канадійських українських авторів віршів. Патріотичні почуття є рівнож спільні для П.Карманського і основного Гро канадійських авторів.

Інакше охоплює П.Карманський проблему скитальщини. Так чорних красок на окреслення вигнання з краю не зустрічаємо у канадійських авторів.

¹ том I, частина 2, ст.82.

² Ідуть жнива, І прийде час, том 2, частина 3, ст.36.
Ми вийшли з сіл на жниво, І досі мріємо, том 2, частина 3, ст.80, "Бренькіт наших кіс кривавий клав покіс".

Відмінний рівнож П.Карманський від канадійських авторів великим викінченням форми.Починаючи від правильности граматичних форм, через ритмічні елементи та сильні вальори римування - аж до використання засад конструкції та поетичних форм - вірші П.Карманського видержують конкуренцію найбільш замітних канадійських авторів.

Через перо П.Карманського дістались до Канади елементи Молодої Музи: шукання щонайкращого способу вислову, служба ідеалові, якому на ім'я: краса.

Розділ VIII.

ПРОФ. БАТСОН КІРКОНЕЛ

132

Президент Arcadia University це авторитет, на який звернені очі: 1/ авторів віршів, 2/ тих, що цікавляться віршами як предметом наукової праці, 3/ патріотів, які радіють, що англійський світ бачить в українській творчості якісь вар-тості.

Коли йдеться про першу категорію заінтересованих працею проф. Кірконела /автори віршів/, то буває деколи невластиве розуміння причини праці професора. Творчість великої етнічної групи, дуже відмінної від інших груп, що поселяють Канаду, при цьому творчість спонтанна, як всі роди фольклору, що мають мінімальні впливи із назовні життя групи, що витворила його - не мусіла бути цікавою для дослідника її, як артистично цікавий об'єкт. Цього не запримітили автори, що удостоїлись перекладів своїх віршів з-під так цінного пера. Не було в писаннях проф. Кірконела окреслень негативних явищ з огляду на естетику - були натомість переклади найбільш примітивних словних пов'язань у віршах українських канадійців. І може один із найбільш діючих чинників - заінтересування у людини науки, неукраїнця, це імпульс до повстання безлічі віршів. Переклад вірша проф. Кірконелом видавався авторові того вірша доказом письменницької кваліфікації того автора. До того - вмільсть оперування віршовою мовою у проф. Кірконела перетворювала інколи зміст банальної віршової забавки - в вірш із прикметами,

яких шукаємо в поезії.

Для людей другої категорії /наукових дослідників/ є праця проф.Кірконела одиноким охопленням цієї проблеми. Проф. Кірконел друкує нотатки про всі появи українського літературного руху та об'єднує їх свого роду групуванням. Його оцінювання поодиноких авторів і синтеза їх в одну національну одиницю на тлі конгломерату народів - є подиву гідним явищем з огляду на відмінність діаметральну його особи і предмету його зацікавлення.

Читаючи інформації про поета П.Карманського^I на тлі охоплення пера інших авторів, підсувається ясний образ поглядів того ученого на українську канадійську письменницьку творчість. Проф.Кірконел не трактує української творчості як примітив, який міряється інакшими критеріями як літературну творчість других народів /нпр. англійську літературу/. Наявність прикмет великого поета підкреслює проф.Кірконел досадно. Не ігнорує водночас творчості людей, що мають потяг до пера, не маючи до нього підготовки, ні часом навіть відповідного талану.Щоб вловити перли, він нуртує у глибини українського письменницького світу в Канаді, а зіткнувшись із каплями великої течії - прямо моря віршової творчості, зупиняється над ними та окреслює їх. Та не зупиняється він виключно на подрібних

^I Canadian Overtons.

фактах. Синтезує їх та окреслює спільні риси канадійських поселенців української національності.

Такою основною рисою, що питоменна українцям у Канаді, вважає він замилювання до пісні та віршування. Масову творчість українців прирівнює він метафорично до опадаючого листа восени^I. Підставою порівняння тут сумовитий настрій туги за батьківщиною, що характеризує творчість емігрантів з України, подібний до осінніх настроїв по втраченні літа.

Характеризує він загальний тон в українській віршовій творчості так:

"The field of greatest endeavour is poetry, especially the lyric. At least ten thousand Ukrainian poems lie mouldering in the back files of the Ukrainian-Canadian press. The profoundly moving experience of transplanting one's life from ancestral earth in Europe into the strange soil of a new land beyond the ocean finds expression in this poetry. The lonesome life of the frontier, the nostalgic heart-break, the toil and hardship and discouragement of the new venture are blended with resolute courage and hope and an increasing regard for the new country and the new home. If it were nothing else this foreign language poetry would be valuable to the historian and the sociologist in their study of the human and emotional side of migration. I venture to predict however, that some future scholar will sift all these back files of the press and will find a precious residue of enduring literary merit.

In spite of the existence of a long line of literary craftsmen during the past hundred years, the prevailing poetic tradition of the Ukraine in one of copious folk-poetry rather than of highly elaborated lyrical technique. Of the hundred or so Canadians publishing poetry

I Canadian Overtons.

today in Ukrainian, the majority turn out the simplest kind of ballad measure with thought and expression ranging all the way from flabby doggerel up to genuine human power. In general, one may distinguish three main types amongs the Ukrainian-Canadian poets: /i/ the generation that came to Canada before 1914, mostly spontaneous but untutored singers of the peasant class, with at best an elementary school education; /ii/ a group of émigrés and political refugees, entering after World War I, often with considerable college or university training in Europe; and /iii/ a group of poets who are either Canadian-born or Canadian bred often with training in our Canadian universities." ¹

Другий момент, охоплений проф. Кірконелом в українському літературному житті є:

It is indicative of the slowness with which cultural assimilation works that all of this group except its youngest member /Myra Lazechko-Haas - born in Winnipeg in 1920/ should voluntarily use the Ukrainian language for their creative work and should still preserve an intense interest in Ukrainian national movements in Europe. On the other hand they show a deep affection for Canada and the Canadian landscape and are increasingly aware of the problems involved in adjusting their community to the rest of Canada. Honoré Ewach has led all others in his work of interpretation, partly by writting in Ukrainian fulllength histories of Great Britain and of Canada, published serially in the Ukrainian Voice of Winnipeg and partly by an ambitious anthology of Ukrainian Songs and Lyrics /Winnipeg, 1933/, translated into English verse by himself" ².

Проблемою заінтересування проф. Кірконела є не лише віршова творчість, а вся літературна творчість українців / в

¹ Ukrainian Canadian Literature, Opinion, October 1947.

² Ibid.

ширшому розумінні слова "література"/. Він обговорює повісті й новели, драматичну творчість та видання й опрацювання українських класиків, нпр. Івана Франка чи Лесі Українки.

У відношенні до загально-української творчости окреслює він українську канадійську творчість так:

"In view of the Soviet extinction in the entire Ukraine of all culture except Marx-Leninist propaganda, it is hopeful to find a torch of Ukrainian literature kept alight on the free shores of North America. In the world perspective of our time, this unquenched beacon of the Ukrainian spirit has its own significance" ¹ .

Ціллю своїх перекладів із української мови вважає він познакомлення других мешканців Канади із творчістю українців, які на його думку мають велику внутрішню культуру ². Свою статтю Ukrainian Canadian Literature³ розпочинає він так:

"Citizens of Canada, including even the 306.000 citizens of Ukrainian extraction, probably know little of the striking amount of literature that has been published in Canada in the Ukrainian language since Ukrainian settlement began a half-century ago. One reason for this ignorance is a complete unfamiliarity with the language, apart from the Ukrainian-language community itself. Another reason is the absence of book publishers devoted to the issue of Ukrainian books. The vast

1 Ibid.

2 Twilight of Liberty.

3 Opinion, October, 1947.

bulk of the Ukrainian-Canadian output has appeared in Ukrainian language weeklies and annuals; while book publication is usually an accidental job - print venture at the author's expense" ¹.

Увазі проф.Кірконела не уходять навіть друкування авторів українців - не канадійців. Він проходить усі друковані явища в українському літературному світі Канади, головно вірші. Переклади його із 17 авторів українців є у збірці Canadian Overtons де містяться його переклади із інших мов, нпр. італійської, мадярської. Переклади погруповані за принципом мови, з якої вони перекладені. Переклади із поодиноких мов попереджає вступ, чи радше загальний огляд творчости поодиноких національних груп. Рівнож переклади поодиноких авторів попереджає коротка інформація про автора.

Поміщені в тій збірці переклади 17-ти українських авторів.

До групи канадійських авторів зачисляє він П.Карманського.

У книжці Twilight of Liberty підкреслює проф.Кірконел риси національної окремішности українських авторів поезії у Канаді. Із тієї книжки можна мати уявлення про літературну творчість інших слов'янських націй у Канаді. Спільна

¹ Ibid.

риса віршової продукції слов'янських народів у Канаді це активність священників у тій ділянці творчости. Українська віршова творчість видається на основі тієї книжки чисельно дуже великою у порівнянні з другими народами, нпр. із поетів польської нації згадує проф.КірконеЛ лиш одного священника ¹.

Стаття проф.КірконеЛ Ukrainian Canadian Literature ² є загальним оглядом українського письменницького надбання в Канаді.

Точний перегляд українського літературного руху в Канаді в поодиноких роках поміщує проф.КірконеЛ на сторінках Letters of Canada, University Press of Toronto.

Ці радше статистичні дані всіх друкованих в українській мові речей поміщують і прізвища авторів - не канадійців, друкованих у канадійських журналах.

- Третя категорія українців-патріотів, що радіють заінтересуванням проф.КірконеЛ українською письменницькою творчістю в Канаді, вважає творчість його у тій ділянці великим скарбом. Пропам'ятна Книга Українського Народного Дому в Вінніпегу докоряє, ³ що:

¹ Twilight of Liberty.

² Opinion, October, 1947

³ ст.605.

Відносно літературної творчості в Канаді ніхто ще з наших не завдав собі труда, щоб зробити оцінку знавця. Чужий і перший поцікавився і далше цікавиться. За його приміром підуть другі чужі, коли будуть досліджувати загально канадійську культуру, її походження як злиття різно-національних культур, та яку участь взяли у тій різнобарвній мозаїці поодинокі народи, що творять одну-цілну канадійську націю.

Коли прислухатися до розмов про літературне життя в Канаді серед загалу українців та неукраїнців, новоприбулих та роджених чи заакліматизованих у Канаді перед давніми роками, часто зустріти можна іронічну усмішку над масовістю активних у віршовій творчості. Знавець справи, проф.Кірконел, не іронізує над ніякою віршовою появою. У найпримітивніших спробах віршів прислухується він до биття живчика духового життя автора, а в зіставленні всієї творчості українців та в її синтезі - прислухається живчикові життя українців, що вливають "в рух мас частку свого льоту" ², та творять частину в конгломераті національних питоменностей Канади. Навіть у незугарних віршових спробах добачує проф.Кірконел гін до краси, до світу життєвого чару і тому він віддає гідність кожному виразові шукання поетичного вислову.

Може було б однак краще, коли б до рук проф.Кірконела діставались українські вірші, що перейшли через горнило літе-

1 /Проф.Кірконел, англієць/.

2 Фраза із Мойсея Івана Франка.

ратурної критики, заки дістались до друку. Брак цього не знайшов вислову у словах проф. Кірконеда. Але він не ідентифікує усіх віршових спроб із класичним надбанням українців. Артистичну вартість підкреслює він, коли знаходить її у творі. Коли ж не знаходить її, промовчує цю проблему, а видвигає інші проблеми.

Не диво, що серед в якийнебудь спосіб заінтересованих творчістю українців Канади ім'я проф. Кірконеда є на першому місці у ряді дослідників того предмету.

Розділ ІХ.

ЕМІГРАЦІЙНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 141

Один і цей самий предмет бачений із різних аспектів видається не тим самим предметом.

Українські переселенці до Канади інакше реагують на факт іміграції до Канади та еміграції з краю з віддалі років від моменту розлуки з краєм, як у час розстання із країною їх предків.

І. В а с и л ь С т е ф а н и к.

Неперевершений знавець психіки українського селянина, Василь Стефаник, бере за один із об'єктів своєї творчості емігрування селян до Канади.

Письменник, що в серці має "світ шовком тканий, сріблом білим мережаний і перлами обкинений" ¹ ділить світ на діаметральні скрайності:

Праворуч мене синє поле, і чорні скиби, і білий плуг,
і пісня, і піт солений.

Ліворуч - чорна машина, що з червоного рота прокльом
стогне....²

У збірці Синя Книжечка, виданій перший раз у Чернівцях, накладом друкарні товариства Рускої Ради, 1899 р. в новелі Мамин синок ³ йде мова в сільській родині про Канаду.

¹ Моє Слово, Новелі, т.І, Київ, вид. Академії Наук РСР, 1949, ст.174.

² Ibid.,

³ Ibid., ст.28.

Хлоп'я, що дістає заввагу:

Але поміркуй, який бахур мудрий, гет все знає!,
говорить батькові про те, що поїде до Канади,

на такі шіфі, як хата великі, таким морем широкім, ші-
рокім, гет, гет...Візьме зі собою дьидю та й маму та й
Івана вуйниного...

Стефаникові пересичення змістом коротеньких словних контекстів дають у тій новелі образ відношення села до нового, сензаційного явища - виїзду за море. Найцікавішим елементом, що подразнює психіку при зустрічі із новістю виїзду до Канади - було фантастичне поборення морських ширин кораблем. Другим моментом психічної реакції на так дивоглядне явище було шукання ради на загрозу самотності, на відірвання від рідного середовища. Стефаник передає той момент комбінацією хлоп'яти забирання зі собою родичів та найкращого друга.

Малесеньке хлоп'ятко, заабсорбоване сензацією того часу, безпосередньо реагує, коли піддати його асоціації збудник "їхати" - словом "Канада". Мусіли ці два поняття бути пов'язані в маленькій головці під впливом атмосфери оточення. Третій момент психічної реакції на вістку про виїзд людей за океан є побіч розбудження цікавості на небачені світи і побіч охоти побороти можливість осамотнення - це, в тому ляпідарному нарисі Стефаника, об'єднання усіх найближчих. Перед темою Канади хлопчикову увагу абсорбували питаннями:

А ти що купиш мамі? -

- Червоні чоботи.
- А дьидиви?
- Дьидиви нічого не хочу. -¹

Але, коли надзвичайна проблема, проблема Канади, виринула у фокус свідомості - і батько і мати стали рівнорядними поняттями, без яких не до подумання цілий чарівний далечінню заморський світ.

Консерватизм у відношенні до способу життя з боку жіночої психіки є темою новелі Осінь. На тлі нужди селянської родини, яка шліфує на устах селян слова клятьби, паде проблема виїзду в Канаду. Чоловікове

Аби я не діждав вертатися до цієї хати! -
викликає жінчині докори:

Йди, йди, слухай за Канаду; гадаєш, що я піду з дітьми дес на край світа?...

Стефаникове зіставлення виразу муки нуждою у словах прокльону із згадкою про Канаду - настроєє у відношенні до проблеми еміграції не додатньо....

Слухи про Канаду мусіли бути відповіддю на проблему втечі від тортур матеріяльних, а в парі із ними, моральних злиднів. Не інакше, як *malum necessarium* приймали виїзд "дес на край світа" селяни. І піддаватись тому злу, яке мало б бути ліком на зла прикріплене до селянської долі - кон-

¹ Ibid., ст.46.

сервативні в поглядах та вірні теренові життя одиниці - не хотіли.

Прашання рідної землі емігрантами з українського села віддає студія Камінний хрест I.

Як прийшов з воська додому, то не застав ні тата, ані мами; лишень хатчину завалену. А всего мастку лишив йому тато букату горба щонайвищого і щонайгіршого над усе сільське поле. На тім горбі копали жінки пісок і зівав він ярами та печерами під небеса, як страшний велетень. Ніхто не орав його і не сіяв і межі ніякої на нім не було. Лиш один Іван узявся своєю пайку копати і сіяти...

На других нивах, що Іван собі купив за гроші, принесені з воська, робили сини і жінка.

...Сини з жінков наважилися до Канади, а старий мусів вкінці податися. -

Продавши все, що мав, Іван урядив пращання для односельчан, щоб перед гостями сказати:

Дякую вам файно, газди і газдині, що-сте ні мали за газду, а мою за газдиню.

Але слова ці не говорились як звичайна мова. Іван

тримав порцію горівки у правій руці, і, видно, каменив, бо слова не годен був заговорити...

Іванова мовчанка була виразом того, що опанувало його свідомість, яку Стефаник убирає в таку форму:

То як часом якась долішня хвиля викарбутить великий камінь з води і покладе його на берег, то той камінь

I Перше вид. Яцкова, Львів, 1900,
Новелі, т. I, вид. Академії Наук, Київ, 1949, ст. 61.

стоїть на березі, тяжкий і бездушний. Сонце липає з него черепочки давнього намулу і малює по ній маленькі фосфоричні звізди. Блимає той камінь мертвими блисками, відбитими від сходу і заходу сонця, і кам'яними очима своїми глядить на живу воду і сумує, що не гне його тягар води, що гнітив його від віків. Глядить з берега на воду, як на утрачене щастя.

Отак Іван дивився на людей, як той камінь на воду...

Частуючи чаркою, при всіх правилах сільського конвенансу, докидав слова:

То вже таке, що за то наші діди та й тати не знали,
то ми мусимо знати.
Господна воля...

Побачивши, що жінка його плаче поміж жінками, успокоював її:

Гостий собі пильнуй, а плакати ще маєш доста часу, ще так си наплачеш, що очі ти витечуть...

Шоє бим сказав, та най мовчу, най шіную образи в хаті і вас, яко грешних. Але рівно не дай Боже нікому доброму на жіночий розум перейти. Аді, видите, як плаче, та на кого - на мене? На мене, Газдине моя? То я тебе вікорінував на старість із твоєї хати? Мовчи, не хлипай, бо ти сиві кіски зараз обмичу та й підеш у ту Гамерику як жидівка.

А коли сусіди успокоювали його, оправдуючи жінчин жалі за селом і родиною - сипнув уривчасті слова:

То єї банно, а я тудя з віскоком їду?

І решту почуття не міг словами виразити, лиш

заскреготав зубами, як жорнами, погрозив жінці кулаком, як довбнею, і бився в груди.

Тоді без силування опанувати себе дав волю словам:

Озмій та вгатій ми сокиру отут в пичінки, та може

тот жовч пукне, бо не вітримаю. Люди, такий туск, що не памнѣтаю, що си зо мнов робит...

Коли Іван висказав біль, неначе на оправдання розказував:

не дивуйтеся, що трохи втираю на жінку, але то на задурно, ой не задурно. Цего би ніколи не було, якби не вона з синами. Сини, уважьисте, письменні, так, як дістали якесь письмо до рук, як дістали якусь напу, та як підійшли під стару, та й пилили її, пилили, аж перерубали. Два роки нічого в хаті не говорилось, лиш Канада, та й Канада. А як ні дотиснули, як єм видів, що однак ні тут на старість гризти, та й єм продав все, що до крішки. Сини не хотѣли бути наймитами після моєї голови, та й кажут: "Ти наш тато, то й заведи нас до землі, та дай нам хліба, бо як нас розділиш, то не буде з чим киватися."

Змальовуючи психічні стани виїжджаючих у найбільших деталях, не поминає Стефаник шкідливих тодішньої реальної дійсності. Молоде покоління, що знало письмо, рішалося на шукання щастя в далекому краю. Переконавання старших такою ідеєю не йшло легко; два роки йшла мова про виїзд, заки запала децизія. Селяни, звиклі до свого трибу життя, бачили невідоме майбутнє далеких країв подібним до невідомого другого світа:

Була-с порьидна газдиня, тьижко-с працювала, не гайнувала-с, але на старість у далеку дорогу вібралася. Аді, видиш, де твоя дорога та й твоя Канада? Отам!

І показав він через вікно могилу.

А коли прилюдно прашався із жінкою, немов перед смертю, казав:

А то тѣ, небого, в далеку могилу везу...

Жаль при прашанні перед виїздом у світ відносився до села, до людей-сусідів, та до всього, що рисувалося у свідомості через життя. Осередочною точкою в тому, що становило

елементи дорогого селянинові світа, був кусок поля, що просякнув потом Його. І Іван не скривав цього.

Очі замиготіли великим жалем, а лице задрожало, як чорна рілля під сонцем дрожить....,

коли Іван сказав:

Банно ми за найменшов криштов у селі, за найменшов дитинов, але за тим горбом таки ніколи не перебаную... Кобим міг, та й бим го в пазуху сховав, та й взяв з собою у світ.

-Аді, стою перед вами і говорю з вами, а тот горб не виходит ми з голови. Таки го виджу, та й виджу, та й умирати буду, та й буду го видіти. Все забуду, а Його не забуду. Співанки - я знав, та й на нім забув-єм, силу-м мав, та й на нім лишив єм.

І коли Іван про те говорив, то

- сльоза котилася по лиці, як перла по скалі.

Згодом п'яний Іван вигребував у голові причини Його виїзду. Він згадував свої давні часи, рисувались предмети, які він бачив у молодості. І наче заключення того прийшла до нього думка:

Били та катували наших татів та в ярем запрягали, а нам уже кусня хліба не дають прожерти... Е, коби то по мойому...

І посипались поміж селянами розмови про німців та поляків, про податки.

Останній момент перед відходом до поїзду викликав таку сцену:

Іван витріщив очі, але так дивно, що син побілів і дивився назад.

...Якби хмара плачу, що нависла над селом, прірвалася, як би горе людське дунайську загату розірвало - такий був плач. Жінки заломили руки і так сплетені держали над старою Іванихою, аби щось згори не впало і єї на місці не роздавило.

- Дієвою особою в новелі є Іван. Його особа покладена під мікроскоп мистецької спостережності автора. Неначе в тіні є його найближче оточення. Але елемент пращання рідної хати узмисловлює автор дією Іванихи, яка

обчепилася руками порога і приповідала:
"Ото-сми тьи виходила, ото-сми тьи вігризла оцими ногами". І все рукою показувала в повітря, як глибоко вона той поріг виходила.

А останнє враження з краю передає Стефаник:

-Видиш, стара, наш хрестик?
Там є вібито і твоє і моє імено.
Не біси, є і моє, і твоє...

Основним предметом Стефаникового наświetлення еміграційних мотивів є психічні явища. Жаль, для виразу якого не вистачає слів, супроводить пращання із батьківщиною перед виїздом у далеке невідоме.

Коли мова про Канаду без децизії виїзду в цей край, предмет цей трактований селянами без емоційного потрясення, а із усіх почувань домінує цікавість на далечінь^I.

Коли виїзд до Канади ще не рішений, але стає реальною проблемою виходу із біди - психіка лякається зустрічі із

I Новеля: Мамин синок.

невідомим, що "дес на край світа", та повстає упір проти такого розв'язання ситуації ¹.

Децизія на виїзд не приходить скоро. По роках намовлювань до неї - на її місце приходить резигнація. В обличчі її реалізації - виринає цілий нурт внутрішнього життя, впливає із надрів підсвідомости ².

Органічний зв'язок селянина із хатою, полем, сусідами модифікує поняття виїзду із села і краю в поняття смерти.

-Справу еміграції представляє Стефаник як наслідок матеріальної нужди, викликаной політичним поневоленням ³.

Молоде покоління ⁴ не проявляє реакції на виїзд. Його не насвітлює Стефаник, даючи йому лиш прикмету: письменність. Лиш спостереження батькових психічних тортур побуджує в ньому щось у роді докорів совісти ⁵.

Селянин, спосний із нивою підсвідомим, органічним зв'язком, є в творчій душі Стефаника найціннішим скарбом, ціненим мірою глибини імпульсивного життя та неперевершеної етичності. І те, що віддаляється від світу "синього поля і чорних скиб і білого плуга і пісні і соленого поту" - те губить в його очах виразистість своїх форм; те зближує себе у тінь, де "чорна машина, що з червоного рота прокльоном стогне"... ⁶

1 Осінь.

2 Камінний хрест.

3 Німці, поляки - у новелі Камінний хрест.

4 /Сини в новелі Камінний хрест/.

5 Камінний хрест.

6 Моє слово.

2. Б о г д а н Л е п к и й.

Богдан Лепкий висловлюється про конечність емігрування в оповіданні Підписався ¹:

Людий росте, а землі - ні! І яке ж тут добро? Якже тут людям не іти за море? Чоловік не птиця, в воздух не полине, землі потребує, а землі нема...

Вислів цей про конечність шукання нових просторів вкладає Лепкий в уста селянина, якого кусок батьківської землі невеликий. Не окреслює Лепкий конкретно, про які ~~то~~ землі "за морем" він говорить. Не про реальні подробиці йдеться Лепкому. Він пояснює в завваженні до оповідання ² про те ставлення до використання дійсности у своїй письменницькій творчості:

люди, котрих я малюю, це портрети, не фотографії.

У згаданому оповіданні брак землі у селянина мусить мати якусь раду. Оця саме рада "іти за море" виходить як *malum necessarium*, як і у Стефаніка.

Почуття відносно рідної землі, яку ради конечности людина покидає, висловлює Лепкий часто. Виїзд його до Німеччини, чи життя у Кракові неоднократно викликає у ньому почуття розстання з рідним.

¹ Писання, т.2, Київ-Вінніпег, Українська Накладня, 1920, ст.247.

² *Ibid.*, ст.480.

Окреслення загального характеру є у словах:

- І прові, кажуть, дорогий свій кут, ¹
Тут він родився й гинуть рад би тут ¹.

Почуття на чужині висказує поет у словах:

Ниви ж ви мої хвилясті!
Забувався я у щасті,
Забувався я на волі,
Там на нашім ріднім полі!
А те поле в хмарах нині,
А я, браття, на чужині...

Здалека ступенуються почуття відносно рідного краю.
Не лиш романтичні "хмари" ² дають чар рідному, баченому зда-
лека. Реальна дійсність батьківщини рисується в уяві, а її
обрії зв'язані чуттєво із серцем того, що далеко від них:

О, стріхи мої низькі,
О гори мої сині,
Які ви серцю близькі -
Я чую що лиш нині!

Я що лиш нині бачу,
В чу-жім, далекім краю...³

Щоб досадно окреслити відношення до рідного - автор
пише про життя, що не повинно викликати мінорних настроїв,
а на тлі такого життя снує він яркі тони туги за краєм:

¹ Ibid., т.I, ст.254.

² Vidi ¹².

³ Ibid., ст.87.

Хоч як тут гарно і розкішно
Хоч як і весело і втішно,
Хоч скоро й безжурно йде час -
Мої ви, я тужу до вас!

Над море, що лагідно плеще,
Волю очерет, як шелеше,
Над лаври, гранати - наш бір,
Як шепче молитву до зір.

Над скиби вод сині, перлисті
Волю хвилі нив колосисті,
Над панство бездільне - наш люд
І працю і клопіт і труд.

Таке то життя вже собаче,
Що серце десь рветься, щось плаче,
На те, щоб з далеких доріг
Вернутись до маминих ніг¹.

Своє особисте почуття, яке викликувало в нього життя
у Кракові, окреслює він:

Відбіг я вас, шукаючи спокою,
В яким кріпиться ум, і дух росте над сили,
Щоб опісля пуститися в мандрівку
По океані людського бажання
Стремлінь, гадок і вічної туги.

А тимчасом між нами прірва стала
Яку гребе розлука, час, простір
І забуття. Та я нераз в чужині
Зривався ніччю з зимної постелі
Й на крилах мрій крізь тую прірву мчав².

Драматизація Стефаника і чиста лірика Лепкого допов-
нюють себе, даючи відблиск відношення до розстання з краєм.

¹ Ibid., ст.143.

² Ibid., ст.198.

Стефаник - лиш тільки розстання селянина із рідним селом.
Лепкий - розстання взагалі українця з батьківщиною, бо кидає він вираз почуття на чужині взагалі, насвітлюючи його ще виразом почувань своїх, як поета й ученого.

Е. М а л а н ю к окреслює еміграцію так:

Заспокоїти серце? Та чим же? Та як же? -
Научи мене краю Твоїх молитов!
Не допоможе ніхто. І не буде інакше.
І з сльозами моїми змішаю питво.

Що мені телефони, версалі, експреси?
Нащо грім Аргентин? Чудеса Ніагар? -
Сниться синя Синюха і верби над плесом,
Вольний вітер Херсонщини, вітер дудар.

Сниться гомін дубів прадідівських та річка,
Бідна хата та тепла долоня сестри...
Тільки б рідного поля зворушлива стрічка!
Тільки б сіра солома прадідівських стріх!

Коли зіставити насвітлення проблеми еміграції, уйнятої авторами з краю і авторами, що пишуть у Канаді, то спільним елементом тут: туга за батьківщиною, зв'язок із усім рідним. Інакші мотиви виринають у Канаді, коли проблема еміграції стає проблемою імміграції. Тоді домінуючим елементом відношення до рідного є апотеоза всього, що рідне.

Крім згаданих повище класиків української літератури знайшлося б багато охоплень цієї проблеми.

В устах народу заховалось поетичне охоплення почуття українців у Туреччині:

Там за тихим, за Дунаєм...

Ніякі достатки не вгасять гарячого почуття для рідного краю, зарисовуваного в пам'яті у формі тихого раю. Зв'язок із рідним краєм домінує над іншими елементами психіки переселених

у чужину. Той зв'язок прикриває реальну дійсність серпанком мрій і зарисовує лиш домінуючі в пам'яті риси поняття батьківщини.

Ми туди, туди бажаєм,
Там наш любий рідний край...

Епітети "любий" та "рідний" окреслюють уявлення рідного українського краю.

Українські народні думи, цей епос, що продовжує прояви українського духа, записані Словом про Ігорів похід, виражають відношення до батьківщини. Не поминено в них відношення до батьківщини у людей, що їм судилось жити поза межами її. Маруся попівна Богуславка своїм вчинком проявляє любов до батьківщини, якої си-ладовим елементом є поневолені її сини. Оця "дівка - бранка" рішається на велике героїчне діло, бо ні час ні простір не вбиває в ній любови до України.

Почуття генія українського народу, Шевченка, в Петербурзі та на засланні дає його візії історичних моментів його батьківщини, романтичне охоплення буття народу, проникнення істоти української природи та, врешті, розв'язку проблеми сучасного йому стану України. Туга за батьківщиною у мандрівника чужиною генія України зрушує всі творчі сили його. Сильне психічне потрясення під впливом браку атмосфери, яка творить органічну єдність із душею духового велетня - підсилює чуйність на прояви буття.

Я так люблю її...

Не лиш дослівним названням свого відношення до України проявив Шевченко цю любов до краю, який мусів покидати. Ціла його творчість є проявом того відношення.

- Серце Польщі після її розборів - був Париж. Може саме туга за батьківщиною натхнула її геніяльних творців до пророчих слів та музики? -

Українці, що хотіли жити, чи мусіли поза межами краю в часі студій, чи постійно, не мали одного збірного пункту, в якому зосереджувалася б думка скитальців. Найбільше гуртувалося інтелігентних одиниць українського народу у Празі, що вплинуло на повстання т.зв. празької школи^І в українській літературі.

Празька школа видала найвизначніших творців української модерної поезії. Лиш терени України в часі її самостійності і то саме в моменті зустрічі воскресення державности - видали сильніші артистичні твори слова, як гурт українських празьких авторів.

Скупчення людей, споених одною великою ідеєю, підсилює творчі зародки. Шевченкове

щоб люди не чули -

^І Яр Славутич, Українська модерна поезія, вид. Америка, 1950.

відносно творця, що стоїть духово не на одному рівні із сіркою масою - окреслює творчий момент одиниці - мистця, якого призначенням є вловлювати нескхопиме зміслами й розумом звичайної людини. В тому місці зображує Шевченко момент творення, в якому мистець концентрує свою увагу на найбільш внеслих елементах буття, далеких від сірости буденних фактів. Момент нагтнення дає, каже Шевченко, "Боже слово". Цей льогос втілюється на самоті, коли "часу й простору межі" ¹ затираються. Але психічна спільнота вироблює виразність предмету, сприйманого творчою увагою.

Празька школа поетів творила різнородну тематику, а домінуючим елементом її:

О серце крихке! О, душе кам'яна й окаянна!
Чи чуєш? Чи бачиш? Кінчається згаслий ваш світ.
Епоха, епоха відходить від нас неблаганно
І де ваш притулок? І хто залишив заповіт?

Осіннім дощем вижирас проржавлені барви
І все розливається, все зникає у млі,
Лишається тільки в залізо закований варвар
Та гнані у безвість відірвані діти землі ².

- Згуртовані на іншій, що Україна півкулі, українці відчули свою окремішність від других національностей та спойність поміж собою. Вони виражали її словами.

Проявилась рівнож серед них емігрантська тематика, названа М.Ічнявським "лірою емігранта" ³.

¹ І.І.Франко, Мойсей.

² С.Маланюк, Елегія, в журналі Київ, Філадельфія 1950, ч.2.

³ Назва збірки, пор. ст. 41.

Збірка М.Ічнявського Ліра емігранта, видана в Канаді ¹, містить майже виключно тематику, яку називає наголовок.

Брак батьківщини - України, настроює автора тугою. Туга викликає в нього біль над долею краю, який він мусить покидати. Україна в тій збірці ідентифікована із поняттям матері. Автор висказує запевнення у незмінності своїх почувань.

Йосип Ясенчук ² пише про українського емігранта, називаючи його бурлакою.

Немов облуда сидить під тином...

Про почуття та духові спрямування пише цей автор:

Здаєсь веселий, а наче плаче.
Усе під носом мов джміль джміль.
Здаєсь веселий, а наче плаче...

І автор пояснює, чому цей бурлака наче плаче:

Здаєсь байдужий, а чогось хоче,
Та не для себе, комусь волить.

Громадянські наставлення українського емігранта представляє автор так:

Йому нічого здаєсь не треба,
Зі всього вдоволений, що кругом є,
А все щось просить немов би з неба,
Своє послідне вже віддає.

Цей сам автор пише про українського імігранта:

¹ Вид. Українська Книгарня, 1936.

² Канадійський Кобзар, вид. Українська Книгарня, 1931.

Приїхав з краю, де родився,
Привіз лиш жінку та діток.
Та ще на "шіфі" він журився,
Коби знайти якийсь куток¹.

Брак землі у краю, що був причиною еміграції за море /пору-
шус це Василь Стефаник та Богдан Лепкий/ є тамою того авто-
ра:

І вже дістав, чого хотів,
Кругом лан, як оком вздриш.

Збірка Сніп поміщує вірш Степана Горського Рідна
земля.² В цьому вірші каже автор:

Землиці своїй вірним будь,
Для неї хай палає груди!

І автор вияснює, чому для України треба присвячувати "всі дум-
ки і чин":

Прадідний оре тутки лан
Не зайда - раб, а сам свій пан.
В ті ниви силу сил вложив,
Їх предків ваших піт скропив,
Предківський дух пала над ними,
Тому для нас вони святими.

В тій же збірці є вірш Олександра Дарковича під наголовком
Дай нам, Творче, лиш сили. Вірш починається словами:

Занесла нас судьба
Геть за море сюда.

¹ Збірка Канадійський Кобзар, ст.22.

² Том I, ч.I, ст.24.

Що причиною приїзду сюди було шукання землі, кажуть слова:

Розмахнеться рука
І осика струнка
До землі у вогонь повалиться.
І вже клаптик землі
Вільний стане мені,
Де пшениці стебло вкоріниться.

В тій збірці у вірші Ти люба мені¹ назване відношення емігранта до України:

Хоча ти в ранах і обдерта,
А я в свободній чужині,
Ти в мене краща ніж богиня,
Бо ти все любая мені.

Подібних висловів знайшлося б безліч, розкинутих по альманахах та по пресі. Вже в році 1935 нараховував проф.В. Кірконел десять тисяч українських віршів, що повстали в Канаді. Сьогодні число це далеко збільшилося. Саме вичислення тих віршів забрало б не одну сторінку. Моєю ціллю було опрацювання відповіді на питання основних рисів української духовності в Канаді.

Іміграція українців проявила себе в Канаді як цікаве явище для інших національностей. Треба виразити велике признание українським поселенцям Канади за цінення своєї національної гідності та за вклад енергії до праці над наладнанням суспільного життя. Плекання духовної культури в ділянці

50

слова заслуговує на спеціальне признание, яке виявив знавець того, не українського походження, проф. В.Кірконел.

Спеціальне значення для усього канадійського населення відіграє насвітлення комунізму українськими імігрантами. Очевидці "раю" можуть переконувати світ силою фактів їм відомих краще за всі теоретичні виводи.

Остання іміграція до Канади, якої мотивом виїзду з України є комуністична язва - несе у світ масові документи, що перестерігають перед прийняттям згубної доктрини.

Тому що остання іміграція приносить масу інтелігентних сил, мусить рівень віршової творчості цієї іміграції бути відповідний. Загальні спрямування під ідеологічним оглядом, що проявились протягом перших 50-ти десятиріч, мусять бути континуовані тимбільше в сучасній українській канадійській творчості.

Сподіюсь, що опрацювання основних рисів віршової творчості українців у Канаді, оформлене цією тезою - кине деяке світло на духові якості емігрантів з України. Деталі, що не могли знайти тут місця, напевно знайдуть своїх дослідників.

Темою пов'язаною із проблемами цієї тези є вклад українців у творчість у англійській мові, переклади українських творів /нпр. твори Шевченка, народні думи/ на англійську мову українських симпатиків інших національностей, а в першу чергу українська преса.

Що назвемо українською поезією в Канаді: чи поміст поміж заниканням українськості в морі нового життя, чи периферії української літератури, чи розчленовання її організму поза тереном її колиски?

Частина українського народу творила літературну продукцію в вимірах пануючої дійсності нового світу. Дійсність творила країна з демократичним устроєм. Переїзд до неї із земель, у яких сильно придавлювало чуже панування, мусів вири-ти слід на психіці новоприбулих людей. Автоматично настало перегруповання гієрархії суспільних клас, чи радше злиття їх в одну масу, що шукала нових, кращих форм екзистенції. Коли на рідних землях границею хача б двох клас: селянсько-робітничої та інтелігенції - був науковий цензус, то тут на новій землі і та границя впала, бо кожна людина, без огляду на ступінь освіти мала свободу при творенні позиції в суспільному житті.

Примінення до нових обставин життя було першою рисою отої дійсності, що витворила повстання української літера-тури в Канаді.

Не менш важливим імпульсом на оформлення цієї дійсності були події історичного характеру, що потрясли буттям матірних, українських земель. Їхній відгомін дістався до нової батьківщини. Психоза з Європи діяла на Новий Світ.

Перша рушійна течія, що полонила енергію в першу чергу Сходу Європи та вирила відблиск на обличчі цілого культурного світу, була революція в Росії. Рік 1905-ий, а опісля 1917-ий, як наслідок інтелектуальних підготувань не лиш Росії, вніс революцію не лиш у російську систему суспільного устрою, а й у систему думання далеких від Росії країн. "Пролетаріят", "буржуазія" вирили п'ятно на сучасність 1905 р. та вдерлись у історію літератури, як об'єкт продукції не лиш російської.

Друга подія, що продерла млявість робітничих днів, було повстання Української Держави 1917 р. Сам факт заіснування незалежності на рідних землях і подій та акцій із ним пов'язаних, це другий хронологічно та без сумніву перший якомусь імпульс, що враз із чинниками нового світа формував самопочуття маси українських імігрантів Канади.

Три події:

1/ переселення частини українського народу на новий терен, в середовище демократичного устрою,

2/ революційний переворот у Росії,

3/ відбудова української державности, що не настала як *deus ex machina*, а як наслідок постійних у членах українського народу тяготінь до волі - це тло, на якому повстає мереживо понять, думок та словних комплексів-віршів.

Канада творила реальну дійсність утікачам з краю до нової батьківщини. Літературну дійсність витворювали люди, не істоти з безформної ірраціональної маси. Люди, що вдихали атмосферу оточуючої їх дійсності, але у крові мали характерні їм риси.

Нових мешканців Канади обов'язувала щирість і отвертість, як наслідок ідеальних свобод. Можна ж тут ясно виявляти свої ідейні настановлення.

Щоденне життя, що несло нові форми, могло захопити тих, що творили вірші. Улегшення життя, радісне падання в обійми дійсності, захоплення правдою сірої людини - все те могло полонити інтелекти та почуття авторів. Але - коли йдеться про р о д о в і д літературної продукції українців у Канаді, то продукція ця виводиться з традиції на рідних землях. ^I

Те, що повстало в Канаді, як українська віршована творчість, не є периферією української літератури, ані помістом до її злиття з морем чужого, а лиш розчленованням організму української літератури.

Руштування оцієї прибудівки, що мала положення в літературі Канади, заклали люди із нормами думання, які усанкціонувала традиція. Традицію формував дух українського на-

роду материка.

Материк цей, українські землі, був не відсепарований від нових течій і струмів культурного життя Європи. Релятивізм Айнштейна, інтуїціонізм Берґсона, психоаналіза Фрейда - основні джерела новостей літературного життя Європи, в тому часі, коли будувався перший період літературних надбань українців у Канаді ¹. Всі ці нові течії просякли літературу на рідних землях, але не встигли знайти сильного виразу у розгалуженні української літератури, що повстало в Канаді.

Кантівське "Ding an sich" не спокусило українських авторів. Відблиск цього напрямку находимо в деяких віршах М.Іч-нявського і О.Іваха ². Все модерне в літературі не має широкого примінення на ґрунті українського вірша в Канаді. Модерна техніка, що переформовувала подекуди поезію в люксусове вибагливе ремесло /нпр. футуризм/ була тут чужою. Сенсація, натхнення, осілого в глибині душі, що не бачила себе в зеркалі сучасності, а лиш відчувала своє "я" простотою серця - оце була вартість віршових продуктів першого періоду в Канаді.

¹ Vidi розділ Аналіза, ст. 33.

² Vidi ст. 161, 81.

Не маючи співзвучности із сучасністю, що майже вповні піддалась під панування модернізму, український творчий дух у Канаді шукав співвиразу там, де базувався його світогляд, де було джерело його мрій. Його логіка, хоча не уйнята в раціональні норми, а лиш диктована непрецизованими але суворими законами природи, накидала йому основи того, що давало підкріплення в сучасному. Творчий дух був звернений туди, звідки черпав сили. Дивився у минуле ^I.

М и н у л е, часта тематика в літературі, буває трактоване як *magistra vitae*, як джерело віри і чинів сучасного, як рекомпензата за дійсність /головно у романтиків/, як матеріял цікавий сам собою /у реалістів/.

На ґрунті української поезії в Канаді минуле охоплюване по романтичному, як джерело віри і чинів, як рекомпензата за дійсність. Трактоване воно як міт.

Виринули тут на ширші овиди два міти. Міт середньовічної епохи ладу і стабілізації та міт легендарного героїства козаків. Перший міт, зв'язаний із спомином найбільшого розцвіту України в т.зв. золотій добі її історії в XI і XII ст. має реальне підложжя в історичному моменті віднови Української Держави 1917 р.

I Виді розділ Аналіза і розділ П.Карманський у Канаді.

Другий міт, що оформлював апотеозу лицарського героїзму, має базу реальну в реакції на воєнні дії, що допровадили до воскресення держави. Січові Стрільці, що йшли в бій не під примусом, а з вірою в свій чин, з надією, з радістю, як національні герої, є на терені канадійської поезії тематикою, якій переважаюча кількість авторів присвячує свою увагу.

В і й н а з усіма страшливими консеквенціями викликала сильну реакцію в психіці людей. Помітна хвиля антимілітаризму та пацифізму в світовій літературі після війни.

В нас, як наслідок специфічних умов політичного життя, у війні бачилось можливість зиску свободи. Молився за неї Шевченко, а його молитвою пересякнули покоління. Тому спеціального оскарження її морального сенсу не було. В українській літературі дала вона такий відгомін:

- 1/ стрілецько-патріотичні вірші,
- 2/ спогади Червоної Калини /мемуаристика/,
- 3/ проблематику, пов'язану з війною.

На канадійському ґрунті зредукувалось відбиття воєнних дій до двох моментів:

- 1/ численне повстання стрілецьких мотивів,
- 2/ нав'язання з давніми традиціями.

Явилось оспівування героїв, боїв, висказувано тим тугу, і

мрії, і утіхи великим чином.

В часі, коли скаля людських терпінь є найширша, коли розпасання людських інстинктів витворює специфічну атмосферу, можна бачити конечність, якій людство мусить від часу до часу складати жертву.

Але українські поети не охоплювали в явищі війни негативних моментів. Вони описують надлюдські чесноти, моральну витривалість людини. Війна інспірує авторам творення легенд про посвяту й жертвенність.

Шал бунту опутав приклонників російської революції. Анархістичне нищення дало в літературі з людини змору, чи повторну ліпянку хаотичних інстинктів. Розсипання моральних та соціальних регуляторів принесло хаос та звиродніння. Але на ґрунті українського життя в Канаді такі отруйні наслідки революційного шалу не мають багато місця. Проявились лиш знаряддя комуністичної агітації^I.

П.Крат, що кидав кличі і фрази комуністичного стилю у збірці За землю і волю 1914 р., сьогодні сам є проповідником Церкви.

Дешеві ефекти комуністичної агітації, що проявляються в римованій формі не проявляють глибини підложжя чуттєвого

^I Vidi ст.48, 75.

відношення автора доголошеного словами - запримічується силування подати в легкій формі для мас простолюддя чужі док - трини. /Збірка Д.Параговського Робітничі пісні є копією комуністичної пропаганди з краю, зробленої людиною, що пише як очевидець про речі, яких не знає/.

Міцна постанова самостійности - це синтетична ідея народу. Самостійницька ідея, що має родовід в літературі батьківщини, об'єднує майже всіх українських творців віршів у Канаді. Спорадичні випадки /комуністична тенденція/ виломлюється із загального русла ¹.

Д е р ж а в а, в якій живуть автори, не дає тематики про бурення чи будову. Розбудування чи прибудування нпр. залізничного шляху, чи урядження домініяльного свята - не може становити проблематики рівної, що війна, ваги. Тому не диво, що тематика, пов'язана із новою батьківщиною, виключає тут державно-устроеві проблеми. Безробіття в часі матеріальної кризи було змістом у деяких віршах ².

Крім минулого, війни, держави включились тут р у - р и с т и ч н і теми.

Українські імігранти Канади не всі займались рільни-

¹ Vidi розділи: Аналіза, П.Карманський у Канаді, Впливи і традиція.

² Vidi розділ Проблематика, ст.73,76.

цтвом. Цікаве отже тут явище, що урбаністичні мотиви є тут рідкістю. "Брилянти і сльози, сміхи і терпіння" на бруку міста - це основні спостереження наших авторів.

Література села є так стара, як ціла українська література. Фольклористичний її тип є ще старший як писана література. Народо́вецькі часи представляли селянина із звичасво-психологічного боку.

Тут проблема урізномороднюється тим, що охоплюють її автентичні люди. Люди праці, ліквідуючи погляд на інтелігенцію, як відрубну і надрядну верству, призначену до витворів культурних вартостей, творять самі ^I. Образ, витворений того типу людьми, є більш міродайний, як бачений оком лиш обсерватора.

Свіжі автори, ввійшовши до літературного світа як homo novus, не бачили біля себе ніяких авторитетів, що зустріли б їхній прихід до Парнасу, - пробували своїх сил на шпальтах часописів, а то й видавали окремі видання своїх віршів. Примітивізм поглядів, що був наслідком невисокого пожему формування, ішов часто впарі із браком артистичної культури.

Однодневні існування віршів на шпальтах часописів мусіло бути доповненням того душевного корму, який дає поезія.

^I Виді підрозділ Автори віршової продукції, ст. 53.

Такі вимоги ставило життя.

Зв'язок із буденним життям дає цілий потік панегіриків. Явища громадського характеру, родинні okazji та просто охота підкреслити своє відношення до якоїсь особи, становить тему вірша.

Більшість віршів пов'язана із порами року та атмосферичними явищами. Людське життя охоплюване різноманітно - вносить нуту мізантропії, смутку, туги, то знов віри й завзяття.

Кожна епоха розпочинається лірикою, що виражає тугу. Територіально замкнуте розгалуження української літератури автоматично мусить мати свої специфічності і тим творити свого роду епоху. Тому ясно, що перша хвиля віршів, це нурт приватно-суб'єктивних спостережень. І через цілих 40 років залишилась лірика пануючим літературним родом.. Чиста лірика дала тут зразки справжньої поезії ¹.

Гумор, частий складник народнього фольклору, є рівнож частим явищем ². Епічні моменти не рідкі - описи природи зближують до епіки; історичні фрагменти, агітаційні описи советського "раю" і антибольшевицькі тенденційні описи явищ типово-советського ладу це епічні явища.

1 Vidi підрозділ Ічнявський, ст.81,82.

2 Vidi підрозділ Веселі вірші, ст. 84.

Коли література Європи була в останніх 50-ти роках лабораторією нових форм і артистичних винаходів, українська віршова продукція Канади залишилась вірною майже вповні психологічному типові літератури. Суспільницьке розуміння призначення літератури має тут майже повну гегемонію^I.

Часто авторами тут священники, які вважають остаточним призначенням вірша моралізування, тому релігійні мотиви займають великий процент віршової продукції. Релігійність, що глибоко вкорінена в українську душу, незалежно від участі священників у віршовій продукції, виринає спонтанно в ній, як одна із основних примет української духовости.

Устрій, у якому кожна людина має можливість жити повним суспільним життям, не накладає суспільної панщини на поетів.

Але література сама витворює моральний клімат, торує дорогу ідеалам та дає вираз почуттям. Тим є важним явищем у державному житті.

Коли б українську поезію в Канаді виповнювали розкладові чинники, була б вона водночас струпом на організмі державного життя Канади. Маючи в своїй основі ідеалістичні чинники та морально-будуючі моменти, є українська поезія позитивним явищем у державному житті.

Аморалізм, багатоформність правди, сензація, скепти-

I Виді розділ Проблематика, ст.

цизм - не знаходять місця в українській поезії. Все, що знайшло вираз у повоєнній літературі Європи, - тут не дійшло.

Вирізок української віршової продукції, цебто вірші в Канаді, є в основному виразом тяготінь до ідеалів на традиційних українських основах.

Супроти Канади відносяться наші автори із признанням та підкреслюють вартості її суспільного життя та радості, яку дає її природа. Специфічно українські мотиви в організмі Канади є доказом живучості її мешканців і повноти її життя.

Молода ростуча країна, Канада формує свою культуру із мозаїки надбань народів, що її поселюють. Поезія українського народу, як образ його обличчя і скелету, є важним симптомом культури цілої країни.

I. Theory.

Beach J.W., The twenty century Novel, 1932. Courses in modern literature.

Casamian L., Criticizm in the Making, 1929. Analysis of literary objects.

Ingarden R., Das litterarische Kunstwerk. Literary thing in exact meaning.

Kant E., Kritik der Urteilkraft, Vorländer, 5 Aufl. S.29-41, 59, 77.
Definition of idea "beauty".

Otto R., Das Heilige, Über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen, Breslau, 1917.

Irrational and religion. Mysticism and religious exaltation are characteristic for Ukrainian mentality.

Schelling J.W., Über das Verhältnis der Bildenden Kunst zu der Natur, Kenien Ausgabe, S.20-27, 38, 49, 53.
Art and nature.

Slowacki J., O krytykach i recenzentach warszawskich. Originality in literature. Ukrainian literature in Canada has value in originality of Ukrainian mentality.

Stebelskyj B., Na mezhi epoch in Literaturno-Naukowyj Wisnyk, 1948.
Art and progress of culture.

II. Studies of Ukrainian.

Bileckyj L., Istorijska ukrajinskoji literatury, Re - gensburg, Ukr.-techn.-hospod. instytut, 1947.
Ukrainian literature.

Kulchyckyj Ol., Osnowy filosofiji j filosofichnych nauk, Instytut zaochnoho nawchannia pry U.W.U. 137-165.
Philosophy of Skoworoda.

Petrow W., and S.Odarchenko, Narodna usna slowes - nist, Encyklopedija Ukrajinoznawstwa, 4, 252-273, Munich, Molode Zhyttia.

Ukrainian folklore.

Ukrainska Kultura, edit.prof.Antonowych, Podjebrady 1940, 1-334.

Ukrainian culture.

III. Ukrainian Classics.

Krawciw B, Korabli,

Lepkyj B., Pysannia, t.2, Kyjiw-Winnipeg, Ukrainska Nakladnia, 1920.

Malaniuk E., Elehija, zurnal Kyjiw, Philadelphia , 1950, Nr.2.

Stefanyk W., Moje Slowo, Noweli, t.1. Kyjiw, wyd. Akademiji Nauk RSR, 1949.

Yar-Slawutych, Ukrainska moderna poezija, Philadelphia, Ameryka, 1950.

IV. Reviews of Ukrainian Canadian Poetry.

Arahska H., Literatura v Kanadi i jiji krytyky, in Ukrainskyj Robitnyk, VIII, 26.
Need of studies about Ukrainian Canadian literature.

Wstup do wybranych satyr Jacia Otruty, in Kalendar Kanadijskoho Farmera 1945, 87-90.
Name of author- /Hryc Mazuryk/ and his possibility.

W.K., Korotkyj ohlad ukrainskoho pysmenstwa w Kanadi,

in Kalendar Ukrainskoho Holosu, 1932.

Survey of Ukrainian literature production in Canada.

Kirkconnell W., Canadian Overtons, Winnipeg, 1935, 3-6, 76-104.

Biography and production of 17 authors.

Kirkconnell W., Twilight of Liberty, Oxford University Press, 1941, London-Toronto-New York, 104-130.

European - Canadian literature.

Kirkconnell W., Ukrainian Literature in Canada in Opinion, Oct., 1947.

Iwach O., Kanadijsko-ukrajinske pysmenstwo in Swo-boda, 1941.

Ukrainian Canadian literature.

Luhowyj O., Wyznachne zhinoctwo Ukrainy, Toronto, 1943, P. 239.

Women - authors in literature production of Canada.

Propamiatna Knyha Ukrainskoho Narodnoho Domu, Winnipeg, 1950, 603-614.

Biography and production of Ukrainian authors in Canada.

Pawlychenko P., Ukrainskyj nacijonalizm, joho osnovy, moral i taktyka, in Kalendar Novoho Shlachu, 1935.

Ways to genezis of poem Duch naciji =/Spirit of nation/.

V. Informations about Canada.

Adamowska M., Pochatky v Kanadi, Kalendar Ukrainskoho Holosu, 1937.

Life of farmers in first years.

Lysenko Vera, Men in Sheepskin Coats, Toronto, 1947.

Ukrainians in Canada.

Logan J.D., Highways of Canadian Literature, Toronto.
English - Canadian literature.

Stashyn M., Moji spohady za 40 lit v Kanadi, in Kalendar Ukrainskoho Holosu, 1939.
Pioneers life.

The Ukrainian Canadian Cultural Group, Yorkton, 1943.
Tendencies in Ukrainian-Canadian life.

The Program and Records, Ukrainian National Federation in Canada, Saskatoon, 1939.
Tendencies in Ukrainian-Canadian life.

Yong H., The Ukrainian Canadians, Toronto, 1931.
Ukrainians in English opinion.

VI. Collections of many authors.

Antolohija Ukrainskoho Pysmenstwa v Kanadi, T.I., Winnipeg, The Canadian Ukrainian Educational Association, 1941, 158.
Choice of Ukrainian verses and biography of authors.

Snip, edit. M.Kumka, 2 volumes in 6 parts, Winnipeg, Ukrainskyj Holos, 1951, p.124+114+78+188+71+135.
Choice of Ukrainian verses.

W Den Materi, Vol. Sojuz Ukrainok Kanady, 1933.
Choice of verses O.Iwach's, I.Kyrijak's, M.Stecyshyn's, I.Danylchuk's.

VII. Volumes of authors.

Hunkevych D., Wytaaj wesno, Winnipeg, Vol.Promin, 1927, p.26.

Children's setting.

Iwach O., Bojowa surma Ukrainy, Vol. Ukrainskyj Holos, Winnipeg, 1931, p.8.
Choice of verses.

Iwach O., Toj, koho swit lowyw i ne spijmaw, Winnipeg, 1932, p.23.
Outline of person Ukrainian philosopher's Skoworoda.

Ichniawskyj M., Lira emigranta, Vol. Ukrainska Knyharnia, Winnipeg, 1936, p.138.
Choice of verses. Some of them are pretty poetical things. Lyrics.

Krat P., Za zemlu i wolu, p.64, Winnipeg, 1914, Vol. Kanadijskyj Ranok.
Catch-words of revolution. K.Mark's orientation.

Kudryk W., Vesna, Winnipeg, Ukrainskyj Holos, 1911.
Choice of verses.

Mandryka M., Mij sad, Winnipeg, 1941, Vol. Towarystwo Ukrainskoji Kultury.
Choice of verses. Inclination to classicizm. High education of authors and knowledge of writing.

Mykytenko H., Pro shcho v Kremli pryzabuly, Vol. of author, Canada 1946.
Anti-Communist tendencies. Humour.

Musijchuk S., Na krylach w Ukrainu, Vol. of author, Winnipeg, 1946, p.186.
Patriotizm, christian orientation. Popular form.

Musijchuk S., Wichnym ducham Ukrainy, Vol. Nowyj Shlach, Winnipeg, 1948, p.64.
Patriotizm. Tendency of moralizing.

Pawlychenko P., Duch naciji, Saskatoon, 1940.
Idea of Ukrainian nationalizm.

Rarahowskyj D., Robitnychi pisni, Vol. of author,

Edmonton, 1945.
Communist agitation.

Tulewitriw W., Dumy i pisni, Toronto, 1938, Ukrainian Publishing Company.
Choice of verses.

Fedyk T., Pisni pro Kanadu j Awstriju, Winnipeg, 1911.
Choice of verses of Fedyk and Canadian folklore.

Jasenchuk J., Kanadijskyj Kobzar, Ukrainska Knyharnia, Edmonton, 1918, p.64.
Primitive form.

VIII. Almanacs.

Almanach Ukrajinskoji Strileckoji Hromady, 1938, p.188.

Kalendar Kanadijskoho Rusyna, 1916.

Kalendar Ukrajinskoho Farmera, 1945.

Kalendar Knyharni Shewchenko, Winnipeg, 1918.

Kalendar Ilustrowanyj Hospodarskyj, 1923, 1924, 1925, 1929.

Kalendar Nowoho Shlachy, 1935, 1941, 1945.

Towarysh imigranta, 1920.

Tochylo, 1934.

Kalendar Ukrajinskoho Holosu, 1915, 1921, 1926, 1927, 1931, 1932, 1934, 1937, 1938, 1940, 1941, 1942, 1945.

Kalendar Ukrajinskoji Rodyny, 1941, 1943.

Juwylejna Knyha Sester Sluzebnyc, 1942.

IX. Press.

Nashe Zhyttia, Winnipeg, 1941, 1 and 2.

Promin, 1929, 4 and 5.

Strilecki Visti, II, 3, 5, 7, 10, 27, III, 18.

Ukrajinskyj Robitnyk, all yearbooks.

Ukrajinska Rodyna, II, 2 and 5.

НЕДРУКОВАНІ ОХОПЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

ПОЕЗІЇ В КАНАДІ

І. О. І в а х, як представник Осередку Культури й Освіти, інформує, що найкращим знавцем української поезії в Канаді є проф. Ватсон Кірконел. Він дає їй належну оцінку, бо є знавцем понад 15 різних мов і прочитав майже все, що написано в Канаді на інших мовах, як англійська. В нього є потрібна об'єктивність.

При розгляді канадійської поезії, особливо в інших мовах, як англійська, треба глядіти не з чисто літературного боку, але головно з погляду оцінки, серед яких обставин канадійські вірші зроджувались та яку вартість мали вони для сучасників. Наприклад, вірші збірки Пісні про Канаду й Австрію Теодора Федика з року 1908 можуть виглядати аж надто примітивними, однак важливе те, що вони

правдиво описують життя перших українських переселенців у Канаді та що їх читали оті переселенці прямо на переклад. Треба відповідно оцінити й такі вірші, що зроджувалися з туги за Україною. Загально примітивні вони й наївні, однак у даний час мали велику вартість. До оцінки української поезії в Канаді треба підходити інакше, як до української поезії на українських землях та на еміграції в Європі. Потрібно увійти в дух тутешнього життя та ставитися із ширим співчуттям до літературних спроб отих перших українських переселенців, що були головно з походження малоземельних селян із західних земель України¹.

¹ Лист, Вінніпег, ч.І., 1951.

Як головні джерела до тієї теми вказус О.Івах на такі книжки:

1. Пропам'ятна Книга Українського Народного Дому в Вінніпегу, ред. Д.Дорошенко, 1950, ст.863.
2. Антологія Українського Письменства в Канаді, Вінніпег, Товариство Української Культури, 1941, ст.158.
3. Канадійські Овертони, Canadian Overtons, переклади проф.Ватсона Кірконела, Вінніпег, 1935, ст.76-104.
4. Річники часописів і журналів та альманахи.

Відносно своєї особи подає О.Івах інформації, що найбільше уваги присвятив журналістичній праці. Про віршову творчість довідуємось:

...як творчий письменник написав я небагато; через через важкі життєві обставини не було ніколи нагоди вповні розгорнути крила свого письменницького талану. До своїх творів ставлюся дуже скромно, бо знаю, що при сприятливих умовах міг би був написати і багато більше і багато краще¹.

Життєпис свій вважає О.Івах у Пропам'ятній Книзі на ст. 612 досить точним, з доданням поправок: село Підпилип'я, до Канади прибув у 1909 р., написав Історію

¹ Ibid.

Людства.

Відносно автора із псевдонімом Мирослав Ірчан подає О.Івах такі дані:

Дійсне ім'я є Андрій Бабюк, поручник УГА в 1918 - 1920, з Коломийщини. В Канаді віршів не писав. Збірка Сміх Нірвани не є видана в Канаді, а ще в Україні. В Канаді написав він кілька коротких оповідань та деякі спомини ¹.

Опрацювання проблеми поезії української в Канаді вважає О.Івах дуже важким завданням з уваги на розпорошення потрібного матеріялу по пресі.

2. Д-р М и к и т а М а н д р и к а в поясненнях відносно української поезії в Канаді ¹ розподіляє віршовану творчість українців у Канаді на три періоди:

1. Коломийковий примітив часів першого заселення українців Канади, як звичайними кольоністами / неполітична імміграція/,

2. Коломийкова лірика, як продовження першого періоду, але вже з додатком більш складних літературних форм,

3. Поезія загально прийнятих, вищих літературних форм.

Відносно першого періоду дає д-р М.Мандрика інформації, що бачить він тут змістом творчості: описи життя іммігранта, розлуки з рідним краєм, бідування на чужині, тугу за рідним краєм. Представником того періоду вважає він Теодора Федика.

Відносно другого періоду інформує він, що творили цей період

автори з певною теоретичною літературною підготовкою ².

Змістом творчості другого періоду називає він:

¹ Лист, 12.1.1951.

² Ibid.

особиста лірика, в якій туга за рідним краєм є головним мотивом, політичні й патріотичні думки, спроби творчості на загальні теми ¹.

До цього періоду зачисляє він такі постаті:

Семен Ковбель, Катря Новосад, Михайло Кумка, Марія Адамовська, Семен Дорошук і ін.

Третій період окреслює він так:

Український мотив домінує, загострюючись в палке національне апостольство. Круговид поширюється на світовий обрій. Цей період стає предтечею нового великого впливу в Канаду українських культурних сил - нової іміграції - еліти ².

До цього періоду належать, каже він, такі постаті:

О.Івах, В.Тулевітрів, М.Крип'якевич, Т.Волохатюк, Н.Господин, М.Лазечко, М.Мандрика та інші.

Поза поданими повище іменами звертає він увагу на Г.Мазурика, якого називає

автор високої культурної форми і безумовного таланту ³.

Ці ж самі прикмети приписує він о.Степанові Семчукові.

Про Twilight of Liberty, Toronto , 1941, проф.Кірконола пише він як про важне джерело пізнання предмету української віршової творчості в Канаді. Пише він, що книжка повище

¹ Лист, 12.1.1951.

² Ibid.

³ Ibid.

названа охоплює "майже всіх так чи інакше відомих своїми друками авторів". Зазначає він, що

більшість з них згубилася вже на шпальтах старих часописів, також більшість із них мала лише епізодичне значення¹.

У відношенні до своєї творчості зупиняється на збірці Мій Сад. Він звертає увагу на Евкалипти, як на опис стихійних сил. Побіч цього вірша ставить він Гонг-Конг. З-поміж ліричних віршів вирізняє він Осінні Ранки, а з образів внутрішньої трагедії - Я один, нікого. Вірш Київ називає він апотеозом патріотичного взнесення, а На вічну пам'ять Олександру Кошицеві "нашим українським лихоліттям". Канадійських мотивів в його друкованих писаннях, каже він, немає, хіба переклад Лонгфеллової поеми Гайявата, та з цього перекладу надрукована лиш перша частина в Канадійському Фармері.

З. С е м е н К о в б е л ь висказує свою радість тим,

що є ще на світі люди, що займаються дослідженням нашої минувшини тут на чужині, нашої мізерної творчости на полі рідної літератури та при тім згадали і про мою мало помітну особу, що час від часу писав дещо принагідно ¹.

Невеликий розцвіт української письмової творчости вважає він наслідком того, що

немає в нас ще таких видавців із фондами, щоби була змога видавати написане і випускати на світ; немає ще меценатів, щоби фінансували наклад. Все, що було досі друковане, то коштом самих авторів ².

Свою творчість характеризує він так:

Мої поезії не грішать модерністю, це радше оповідання віршовані, в яких я виспівував своє і людське горе. Деякі то і гумором переплітав тоді, як діти мої починали цікавитись вершиками і деклюмували в школі. Вони були друковані в часописах чи в календарях і всюди підхоплювали їх діти залюбки ³.

Я все прирівнюю себе до тої черепашки на дні моря, що впаде їй в середину піщина і вона мусить обсновувати піщину, щоби не муляла. Вона не знає, що з цього творить цінні перлини, які люди виловлюють, шукаючи за поживою і ними прикрашають ікони Богоматері ⁴.

Така сповідь автора є цінним джерелом пізнання психіки його самого і пізнання відношення до писання віршів у Канаді.

¹ Лист, 23.12.1950.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

4. М и р а Л а з е ч к о - Г а а с

сповняє роль українського Джозефа Конрада. Як Конрад, маючи визначне місце в англійській літературі, впровадив у неї елементи своєї польської нації, так Мира Лазечко, що дістає відзначення ¹ за поезії в англійській мові, пише і про Україну із сильним вчуттям у її красу і чар. Маючи журналістичні студії і будучи членкинею об'єднання професійних письменників ², має вона великі можливості розгорнути крила свого талану.

Її вияснення, чому пише в англійській мові, дають насвітлення для пізнання духа третього покоління українців у Канаді, тому цитую їх ³:

"I write in the English language, mostly on Canadian subjects. That bulk of my work which reads on Ukrainian themes, is also in English. It is my sincerest belief that the assimilation in verse, of my Ukrainian heritage and my Canadian birthright, can best be expressed not in the culmination of a national language, but in the culmination of a common language in which is blended the richness and potency of my father's past and the clarity and vision of my children's future.

1 Winnipeg Free Press Essay Contest, first prize for Dominion of Canada I.O.D.E. 1935/6.

Essay Contest second prize for Dominion of Canada I.O.D.E.

First prize for poem Prodigal for Canada and British Isles, 1947.

2 Canadian Author's Association.

3 Лист, 15.4.1951.

My aim is not to arouse interest in those peoples to whom the Ukrainian language and customs is familiar; but to arouse the interest, sympathy and understanding of those peoples of various descents who make up Canada; all those peoples whose background is synonymous but different to ours.

Let us say, then, that I believe in the preservation of heritage, but that I believe, above all, not in the preservation of the original, but in the adaptation of that original, through the vehicle of a common language, for the benefit, stability and pride of those, who through intermarriage have been enriched by a history still uncharted and unknown to them.

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y/ an Attempt to Define the General Idea /
by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

The subject of my thesis is Ukrainian poetry in Canada from the beginning of Ukrainian immigration to the year 1945, the beginning of new immigration following World War II. The majority of these immigrants coming with different political background than the first immigrants, should produce work of much higher literature and cultural standard.

Poetry is a part of art. Its ideal is beauty. The idea of beauty is manifested in many forms. In Ukrainian art the idea of beauty is expressed always in the idealistic style.

Ukrainian literature is rich in folklore. In Canada Ukrainians continue to produce their own folklore. But the vast spaces that are Canada effected a change in the way that folklore was spread. It was not "from mouth to mouth" but in the press, and with the author's name attached, it spread far and wide. It is very hard in Canada to mark the boundary between the authors of folklore and the authors

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y

/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

of individual works.

The first immigration from Ukraine to Canada consisted of farmers and laborers. Apart from folklore and their very popular national genius, Taras Shevchenko, they did not know much about their own literature. In the second immigration /after first World War/ came authors who were accustomed to more modern ways of writing.

These aspiring poets of the first and second immigration reacted to the atmosphere of New World; but they still had in their veins the blood of Ukraine. Even those who were born or educated in Canada still exhibit Ukrainian character. Such characteristics are:

- 1/ an attachment to the soil,
- 2/ Heroism and Idealism,
- 3/ a deep sense of religion,
- 4/ Quietism.

In their verses they frequently like to use the following poetical forms, which are used in Ukrainian literature too:

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y
/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

- 1/ epithets,
- 2/ metaphors,
- 3/ personification of nature,
- 4/ trychotomia.

The Ukrainian immigrants overestimated social life of Canada lending the differentia between inteligentia and common class. In this way came the homo novus in literature. The farming and labouring classes were beginning to express themselves in verse form; and while these verses may not have measured up to earlier Ukrainian standards as art, they were the honest and deep rooted expressions of their lives; and, as such, were valuable. They were at least the staff of poetry.

In the themes of this new-world Ukrainian poetry it is very easy to see the influence of the old world.

These influences, however, have been modified by the so-different climate to which they have come.

The background of Ukrainian literary production in Canada was:

A N A B S T R A C T
of
U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y
/ an Attempt to Define the General Idea /
by
Stephanie Zmurkevych, M.A.

- 1/ immigration to Canada,
- 2/ revolution in Europe in 1905 and 1917,
- 3/ the collapse of Ukrainian State in 1920 .

Immigration to Canada, because it was so great a step, and brought so much of change with it was naturally a theme that found expression in poetry. It expressed the new life, the life pioneer, and made comparison with the land that had been left behind. The loyalty expressed in this poetry is mixed, but a synthesis. Over all is a deep loyalty to Christian Ethics, in which there is no conflict, but at the lower levels - their loyalty is divided. They are Canadian - but they are also Ukrainian. Their customs are too a mixture of the customs of both lands.

Revolution had some influence on the subject matter of the verse-writing. Some of them wielded their pens for Communism; but more of them opposed it.

The collapse of the Ukrainian State brought many problems. It was that which gave the real substratum for two myths. The first myth comprises the "Golden epoch" of

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y

/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

Ukrainian history in 11-12 centuries - the myth of harmony and stabilization. The second myth - the myth of heroic knighthood in struggle for Ukrainian unity.

World War I produced a reaction in psychology of all peoples. Antimilitarism and pacifism found their voice in literature. There were however specific conditions in the Ukraine. The war gave hope of freedom. Canadian Ukrainians too composed legends of heroism, in a struggle for freedom.

Canada the new country of Ukrainians does not set laws for her poets and writers, but leaves them the express their ideas as they wish. Ukrainian writers created the moral climate and paved the way to ideals. It sets an important pattern for social life. If Ukrainian verses were a revelation of decay, they would be a scab in Canadian social life. But they have idealistic contents and morals - constructive elements - and as such, are a positive phenomenon in the national life of all Canada.

When the authors write of Canada, it is about the happy life here. Nature, the rocks, the bays, the mountains, the valleys, does not find strong expression in Ukrainian

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y

/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

verses. Ukraine is fully different and Ukrainians here can't express the unfoldens of new horizons. It is too difficult.

We frequently meet verses whose theme is rural. The urban themes are very rare.

The political problem here is Communism. One author who in 1914 wrote Communist verses is now... the Presbyter - rian Pastor. There are verses with Communist agitation even now, but they have not been taken into consideration because of their very low value.

Most of the verses are lyrics. These lyrics are patriotic, religious, reflective; and some of them are in the impresionistic style.

Humor is frequent, and appears in short verses. They serve to exhilarate. Being very popular they are used to show up error - for instance, they point up the true face of Communism.

The number of verse-writers runs to well over a hundred. Out of the first immigration, one who stands out as interesting is Semen Kowbel. He represents the world of

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y
/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

laborers. He had little education, but shows fine qualities of character. From the second immigration the most important person is Mykyta Mandryka, Professor of jurisprudence and politician. His verses remand one of the best Ukrainian poets of the twentieth century of Neoclassicism. From the authors educated in Canada the most important is Honore Iwach. He has written many scientific books. In poetry he uses the modern styles, but in typical Ukrainian manner. His themes comprise the historical moments of Ukrainian life. The personality of the Ukrainian philosopher, Skovoroda, is the theme of one of his poems; Iwach makes the Ukrainian Canadian poetry interesting. He brings something new. Another very interesting person from among the Ukrainians, and one who wrote in English, is the poetess Myra Lazechko-Haas. Her love for her parents motherland creates charming vision of Ukraine. Very original, too, are some of the verses of Rev. Myroslaw Ichniawskyj. From the group of political verses the biggest creation of Anti-Communist tendency is What They Forgot about in the Kremlin by Hryc Mykytenko. The

of

U K R A I N I A N - C A N A D I A N P O E T R Y

/ an Attempt to Define the General Idea /

by

Stephanie Zmurkevych, M.A.

author's real name is Theodor Humeniuk. He is a lawyer in Toronto. Very many verses are kind of hymn to Canada. Very popular too is a hymn written by Rev. A.Truch, O.S.B.M.

The quantity of Ukrainian verses is very great. But not in quantity is their value. The true value is in idealistic Weltanschauung. It is interesting to find among the poor and the uneducated, yearning for more than material riches. In this rich country of Canada it is encouraging to find these peoples reaching above the plenty and expressing their higher ideals in verse.

The passion for verse found among Canadian Ukrainians is a document of the spiritual value of poetry.

- Агітація 49
- Адамовська М. 13, 37, 105
- Антологія Українського Письменства в Канаді 182
- Божик С. 37
- вартість /української канадійської віршової творчості/ 165
- віра 77
- війна 168
- Володимир /князь/ 64
- Волохатюк Д. 37, 109
- героїзм 107, 126
- гимн 50, 56
- Гуменюк УІ, 37
- гумор 84, 171
- Гуницький 38,
- Господин 39, 79, 104, 106, 113, 115
- Данильчук І. 39
- держава 169
- дидактичність 101, 102
- Дорошук 39, 70
- Дяковська 40
- еміграція 141
- еротика 81
- зміст / і форма твору/ УІІІ,
- Івах О. УІ, 40, 61, 71, 109, 116, 181

ідеалізм УІІІ, 5
іміґрація 33
імпресіонізм 8І
ірраціональне ІІ2
Ічнявський М. 4І, 7І, 80, 8І, ІІ4
Карманський П. ІІ7, І33
квістизм ІІ5
Квітка-Основ'яненко Гр. ІІ5
Київ 58
Киріяк І. 49
Кірконел В. У, УІІ, ІХ, 32, 68, І32, І85, І8І
клясичний ІХ
Ковбель УІ, 4І, 87, І06, І08, ІІ2, І87
коломиїковий ритм 33, І84
комічний 85
комунізм У, 75, І68
Котляревський І. І00
Крип'якевич М. 43
Крат П. 4І, 73
Кройтор Т. І5, 70
Кудрик В. 43
Кумка М. 44, 85
Купченко Володимир 44
Купченко Віктор 44

Лазечко-Гаас М. VI, II4, I86
Лепкий Б. I50
Л.Українка 6I, 90. I67
лірика 8I
література / взагалі/ VIII
література в англійській мові в Канаді IOI
література українська VII
Магир 86
Мазурик Гр. 45
Маланюк Е. I54
Мандрика М. VI, I5, 32, 34, 45, 57, 7I, IO5, I84
ментальність 2
Микитенко Гр. V, 78
минуле I66
мистецтво VIII, 4, 59, 69
мова I7
модернізм IX, 6I
моралізування 88
Мусійчук С. 44, IOO, IIO
нова батьківщина 78
Новосад І. 46, 47, 78, IO4, IO5, II5, IO9
Новосад К. 46
Павличенко І. 47
Павчук І. 47, II2

панегіризм 40
пісня II, 71
поезія VII, VIII, 15, 69, 2
позитивізм 90
преса 35
природа 80
Пропам'ятна Книга Народного Дому в Вінніпегу 1950, V, VI, X,
2, 18, 55, 138
Пруська А. 48, 73, 90,
психогенеза II, 15
Рараговський 48, 75
реалізм VIII, 5
революція 74, 168
релігійність III, 119, 130
романтичний 38
руристичний 169
Руссо 62
світосприймання /українське/ 5,6
селянський світ 141
Семчук С. 49
символізм 6, 7
скиталець 119, 128, 141
Сковорода 62
Сніп 84, 118

соціяльний 73

Стефаник В. 141

стиль IX, 5, 7

тематика 59

тенденція 72

традиція 57, 89

Трух А. VI, 49, 79, 95, 110, 114

Тулевітрів 50, 70, 74, 78, 110, 119

фантазія 4

Федик 12, 35, 51, 69, 78, 105, 112

фольклор IX, 8

форма 32, 131

Франко І. II, 14, 107, 89, 97, 105

Хвильовий М. 62

Шашкевич М. 99

Шевченко Т. 2, 13, 59, 84, 89, 91, 105, 115, 117, 108, 111, 155

Чайківський П. 51

Ясенчук 51, 73, 109, 113

Яць Отрута 45

ars 1

backgrounds of themс

Canada 192

Canadian Overtoneс 137

Communism

differentia specifica 4

genus proximum 4

homo novus 170

Humeniuk 198

Ichniawskyj 197

idea of beauty 190

Iwach 197

Kowbel 196

Lazechko-Haas M. 197

licentia poetica 17

Lyrics 191

Mandryka M. 197

Skoworoda 197

Truch 198.